

Katarzyna Janczak, Krzysztof Patelak

Gospodarka turystyczna w Polsce w układzie wojewódzkim

w latach 2012-2015

Łódź, sierpień 2017 r.

Ministerstwo
Sportu i Turystyki

Zamawiający: Ministerstwo Sportu i Turystyki, Departament Turystyki

ACTIV
Group

Realizacja: Activ Group,
ul. Staszica 10A/43, 99-300 Kutno
tel. +48 603 962 569, fax. +48 24 362 04 66
e-mail: activ_group@onet.eu

SPIS TREŚCI

Spis tabel	5
Spis rysunków	7
Wstęp	8
I. Turystyka w Polsce – charakterystyka na poziomie ogólnokrajowym	9
II. Baza noclegowa	13
2.1. Metodologia badania bazy noclegowej wg GUS	13
2.2. Analiza danych dotyczących bazy noclegowej w obiektach posiadających minimum 10 miejsc noclegowych według województw	14
2.3. Baza noclegowa w obiektach posiadających mniej niż 10 miejsc noclegowych	20
III. Placówki gastronomiczne	21
3.1. Metodologia badania placówek gastronomicznych wg GUS	21
3.2. Analiza danych dotyczących placówek gastronomicznych według województw	22
IV. Biura podróży	33
4.1. Działalność biur podróży	33
4.2. Analiza danych dotyczących organizatorów turystyki i pośredników turystycznych według województw	34
4.3. Deregulacja zawodów pilota wycieczek i przewodnika turystycznego	37
4.4. Analiza danych dotyczących przewodników górskich, miejskich i terenowych oraz pilotów wycieczek według województw	39
V. Szlaki turystyczne	41
5.1. Szlaki turystyczne według województw	41
VI. Infrastruktura transportowa	45
VII. Kultura	51
7.1. Metodologia badania instytucji kultury wg GUS	51
7.2. Analiza danych dotyczących instytucji kultury według województw	52

VIII.	Środowisko.....	62
8.1.	Środowisko - definicje	62
8.2.	Analiza danych z zakresu środowiska według województw	63
IX.	Urządzenia sportowe i rekreacyjne	71
9.1.	Metodologia gromadzenia informacji na temat zasobów infrastruktury sportowej i rekreacyjnej przez GUS	72
9.2.	Analiza danych dotyczących zasobów infrastruktury sportowej i rekreacyjnej według województw	73
X.	Ruch turystyczny.....	77
10.1.	Metodologie badania ruchu turystycznego w latach 2012-2015	78
10.2.	Podróże mieszkańców Polski według województw	79
10.3.	Przyjazdy turystów zagranicznych korzystających z bazy noclegowej w poszczególnych województwach.....	81
XI.	Pracujący w turystyce	89
11.1.	Metodologia badania zatrudnienia w turystyce wg GUS.....	89
11.2.	Analiza danych dotyczących zatrudnienia w turystyce	90
XII.	Wydatki na turystykę.....	95
12.1.	Finansowanie turystyki w Polsce	95
12.2.	Analiza wydatków JST na turystykę według województw	96
XIII.	Podsumowanie	105

SPIS TABEL

Tabela 1.	Liczba przyjazdów cudzoziemców oraz turystów zagranicznych (w mln), wydatki turystów zagranicznych na osobę i na dzień pobytu (w USD) w latach 2012-2015.....	12
Tabela 2.	Liczba miejsc noclegowych w podziale na województwa w latach 2012-2015 (stan na 31 lipca każdego roku).....	16
Tabela 3.	Stopień wykorzystania obiektów noclegowych w podziale na województwa w latach 2012-2015 oraz dynamika zmian r/r (w %)	17
Tabela 4.	Hotele wg kategorii w podziale na województwa w latach 2012-2015 (stan na 31 lipca każdego roku).	19
Tabela 5.	Placówki gastronomiczne w Polsce według rodzaju w podziale na województwa w latach 2012-2015.....	25
Tabela 6.	Placówki gastronomiczne w turystycznych obiektach noclegowych według rodzaju w podziale na województwa w latach 2012-2015	28
Tabela 7.	Placówki gastronomiczne w turystycznych obiektach noclegowych wg rodzaju obiektów w podziale na województwa w latach 2012-2015 (stan na 31 lipca każdego roku).....	31
Tabela 8.	Liczba podmiotów, wpisanych do Centralnej Ewidencji Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych wg rodzaju wpisu w podziale na województwa w latach 2012-2015.....	36
Tabela 9.	Liczba przewodników górskich, miejskich i terenowych oraz pilotów wycieczek w podziale na województwa w latach 2012-2013	39
Tabela 10.	Szlaki turystyczne według rodzaju w podziale na województwa w latach 2012-2015 (w km).....	44
Tabela 11.	Długość dróg w rozbiciu na: autostrady, drogi ekspresowe oraz pozostałe drogi w podziale na województwa w latach 2012-2015 (w km)	46
Tabela 12.	Długość eksploatowanych linii kolejowych w podziale na województwa w latach 2012-2015 (w km)	48
Tabela 13.	Porty lotnicze oraz liczba obsłużonych pasażerów w ruchu krajowym i międzynarodowym - regularnym i czarterowym w latach 2012-2015 (w tys.)	49
Tabela 14.	Liczba muzeów (wraz z oddziałami), liczba wystaw (stałych i czasowych), liczba zwiedzających (w tys.) w podziale na województwa w latach 2012-2015	55
Tabela 15.	Liczba teatrów i instytucji muzycznych oraz liczba kin stałych w podziale na województwa w latach 2012-2015	56
Tabela 16.	Liczba galerii i salonów sztuki, liczba wystaw, liczba zwiedzających (w tys.) w podziale na województwa w latach 2012-2015	57
Tabela 17.	Obiekty polskie na liście światowego dziedzictwa UNESCO (stan na 2015 r.).....	60
Tabela 18.	Parki narodowe i ich powierzchnia (w ha) w 2015 roku	65
Tabela 19.	Liczba parków krajobrazowych i ich powierzchnia (w ha) w 2015 roku	66
Tabela 20.	Liczba rezerwatów przyrody i ich powierzchnia, w tym powierzchnia rezerwatów ścisłych (w tys. ha) w latach 2012-2015	67
Tabela 21.	Pasma górskie w Polsce.....	69
Tabela 22.	Infrastruktura sportowa (poza szkołami i w szkołach) w podziale na województwa w 2014 roku	74
Tabela 23.	Infrastruktura rekreacyjna w podziale na województwa w 2014 roku.....	76
Tabela 24.	Turyści zagraniczni korzystający z turystycznych obiektów noclegowych w poszczególnych województwach w latach 2012-2015 (w tys.).....	88

Tabela 25.	Liczba osób pracujących w poszczególnych klasach sekcji I wg PKD 2007 (zaliczanych do turystyki) w podziale na województwa w latach 2012-2015.....	93
Tabela 26.	Wydatki z budżetów gmin oraz miast na prawach powiatu w dziale turystyka w podziale na województwa w latach 2012-2015 (PLN)	98
Tabela 27.	Wydatki z budżetów powiatów (oprócz miast na prawach powiatu) w dziale turystyka w podziale na województwa w latach 2012-2015 (PLN).....	100
Tabela 28.	Wydatki z budżetów województw w dziale turystyka w podziale na województwa w latach 2012-2015 (PLN).....	102

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1.	Wydatki w gospodarce turystycznej w Polsce (w mld EUR) oraz udział gospodarki turystycznej w PKB, udział turystyki w eksporcie i imporcie (w %) w latach 2012-2015.....	9
Rysunek 2.	Liczba obiektów noclegowych oraz miejsc noclegowych ogółem w latach 2012-2015 (w tys.).....	10
Rysunek 3.	Uczestnictwo Polaków w wyjazdach turystycznych w latach 2012-2015 (%).....	11
Rysunek 4.	Liczba obiektów noclegowych w podziale na województwa w latach 2012-2015.....	15
Rysunek 5.	Placówki gastronomiczne oraz placówki gastronomiczne turystycznych obiektach noclegowych według kategorii w latach 2012-2015 (w tys.).....	23
Rysunek 6.	Placówki gastronomiczne w turystycznych obiektach noclegowych w podziale na województwa w latach 2012-2015.....	26
Rysunek 7.	Placówki gastronomiczne w turystycznych obiektach noclegowych wg rodzaju obiektu w latach 2012-2015.....	30
Rysunek 8.	Liczba podmiotów wpisanych do Centralnej Ewidencji Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych w latach 2012-2015 w podziale na województwa.....	35
Rysunek 9.	Szlaki turystyczne w podziale na województwa w 2015 r. (w km).....	42
Rysunek 10.	Autostrady i drogi ekspresowe – stan na koniec 2015 r.	45
Rysunek 11.	Długość eksploatowanych linii kolejowych w 2015 r. (w km).....	48
Rysunek 12.	Liczba instytucji kultury w latach 2012-2015.....	53
Rysunek 13.	Liczba imprez masowych w Polsce w latach 2012-2015 w podziale na województwa.....	59
Rysunek 14.	Liczba zamków, dworów i pałaców (w tym zespołu obiektów dla każdego z typów obiektów) wpisanych do rejestrów zabytków nieruchomości w podziale na województwa (stan na 2015 rok).....	61
Rysunek 15.	Parki narodowe i krajobrazowe Polski.....	64
Rysunek 16.	Liczba wizyt turystów z Polski w poszczególnych województwach w 2015 r. (w mln).....	79
Rysunek 17.	Liczba wizyt turystów z Polski (w wieku 15 i więcej lat) w poszczególnych województwach w latach 2012-2015 (w mln).....	80
Rysunek 18.	Turyści zagraniczni korzystający z turystycznych obiektów noclegowych w poszczególnych województwach w 2015 roku (w tys.).....	82
Rysunek 19.	Turyści zagraniczni korzystający z turystycznych obiektów noclegowych w poszczególnych województwach w latach 2012-2015 (w tys.).....	83
Rysunek 20.	Liczba osób pracujących (w tys.) w poszczególnych klasach PKD 2007 (zaliczanych do turystyki) w podziale na województwa w latach 2012-2015.....	91
Rysunek 21.	Wydatki z budżetów jednostek samorządu terytorialnego w dziale turystyka w podziale na województwa w latach 2012-2015 (mln PLN).....	97
Rysunek 22.	Wydatki z budżetów gmin oraz miast na prawach powiatu w dziale turystyka w podziale na województwa w latach 2012-2015 (mln PLN).....	99
Rysunek 23.	Wydatki z budżetów powiatów (oprócz miast na prawach powiatu) w dziale turystyka w podziale na województwa w latach 2012-2015 (mln PLN).....	101
Rysunek 24.	Wydatki z budżetów województw w dziale turystyka w podziale na województwa w latach 2012-2015 (mln PLN).....	103

WSTĘP

Turystyka jest ważną częścią gospodarki Polski. Udział gospodarki turystycznej w PKB utrzymuje się na poziomie 5–6%, z zatrudnieniem szacowanym na ok. 760 tys. osób (4,7% ogółu pracujących), przy czym ok. 170–200 tys. osób zatrudnionych jest w działalności związanej z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi. Wpływy z przyjazdu cudzoziemców sięgają w Polsce rocznie 8–9 mld euro, z czego ok. połowa, to wpływy z tytułu przyjazdów turystów zagranicznych. Gospodarka turystyczna w znacznym stopniu przyczynić się może do poprawy spójności gospodarczej, terytorialnej i społecznej Polski. Rozwój zrównoważony sektora turystyki wysokiej jakości stanowi jeden z kierunkowych priorytetów rozwojowych Unii Europejskiej.¹ Turystyka nie jest jednorodną, zwartą dziedziną gospodarki; współistnieje z innymi działami gospodarki, m.in. transportem, ochroną środowiska, sektorem finansowym, komunikacją. Dlatego też niezbędne jest interdyscyplinarne podejście do problematyki turystyki.

Celem niniejszego opracowania jest zgromadzenie, opracowanie i analiza informacji na temat szeroko rozumianej polskiej turystyki w układzie wojewódzkim za lata 2012-2015. Do osiągnięcia tego celu posłużyły następujące działania:

- zgromadzenie informacji w układzie wojewódzkim o ruchu turystycznym, pracujących w turystyce, infrastrukturze turystycznej i paraturystycznej, kulturze, infrastrukturze sportowej i rekreacyjnej, wydatkach na turystykę, itp.;
- opracowanie informacji w układzie wojewódzkim za lata 2012-2015.

Aby osiągnąć cel badawczy sporządzone zostało zestawienie danych poświęconych każdemu z analizowanych zagadnień. Badanie oparte zostało na analizie danych. W realizacji wykorzystano wiele wzajemnie uzupełniających się źródeł danych zastanych. Wykorzystano m.in. informacje uzyskane z:

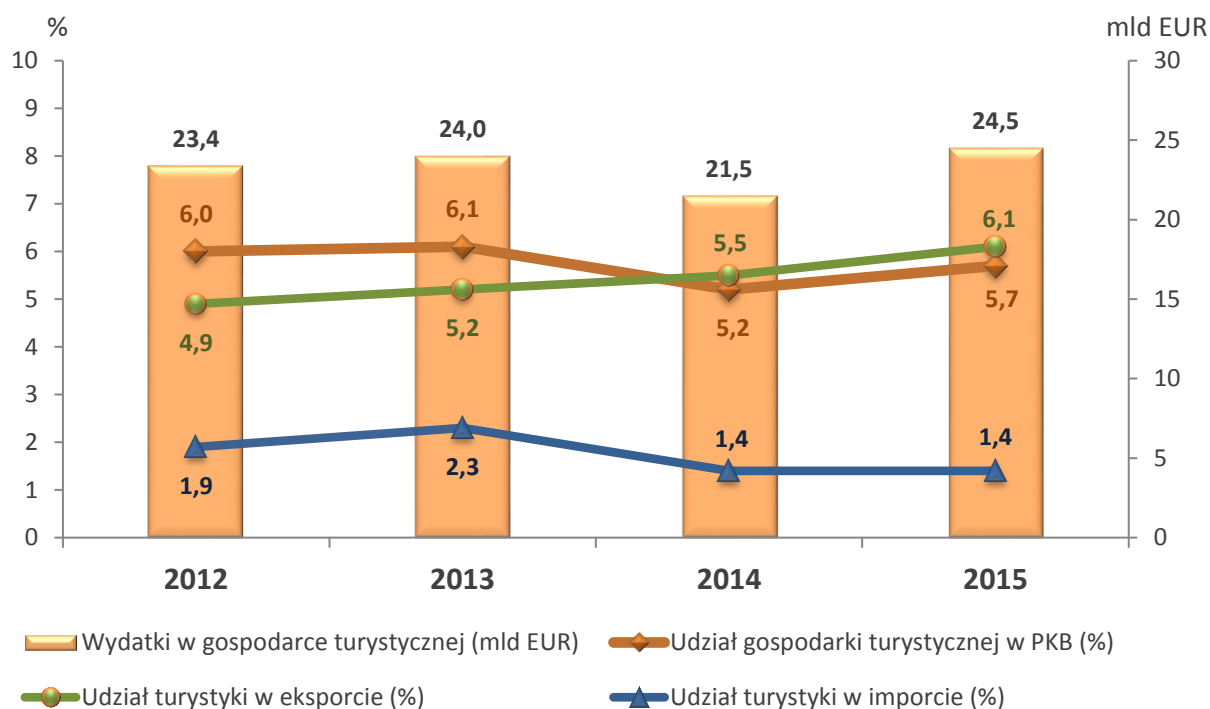
- Głównego Urzędu Statystycznego, w tym Banku Danych Lokalnych,
- Ministerstwa Sportu i Turystyki,
- Instytutu Dziedzictwa Narodowego,
- Dzienników Ustaw RP,
- Opracowań branżowych oraz stron internetowych związanych z tematyką zawartą w raporcie.

¹ Program rozwoju turystyki do 2020 roku, Ministerstwo Sportu i Turystyki, Warszawa, sierpień 2015

I. TURYSTYKA W POLSCE – CHARAKTERYSTYKA NA POZIOMIE OGÓLNOKRAJOWYM

Gospodarka turystyczna w 2012 roku stanowiła 6% PKB, a wydatki na turystykę w tym roku wyniosły 23,4 mld EUR. Rok później przy udziale w PKB nieznacznie większym o 0,1 pkt. proc. zwiększono wydatki do poziomu 24 mld EUR. Rok 2014 to rok z niższym dofinansowaniem turystyki z budżetu Unii Europejskiej, co wpłynęło na spadek wydatków do poziomu 21,5 mld EUR i spadku udziału w PKB do 5,2%. Od 2015 roku na skutek ożywienia gospodarczego, dofinansowania inwestycji związanych z turystyką (szczególnie dla wschodniej Polski) z funduszy europejskich, wydatki w gospodarce turystycznej osiągnęły wartość 24,5 mld EUR, choć udział w PKB pozostał niższy, niż w latach 2012-2013 – 5,7%.

Rysunek 1. Wydatki w gospodarce turystycznej w Polsce (w mld EUR) oraz udział gospodarki turystycznej w PKB, udział turystyki w eksporcie i imporcie (w %) w latach 2012-2015

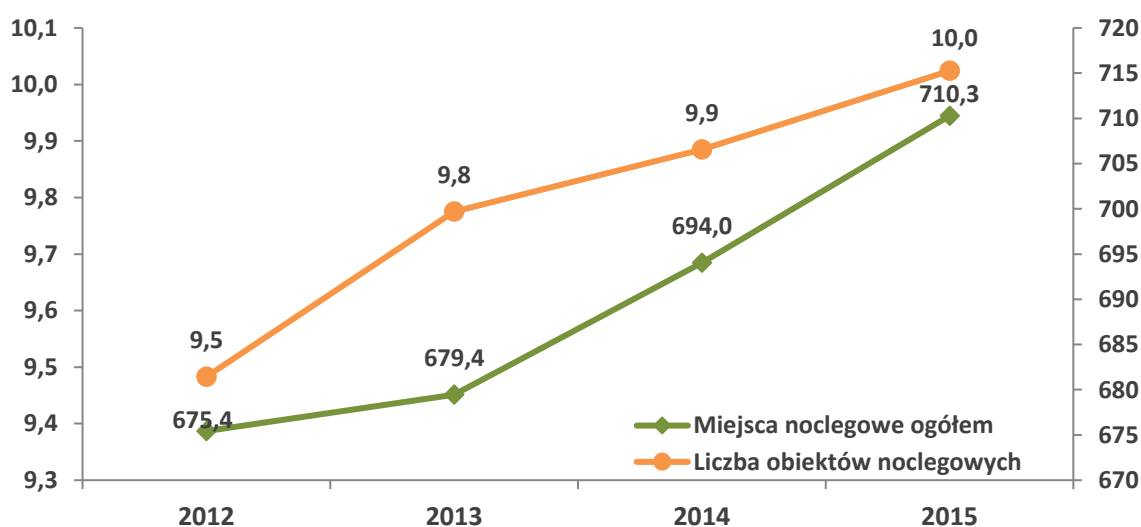
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Sportu i Turystyki.

Pozytywnym aspektem w badanym okresie jest stały i systematyczny wzrost eksportu turystyki i jego udziału w eksporcie ogółem - z 4,9% w 2012 roku do 6,1% w 2015 roku. Jednocześnie odnotowuje się tendencję spadkową udziału turystyki w imporcie – z 1,9% w 2012 oraz 2,3% w 2013 roku do 1,4% w latach 2014 i 2015.

W latach 2012-2015 następował w Polsce stały nieznaczny wzrost liczby obiektów noclegowych (odpowiednio: 9483, 9775, 9885, 10024), z dynamiką zmian r/r na poziomie: 3,1% (2013/2012), 1,1% (2014/2013) oraz 1,4% (2015/2014). Najliczniejszą grupę wśród badanych obiektów stanowiły hotele – 2014 w 2012 r., 2107 w 2013 r., 2250 w 2014 r., 2316 w 2015 r. W odniesieniu do tej kategorii obserwujemy więc wyraźny trend wzrostowy na poziomie 3-7% w badanych latach.

Drugą grupą, pod względem wielkości zasobów, były każdorazowo inne obiekty hotelowe, do których zaliczają się hotele, motele, pensjonaty, którym nie została nadana żadna kategoria, a także obiekty świadczące usługi hotelowe – m.in. domy gościnne i zajazdy – 973 w 2012 r., 955 w 2013 r., 949 w 2014 r., 940 w 2015 r., jednakże w tym przypadku liczba obiektów spadała każdorazowo r/r. Tendencję rosnącą, z kolei, utrzymywała w badanym okresie liczba miejsc noclegowych – od 675 tys. w 2012 r, poprzez niewielki wzrost w 2013 r. (679 tys.), a dalej dynamiczniej – 694 tys. w 2014 do aż 710 tys. w 2015 r. Z powyższych danych wynika, że obiekty zakwaterowania w Polsce to średniej wielkości placówki, z liczbą miejsc noclegowych na średnim poziomie 70.

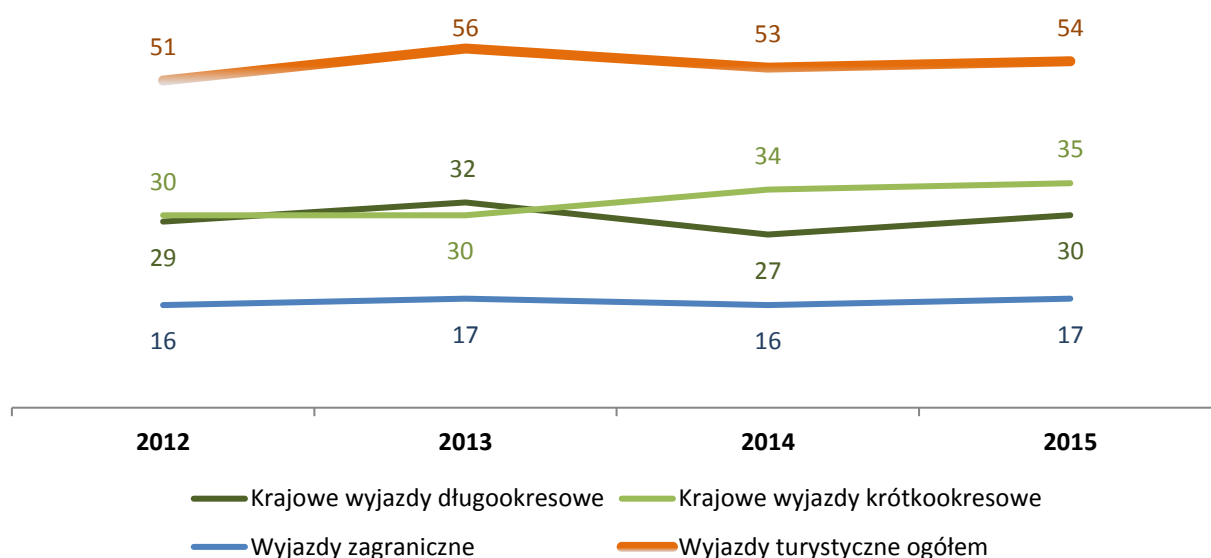
Rysunek 2. Liczba obiektów noclegowych oraz miejsc noclegowych ogółem w latach 2012-2015 (w tys.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wyjazdy turystyczne z co najmniej jednym noclegiem to atrakcja, z której korzystało niewiele ponad połowę Polaków. W latach 2012-2015 najwyższy odsetek Polaków uczestniczących w wyjazdach turystycznych odnotowano w roku 2013 – 56%, w pozostałych latach ten udział kształtował się w granicach 51-54%. Najpopularniejsze wyjazdy to podróże krótkookresowe (do trzech noclegów podczas jednego wyjazdu). Ich atrakcyjność w analizowanym okresie rosła, a odsetek Polaków podróżujących krótkookresowo zwiększył się z 30% w latach 2012 i 2013, do 34-35% w latach 2014 i 2015. Z kolei podróże długookresowe (minimum 4 noclegi poza miejscem zamieszkania), po początkowym wzroście w 2013 roku z 29% do 32%, traciły na popularności – w 2014 roku w podróż długookresową wyjechało 27% Polaków, w 2015 roku – 30%. Odsetek osób wyjeżdżających za granicę kształtował się w latach 2012-2015 na podobnym poziomie – 16-17%.

Rysunek 3. Uczestnictwo Polaków w wyjazdach turystycznych w latach 2012-2015 (%)

Źródło: badania GUS 2014, 2015, badania Activ Group 2013, badania Instytutu Turystyki 2012.

Ruch przyjazdowy do Polski w roku 2012 (pierwszym z badanych w niniejszym opracowaniu lat) osiągnął rekordowy wynik w odniesieniu do lat poprzednich i wzrósł jeszcze w 2013 roku. Tendencję wzrostową w tych dwóch latach (szczególnie w przypadku turystów) wzmocniły: napływ obcokrajowców na mistrzostwa Euro 2012 oraz echo wzrostu popularności Polski w kolejnym roku. Jednak globalny wzrost przyjazdów do Polski w 2013 r. był w dużej mierze zasługą wzmożonego ruchu odwiedzających jednodniowych, będącego efektem otwarcia w lipcu 2012 roku małego ruchu granicznego z Federacją Rosyjską. Ruch przy granicy z Obwodem Kaliningradzkim osiągnął skokowy wzrost właśnie w 2013 roku. Wbrew pro-

gnozom pesymistów, napływ cudzoziemców (czyli wszystkich odwiedzających Polskę obco-krajowców) w kolejnych latach nie tylko utrzymał swój poziom, ale nawet rósł nieprzerwanie, aby w roku 2015 osiągnąć wartość 77,7 mln. Podobnie rzecz się miała jeśli chodzi o liczbę przyjazdów turystów zagranicznych (cudzoziemców spędzających co najmniej jedną noc na terenie Polski), gdzie trend wzrostowy utrzymał się i w roku 2015 odnotowano 16,7 mln takich wizyt – to o 13% więcej, niż w 2012 roku.

Szacunki dotyczące wydatków turystów zagranicznych i tendencje ich zmian odbiegają od trendów w liczbie wizyt. Wydatki w przeliczeniu na osobę wynosiły w 2012 roku 404 USD, ale w następnym roku nieco spadły do 401 USD. W 2014 roku turyści zagraniczni wydawali w Polsce znacznie więcej – 455 USD, co oznaczało spore wzrosty r/r i najwyższą wartość w badanym okresie, ponieważ już w kolejnym 2015 roku oszacowano spadek wydatków do niższej, choć nadal znaczącej wartości – 446 USD na osobę. Znaczne wydatki z lat 2014 i 2015 były jednak wynikiem nie wzrostu kosztów pobytu w Polsce, ale wydłużeniem czasu pobytu, ponieważ w tych latach wydatki w przeliczeniu na osobę na dzień pobytu były najniższe w ciągu analizowanych czterech lat (kolejno: 66 i 69 USD), co w porównaniu z rokiem 2012 (rokiem EURO 2012) dawało ok. 9 USD/ dzień mniej.

Tabela 1. Liczba przyjazdów cudzoziemców oraz turystów zagranicznych (w mln), wydatki turystów zagranicznych na osobę i na dzień pobytu (w USD) w latach 2012-2015

	2012	2013	2014	2015
przyjazdy cudzoziemców	67,4	72,3	73,8	77,7
przyjazdy turystów zagranicznych	14,8	15,8	16,0	16,7
<i>wydatki turystów zagranicznych na osobę</i>	404	401	455	446
<i>wydatki turystów zagranicznych na dzień pobytu</i>	78	76	66	69

Źródło: badania GUS 2014, 2015; badania Activ Group 2013; badania Instytutu Turystyki 2012.

II. BAZA NOCLEGOWA

Prowadzenie statystyki liczby obiektów i miejsc noclegowych oraz definicje z nią związane zostały uregulowane przez rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 692/2011 z dnia 6 lipca 2011 r. w sprawie europejskiej statystyki w dziedzinie turystyki (uchylające Dyrektywę Rady 95/57/WE)². W świetle tych zapisów dane dotyczące **liczby obiektów i miejsc noclegowych** obejmują wszystkie obiekty czynne w dniu 31 VII danego roku oraz obiekty nieczynne w tym dniu, ale czynne w innych dniach badanego miesiąca. Przyjęto dla nich maksymalną liczbę miejsc. Przez **obiekt czynny** rozumie się obiekt, którego co najmniej część była dostępna dla turystów (niezależnie od tego czy był on faktycznie wykorzystywany)

w badanym okresie. Badaniem objęte są obiekty posiadające 10 i więcej miejsc noclegowych oraz pilotażowo tzw. „małe” obiekty do 9 miejsc noclegowych włącznie.

2.1. Metodologia badania bazy noclegowej wg GUS

Źródłem danych o stanie i wykorzystaniu turystycznych obiektów noclegowych w Polsce jest stałe badanie statystyczne Głównego Urzędu Statystycznego. Badaniem objęte są obiekty zakwaterowania sklasyfikowane wg PKD 2007:

- 55.1 – obiekty hotelowe (hotele, motele, pensjonaty i inne obiekty hotelowe, tj. obiekty spełniające zadania hotelu, motelu lub pensjonatu, którym nie została nadana kategoria) świadczące pewne usługi, w tym przynajmniej codzienne sprzątnięcie pokoi, sianie łóżek i mycie urządzeń sanitarnych (np. zajazdy, gościńce);
- 55.2 – pozostałe turystyczne obiekty noclegowe i miejsca krótkotrwałego zakwaterowania (pozostałe obiekty z wyłączeniem kempingów i pól biwakowych);
- 55.3 – pola kempingowe (włączając pola dla pojazdów kempingowych) i pola namiotowe (kempingi i pola biwakowe).

Informacje pozyskiwane są za pośrednictwem sprawozdań o wykorzystaniu obiektu noclegowego turystyki KT-1 w poszczególnych miesiącach. W 2010 r. po raz pierwszy sprawoz-

² Dziennik Urzędowy UE nr 192 z 22 lipca 2011 r:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:192:0017:0032:PL:PDF>.

dawczością miesięczną na formularzu KT-1 objęto pokoje gościnne i kwatery agroturystyczne posiadające 10 lub więcej miejsc noclegowych. Formularze zawierają: dokładną lokalizację, rodzaj i kategorię obiektu, liczbę pokoi, miejsc noclegowych, placówek gastronomicznych. Ponadto informują one o wykorzystaniu obiektu w poszczególnych miesiącach, tj. o liczbie dni działalności obiektu, nominalnej liczbie miejsc noclegowych lub pokoi, a także o liczbie osób korzystających z zakwaterowania oraz liczbie udzielonych noclegów i wynajętych pokoi (z wyodrębnieniem turystów zagranicznych).

Jeśli chodzi o statystykę dotyczącą obiektów noclegowych posiadających 9 i mniej miejsc noclegowych, Główny Urząd Statystyczny przeprowadza od 2010 roku pilotażowe roczne badanie reprezentacyjne tych obiektów w oparciu o formularz KT-2.

W szacunkach nie uwzględnia się tzw. gospodarki nieobserwowanej, której największa część, według GUS, przypada na sektor handlowy oraz na działalności związane z zakwaterowaniem i gastronomią – 42 procent w 2013 roku.³ W związku z tym należy mieć na względzie niedoszacowanie poniższych danych.

2.2. Analiza danych dotyczących bazy noclegowej w obiektach posiadających minimum 10 miejsc noclegowych według województw

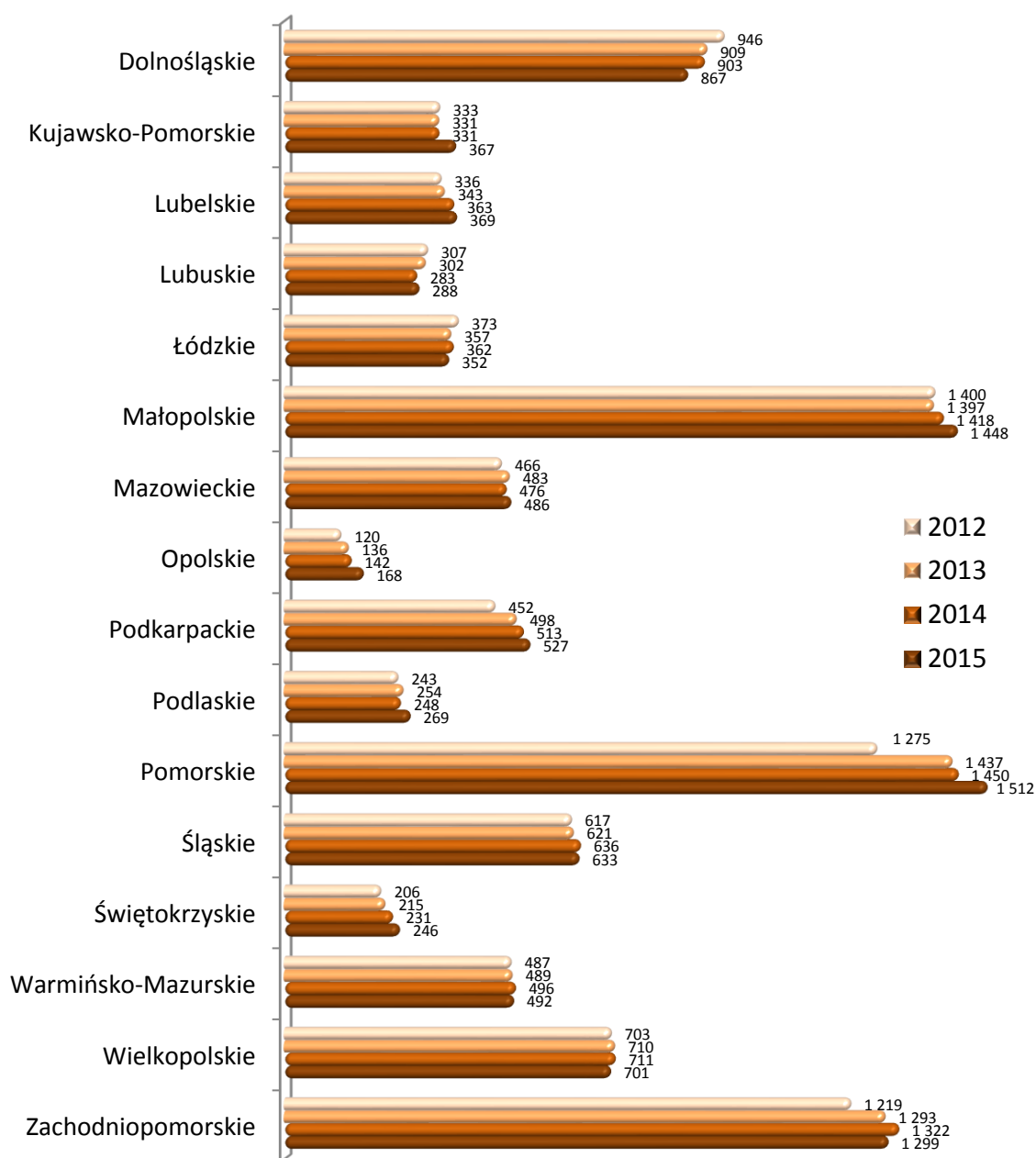
W latach 2012-2015 liczba obiektów noclegowych kształtowała się w granicach od ok. 9,5 tys. do 10 tys. obiektów. Wykazywały one ogromne zróżnicowanie ilościowe w zależności od regionu kraju oraz jego popularności turystycznej. Od lat najchętniej odwiedzanym przez turystów jest województwo małopolskie, które dysponowało w 2012 roku największą liczbą obiektów noclegowych w Polsce (1,4 tys.). W roku 2015 było ich 1448, co stanowiło najwyższy poziom w latach 2012-2015 dla tego województwa i drugą najwyższą liczebność w kraju.

Bardzo dynamicznie, w porównaniu z resztą kraju, rozwija się rynek obiektów noclegowych w województwie pomorskim. W roku 2012 było ich 1275, a w 2015 – już 1512, natomiast od 2013 roku w tym województwie zlokalizowanych było najwięcej obiektów noclegowych w Polsce. Zjawisko to wskazuje na wyraźną pozytywną dynamikę w rozwoju turystyki w Pomorskiem, gdzie w 2015 r. do dyspozycji turystów oddana była największa baza obiektów noclegowych w Polsce. W czołówce liderów turystycznych znajduje się również drugi nadmorski region – województwo zachodniopomorskie, gdzie liczba obiektów noclegowych w latach 2012-2015 zmieniała się z 1219 na początku badanego okresu na 1299 w 2015 roku. Trzy wyżej wymienione województwa to „potęgi” turystyczne, liczba obiektów noclegowych

³ *Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych 2010–2013*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, sierpień 2015.

znajdujących na ich terytoriach to 42% wszystkich obiektów tego typu w Polsce. Z kolei województwo z najmniejszą liczbą obiektów noclegowych to województwo opolskie, które mimo że każdego roku w latach 2012-2015 zwiększało liczbę obiektów - łącznie o 40% (ze 120 w 2012 r. do 168 w 2015 r.), posiadało najmniejsze zasoby w kraju - na poziomie 1,6% wszystkich obiektów. Skromną bazą noclegowa dysponowały ponadto województwa świętokrzyskie, podlaskie i lubuskie (nieprzekraczające w 2015 r. 300 obiektów).

Rysunek 4. Liczba obiektów noclegowych w podziale na województwa w latach 2012-2015

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Terytorialny rozkład liczby miejsc noclegowych w poszczególnych województwach kształtuje się analogicznie, jak rozkład liczby obiektów noclegowych. Jeśli chodzi o dominujące liczebności, wskazać można województwo zachodniopomorskie, które w latach 2012-2015 oferowało turystom najwięcej miejsc noclegowych w Polsce – 18% wszystkich wykazanych w badaniu GUS, przeciętnie 120 tys., ponieważ ich liczba w poszczególnych latach nie zmieniała się znacząco. Kolejne pod względem liczby miejsc noclegowych województwa – pomorskie i małopolskie dysponowały w 2015 roku odpowiednio 101,7 tys. oraz 90,3 tys. miejsc. W przypadku województwa pomorskiego w badanym okresie przybyło 9 tys. nowych miejsc noclegowych, w Małopolsce ich liczebność zwiększyła się w efekcie o 5,6 tys. po lekkim spadku w 2013 roku. Trzy powyższe województwa każdorazowo dysponowały aż 44% wszystkich miejsc noclegowych wykazywanych w badaniu KT-1. Jeśli dołączymy do nich następane w kolejności – województwo dolnośląskie, uzyskamy ponad połowę miejsc noclegowych w Polsce zlokalizowanych na terenie czterech województw. Za najmniejszą liczbą obiektów noclegowych w województwie opolskim, idzie najmniejsza liczba miejsc noclegowych dla tego województwa, gdzie pomimo wzrostu z 7,9 tys. w 2012 roku do 9,4 tys. w 2015 roku, liczba miejsc noclegowych w Opolskiem stanowiła niewiele ponad 1% krajowych zasobów noclegowych.

Tabela 2. Liczba miejsc noclegowych w podziale na województwa w latach 2012-2015 (stan na 31 lipca każdego roku)

Województwo	2012	2013	2014	2015
Dolnośląskie	59 072	58 441	60 320	60 147
Kujawsko-Pomorskie	26 559	26 318	26 907	28 515
Lubelskie	19 561	19 693	20 807	21 848
Lubuskie	20 505	19 059	18 211	18 570
Łódzkie	23 237	23 549	23 231	23 128
Małopolskie	84 713	83 797	87 208	90 304
Mazowieckie	45 764	47 134	47 921	48 982
Opolskie	7 873	7 938	7 913	9 401
Podkarpackie	24 205	25 504	27 598	28 711
Podlaskie	12 409	12 896	12 848	13 465
Pomorskie	92 541	94 278	97 131	101 739
Śląskie	44 155	44 224	44 996	45 884
Świętokrzyskie	13 157	14 188	14 898	16 101
Warmińsko-Mazurskie	39 437	40 775	39 820	40 022
Wielkopolskie	42 278	41 765	42 597	42 854
Zachodniopomorskie	119 967	119 886	121 617	120 603
Razem	675 433	679 445	694 023	710 274

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Stopień wykorzystania bazy noclegowej netto oblicza się dzieląc ogólną liczbę udzielonych noclegów przez ilość wszystkich oferowanych miejsc noclegowych w poszczególnych dniach miesiąca, w ciągu których były one faktycznie udostępnione.

Baza noclegowa w Polsce wykorzystywana była średnio w 1/3 swojego potencjału. Na przestrzeni lat 2012-2015 stopień wykorzystywania obiektów noclegowych rósł, z początku nieznacznie, a następnie o 3% r/r w 2014 i ponad 5% w 2015 r.

Największą efektywność bazy noclegowej osiągały obiekty z województwa zachodniopomorskiego (44-48%), kujawsko-pomorskiego (42-44%), mazowieckiego (38-43%). Najstąbiej w zestawieniu wypadły województwa: opolskie oraz lubuskie (26-27%).

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych systematycznie i najdynamiczniej podnosiły obiekty zlokalizowane na Dolnym Śląsku, w Mazowieckiem, Pomorskiem i Zachodniopomorskiem. Z kolei coroczny systematyczny spadek efektywności w tej kategorii odnotowało jedynie województwo świętokrzyskie.

Tabela 3. Stopień wykorzystania obiektów noclegowych w podziale na województwa w latach 2012-2015 oraz dynamika zmian r/r (w %)

Województwo	2012	2013	2014	2015	2013/ 2012	2014/ 2013	2015/ 2014
Dolnośląskie	28,7	29,5	30,9	33,1	2,79	4,75	7,12
Kujawsko-Pomorskie	41,7	42,5	42,5	44,2	1,92	0,00	4,00
Lubelskie	30,4	30,3	29,6	30,5	-0,33	-2,31	3,04
Lubuskie	26,5	25,2	25,7	27,2	-4,91	1,98	5,84
Łódzkie	29,2	26,8	27,9	30,6	-8,22	4,10	9,68
Małopolskie	34,4	35,2	36,0	37,9	2,33	2,27	5,28
Mazowieckie	38,3	39,8	40,6	43,0	3,92	2,01	5,91
Opolskie	26,1	25,9	25,6	26,9	-0,77	-1,16	5,08
Podkarpackie	32,2	30,2	29,9	31,6	-6,21	-0,99	5,69
Podlaskie	29,2	29,1	28,9	30,0	-0,34	-0,69	3,81
Pomorskie	34,7	35,6	37,6	40,2	2,59	5,62	6,91
Śląskie	30,9	30,7	30,6	32,0	-0,65	-0,33	4,58
Świętokrzyskie	32,7	30,8	30,2	29,8	-5,81	-1,95	-1,32
Warmińsko-Mazurskie	27,4	28,0	29,1	30,2	2,19	3,93	3,78
Wielkopolskie	24,9	23,9	25,7	27,7	-4,02	7,53	7,78
Zachodniopomorskie	44,0	44,4	46,5	48,3	0,91	4,73	3,87
Razem	33,6	33,8	34,8	36,7	0,60	2,96	5,46

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Hotele to najliczniejsza grupa obiektów noclegowych w Polsce, dysponująca, z uwagi na wielkość oraz charakter tych obiektów, największą liczbą miejsc noclegowych w przeliczeniu na jeden obiekt. Są one skategoryzowane w przedziale 1-5 gwiazdek. Statystyka tych obiektów

tów obejmuje również hotele w trakcie kategoryzacji. W 2012 roku wszystkich hoteli było 2014, w kolejnych latach następował ich przyrost r/r kolejno o: 5%, 7% i 3% do poziomu 2316 w 2015 roku.

Hotele pięciogwiazdkowe stanowiły każdorazowo zaledwie 2% wszystkich hoteli w Polsce, choć liczebnie na przestrzeni lat 2012-2015 przybyło ich 10 (z 47 do 57). Najwięcej hoteli pięciogwiazdkowych mieściło się w województwie małopolskim (niemal co trzeci) oraz mazowieckim – co piąty. W obu województwach mieściła się więc połowa wszystkich najlepiej skategoryzowanych hoteli w Polsce. Siedem tego typu obiektów znajdowało się ponadto w Pomorskiem. Województwa: lubuskie, łódzkie oraz podlaskie w analizowanym czasie nie posiadały hoteli pięciogwiazdkowych na swoim obszarze.

Hotele oznaczone czterema gwiazdkami to grupa powiększająca się systematycznie w latach 2012-2015 (odpowiednio: 224, 261, 303, 321) w tempie wyższym, niż ogólny przyrost liczby hoteli, zwiększając swój udział z 11% na 14% w grupie hoteli ogółem. Najwięcej obiektów czterogwiazdkowych znajdowało się w województwie małopolskim (62 w 2015 r.), a następnie w śląskim (33) oraz mazowieckim (32). W tym samym roku województwa opolskie i podlaskie dysponowały jedynie trzema takimi obiektami, przy czym warto zaznaczyć, że w Opolskiem dwa z nich wykazane zostały dopiero w 2015 roku.

Najpopularniejszą kategorią hoteli w Polsce są obiekty z przyznanymi trzema gwiazdkami. W latach 2012-2015 rosła ich liczba (z 910 do 1108) oraz udział w rynku hotelarskim (45% na 48%). Najwięcej hoteli trzygwiazdkowych zlokalizowanych było w województwie małopolskim – 16%, dolnośląskim – 11%, wielkopolskim – 10% oraz mazowieckim – 9%. Najmniej obiektów tej kategorii znajdowało się na Podlasiu (w 2015 r. – 15) oraz w Lubuskiem (23).

Hotele dwugwiazdkowe były znacznie równomierniej rozłożone terytorialnie. Tej kategorii hoteli to przeciętnie co czwarty hotel w Polsce, choć w okresie 2012-2015 ich liczba i udział w ogólnej liczbie hoteli spadały (z 27% na 24%). Hotele dwugwiazdkowe mają większe udziały w rynku hotelarskim w województwach ze słabiej rozwiniętą turystyką – świętokrzyskim (38% w 2015 r.), podlaskim (33%), kujawsko-pomorskim (31%), podkarpackim (30%), a oprócz tego wielkopolskim (30%). Najniższy odsetek hoteli dwugwiazdkowych notowany jest w Małopolsce (12%).

Jeśli chodzi o hotele najniższej kategorii – jednogwiazdkowe, to ich liczba malała z każdym rokiem (z 177 do 158), a udział spadał z 9% do 7%.

Okolo 5% wszystkich hoteli to hotele w trakcie kategoryzacji. Największy odsetek spośród nich znajdował się w województwach: pomorskim, mazowieckim, śląskim, a w ostatnim badanym roku – również w podkarpackim.

Tabela 4. Hotele wg kategorii w podziale na województwa w latach 2012-2015 (stan na 31 lipca każdego roku).

Województwo	Ogółem				Kategoria *****				Kategoria ****				Kategoria ***				Kategoria **				Kategoria *				W trakcie kategoryzacji			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
Dolnośląskie	218	212	230	232	5	5	6	7	29	30	31	32	108	106	122	122	42	40	41	42	28	26	24	22	6	5	6	7
Kujawsko-Pomorskie	94	95	106	112	1	1	1	1	11	13	16	19	40	41	47	49	32	33	33	35	4	3	5	3	6	4	4	5
Lubelskie	71	76	89	89	0	0	1	1	5	7	9	9	35	41	51	48	19	16	17	20	7	7	6	5	5	5	5	6
Lubuskie	66	64	62	63	0	0	0	0	4	4	7	5	26	22	20	23	16	18	18	16	14	14	13	13	6	6	4	6
Łódzkie	103	112	115	113	0	0	0	0	5	9	11	11	54	56	57	55	28	30	30	30	10	11	10	10	6	6	7	7
Małopolskie	287	286	300	315	14	14	14	14	46	47	59	62	156	159	170	179	50	46	38	39	13	13	13	13	8	7	6	8
Mazowieckie	173	196	212	220	10	9	10	11	19	28	31	32	72	80	90	97	47	54	56	56	15	14	16	16	10	11	9	8
Opolskie	36	41	48	58	0	0	1	1	0	0	1	3	19	24	29	36	10	11	10	9	4	4	4	4	3	2	3	5
Podkarpackie	105	117	130	135	0	1	1	1	6	8	11	12	53	53	63	62	36	40	40	41	6	9	7	9	4	6	8	10
Podlaskie	28	34	35	36	0	0	0	0	3	3	3	3	9	14	15	15	11	12	11	12	1	1	1	1	4	4	5	5
Pomorskie	170	178	182	188	7	7	7	7	15	15	18	21	64	71	78	82	60	62	57	55	12	12	12	13	12	11	10	10
Śląskie	169	179	192	198	3	3	3	3	24	30	32	33	75	82	87	94	42	44	50	50	13	12	11	9	12	8	9	9
Świętokrzyskie	73	82	95	98	1	1	1	1	4	7	9	11	27	31	36	42	30	32	39	37	7	7	8	5	4	4	2	2
Warmińsko-Mazurskie	101	107	110	105	1	2	4	4	14	18	19	19	40	41	41	43	35	33	36	30	4	4	4	2	7	9	6	7
Wielkopolskie	216	222	231	230	2	2	3	3	18	21	25	27	95	101	107	107	71	73	71	68	25	21	20	20	5	4	5	5
Zachodniopomorskie	104	106	113	124	3	2	3	3	21	21	21	22	37	42	43	54	22	21	25	25	14	13	13	13	7	7	8	7
Razem	2 014	2 107	2 250	2 316	47	47	55	57	224	261	303	321	910	964	1 056	1 108	551	565	572	565	177	171	167	158	105	99	97	107

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

2.3. Baza noclegowa w obiektach posiadających mniej niż 10 miejsc noclegowych

Główny Urząd Statystyczny przeprowadza pilotażowe, roczne badanie reprezentacyjne turystycznych obiektów noclegowych posiadających 9 i mniej miejsc noclegowych (formularz KT-2). Wyniki tego badania dostępne są jedynie od roku 2013. Uogólnione wyniki badania wykazały, że w 2013 roku liczba „małych” obiektów turystycznych wyniosła 7132 obiekty, z czego 4052 pokoje gościnne i 2956 kwater agroturystycznych. Obiekty „małe” oferowały łącznie 56,6 tys. miejsc noclegowych, w tym pokoje gościnne 32,7 tys., a kwatery agroturystyczne – 22,5 tys. Prawie połowę miejsc noclegowych stanowiły miejsca całoroczne (44%). W 2014 liczba tego typu obiektów wyniosła 7876, w tym 4338 pokoi gościnnych oraz 3538 kwater agroturystycznych. Oferowały one łącznie 61,6 tys. miejsc noclegowych, w tym w pokojach gościnnych – 35,6 tys., a w kwaterach agroturystycznych – 26,0 tys. Prawie połowę miejsc noclegowych stanowiły miejsca całoroczne (46,9%). Dla 2015 roku liczba „małych obiektów” wyniosła 7336, (4311 były pokoje gościnne, 3025 kwatery agroturystyczne). Liczba miejsc noclegowych łącznie to w 2015 roku 57,7 tys., w tym w pokojach gościnnych – 35,1 tys., a w kwaterach agroturystycznych 22,6 tys. Prawie połowę miejsc noclegowych stanowiły miejsca całoroczne (45%). Pokoje gościnne i kwatery agroturystyczne są w dużej mierze obiektami sezonowymi, dlatego najwięcej turystów nocowało w nich w miesiącach wakacyjnych (lipiec i sierpień). W tym okresie odnotowano w badanych latach przeciętnie 45% turystów korzystających z noclegów, co stanowiło prawie sześciokrotnie więcej niż w listopadzie i grudniu każdego roku.

III. PLACÓWKI GASTRONOMICZNE

Placówki gastronomiczne, wg definicji Głównego Urzędu Statystycznego, są to zakłady i punkty gastronomiczne stałe i sezonowe, których przedmiotem działalności jest przygotowanie oraz sprzedaż posiłków i napojów do spożycia na miejscu i na wynos. Sezonowe placówki gastronomiczne to placówki uruchamiane okresowo i działające nie dłużej niż sześć miesięcy w roku kalendarzowym. Placówki gastronomiczne dzielą się na placówki ogólnie dostępne i placówki nastawione na obsługę określonych grup konsumentów.

Placówki gastronomiczne **w bazie noclegowej**, mogą być prowadzone m.in. w obrębie hoteli, moteli, zajazdów, schronisk, pól campingowych, w pensjonatach, domach wypoczynkowych i innych miejscach krótkotrwałego pobytu. Do placówek gastronomicznych nie zalicza się ruchomych punktów sprzedaży detalicznej i automatów sprzedażowych.

GUS klasyfikuje placówki gastronomiczne na następujące kategorie:

- **Restauracje** - zakłady gastronomiczne dostępne dla ogółu konsumentów, z pełną obsługą kelnerską, oferujące szeroki i zróżnicowany asortyment potraw i napojów, podawany konsumentom według karty jadłospisowej;
- **Bary** - placówki gastronomiczne prowadzące działalność o charakterze zbliżonym do restauracji z ograniczonym asortymentem potraw i towarów popularnych. Do tej grupy zaliczamy: jadłodajnie, bary (uniwersalne, szybkiej obsługi, przekąskowe, mleczne), bistra oraz kawiarnie, herbaciarnie, winiarnie, piwiarnie;
- **Stołówki** - placówki zbiorowego żywienia zapewniające określonym grupom konsumentów posiłki, głównie obiady ale także śniadania i kolacje;
- **Punkty gastronomiczne** - placówki gastronomiczne prowadzące ograniczoną działalność gastronomiczną, takie jak: smażalnie, pijalnie, lodziarnie, bufety w kinach, na stadionach, działalność cateringowa itp.

3.1. Metodologia badania placówek gastronomicznych wg GUS

Gromadzenie danych na temat działalności placówek gastronomicznych przez Główny Urząd Statystyczny odbywa się corocznie w terminie do 26 lutego kolejnego roku. Sprawozdanie o sieci placówek gastronomicznych oparte jest na formularzach H-01g oraz KT-1 i obejmuje podmioty prowadzące działalność gastronomiczną klasyfikowaną według PKD

do działów 55 i 56, niezależnie od tego, czy działalność ta jest działalnością przeważającą, czy działalnością drugorzędną. Sprawozdawczość dotyczy w/w podmiotów zatrudniających powyżej 10 osób z wyłączeniem indywidualnych gospodarstw rolnych. Poza placówkami sklasyfikowanymi w dziale 55 – *Zakwaterowanie*, opisanymi w poprzednim rozdziale, sprawozdawczość obejmuje placówki przypisane do działu 56 - *Działalność usługowa związana z wyżywieniem*, która dzieli się na grupy:

- 56.1 - Restauracje i pozostałe placówki gastronomiczne;
- 56.2 - Przygotowywanie żywności dla odbiorców zewnętrznych;
- 56.3 - Przygotowywanie i podawanie napojów.

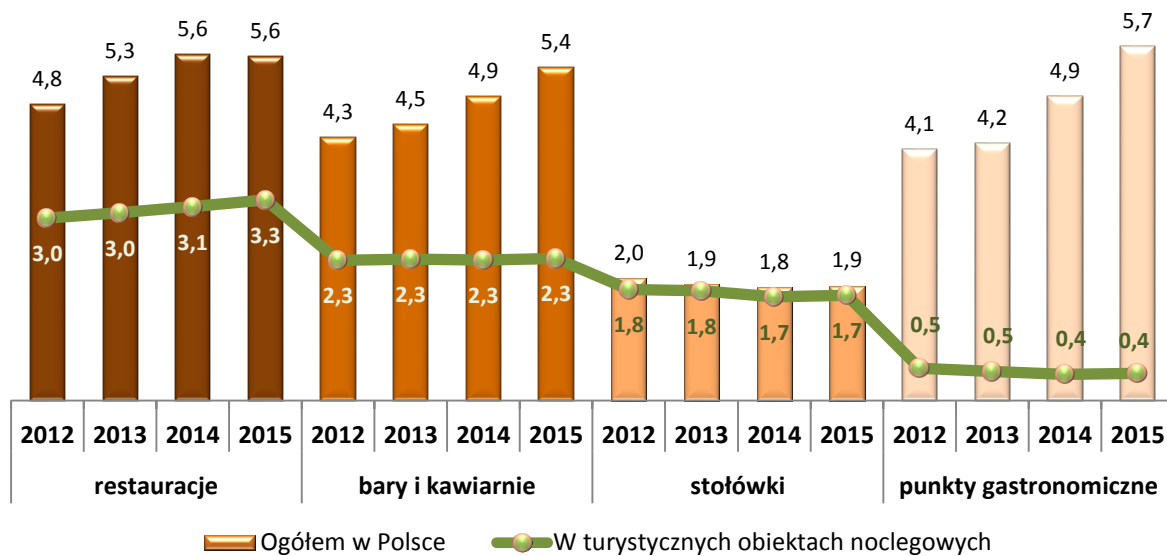
Podobnie, jak w przypadku statystyki bazy noclegowej obejmującej placówki z minimum dziesięcioma miejscami noclegowymi, badanie placówek gastronomicznych prowadzone jest wśród podmiotów zatrudniających co najmniej 10 osób. W związku z tym w zestawieniach nie są ujęte mikroprzedsiębiorstwa z tej branży, dla których nie prowadzi się statystyk.

3.2. Analiza danych dotyczących placówek gastronomicznych według województw

Lata 2012-2015 to okres rozwoju branży gastronomicznej, od roku 2012 do 2015 liczba placówek gastronomicznych (zatrudniających minimum 10 osób) w Polsce zwiększyła się o prawie 1/4. Do 2014 roku największy udział w tej kategorii miały restauracje, których liczba rosła od 4,8 tys. w 2012 roku, poprzez 5,3 tys. w 2013 do stabilnego stanu 5,6 tys. w 2014 i 2015 roku. Z kolei najdynamiczniej rozwijającą się grupą placówek gastronomicznych były punkty gastronomiczne, które w analizowanym okresie zwiększyły swoją liczebność o ponad 40% - najwięcej w latach 2014 i 2015, osiągając wartości odpowiednio: 4,9 tys. i 5,7 tys., co spowodowało, że w 2015 roku punkty gastronomiczne były najpopularniejszą kategorią placówek w tej branży. Niewiele mniej dynamicznie (wzrost o 27%) zwiększała się liczba barów i kawiarni, których w roku 2015 było już 5,4 tys. (1,1 tys. więcej, niż w 2012 r.). Z ogólnej tendencji wzrostowej wyłamały się jedynie stołówki, najmniej liczna (co dziesiąty obiekt) kategoria placówek gastronomicznych. W przypadku stołówek widoczna była lekka tendencja spadkowa – z 2 tys. w 2012 roku do 1,8 tys. w 2014 roku oraz 1,9 tys. w latach 2013 i 2015. Jednocześnie była to kategoria placówek gastronomicznych ściśle powiązanej z turystyką, ponieważ niemal wszystkie stołówki były zlokalizowane w turystycznych obiektach noclegowych. Na drugim biegunie znajdują się punkty gastronomiczne, z których zapewne korzystali również turyści, ale ich lokalizacja tylko w niewielkim odsetku była powiązana z turystycznymi obiektami noclegowymi, a ich udział w ogólnej liczbie placówek gastronomicznych każdego roku spadał (z 12% w 2012 r. na 7% w 2015 r.), co sugeruje, że nowo powstające punk-

ty gastronomiczne lokalizowane były z roku na rok w coraz większym stopniu poza obiektami noclegowymi; tych znajdujących się w obiektach noclegowych było w 2015 roku tylko 440. Generalnie, wzrost liczby obiektów noclegowych w badanym okresie o ok. 5%, nie przystawał do wzrostu liczby placówek gastronomicznych zlokalizowanych w obiektach zakwaterowania (ok. 2%), co oznacza, że coraz więcej nowych obiektów zakwaterowania oferuje nocleg bez wyżywienia, zapewne obserwując wzrastającą w tym względzie konkurencję w okolicy. Placówki gastronomiczne, które stanowią najliczniejszą grupę w obiektach noclegowych, to restauracje i jest to jedyna kategoria, w odniesieniu do której obserwujemy stały powolny wzrost liczebności (z 3 tys. w 2012 r. do 3,3 w 2015 r.). Z kolei druga najliczniejsza grupa – bary i kawiarnie zlokalizowane w obiektach noclegowych – zachowywała stały poziom liczebności – 2,3 tys.

Rysunek 5. Placówki gastronomiczne oraz placówki gastronomiczne turystycznych obiektach noclegowych według kategorii w latach 2012-2015 (w tys.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W okresie 2012-2015 zdecydowanie najwięcej placówek gastronomicznych zatrudniających co najmniej 10 osób, zlokalizowanych było w województwie mazowieckim (w 2015 roku – 5206, 28% wszystkich w Polsce). Kolejne pod względem ilości, choć znacznie ustępujące poprzednikowi, to województwa: małopolskie, śląskie, wielkopolskie i dolnośląskie (w 2015 r. odpowiednio: 1934, 1765, 1632 i 1582). W sumie w pięciu powyższych województwach znajdowało się łącznie prawie 2/3 wszystkich placówek gastronomicznych w Polsce, z kolei najmniejsze spośród województw – opolskie i lubuskie mogły się pochwalić zaledwie 2% udziałem w branży gastronomicznej każde.

Na przestrzeni lat 2012-2015 liczba placówek gastronomicznych w Polsce wzrosła o 23%, a wzrosty odnotowano w każdym z województw. Najdynamiczniej rynek ten rozwijał się w Pomorskiem (+72%) i Wielkopolsce (+63%), a najslabiej na Lubelszczyźnie i Mazowszu (+9%).

Restauracje to przeciętnie najliczniej reprezentowana kategoria placówek gastronomicznych w badanych latach. W 2015 roku co piąta restauracja zlokalizowana była w województwie mazowieckim (1151), które zdecydowanie dystansowało resztę kraju – dwa kolejne pod względem ilości restauracji – śląskie i małopolskie dysponowały w tym roku „tylko” 624 i 622 restauracjami. Na drugim biegunie znajdowało się skromne w zasoby województwo lubuskie (99 restauracji). W okresie 2012-2015 liczba restauracji zwiększyła się o 16%. Najdynamiczniej rynek ten rozwijał się w województwach: podlaskim (+40%) i łódzkim (+39%), pomorskim i warmińsko-mazurskim (+38), z kolei ilościowo najwięcej restauracji powstało w Wielkopolsce (+94). Najbardziej zasobne w te obiekty województwa – mazowieckie, śląskie i małopolskie wykazały z kolei, bardzo niski ich przyrost 2015/2012 – ok. 2-5% każde z nich.

Bary i kawiarnie, podobnie jak restauracje, najęściej zlokalizowane były w województwie mazowieckim – 28% (1507 w 2015 r.) i również w tym wypadku bardzo wyprzedzały resztę kraju; w drugim w kolejności regionie – Dolnym Śląsku było ich 663 (ponad połowę mniej), a w następnych – Małopolsce i Śląsku – 489 i 487 (o ponad 2/3) mniej, niż na Mazowszu. Najmniejszą liczbę barów i kawiarni zlokalizowano na Opolszczyźnie (80) i Podlasiu (88). Ta kategoria lokali w latach 2012-2015 zwiększyła populację w prawie każdym z województw (łącznie o 27%), najbardziej w świętokrzyskim (+57%) i warmińsko-mazurskim (+55%), natomiast ilościowo zdecydowanie w mazowieckim (+317 lokali). Województwo opolskie z najmniejszą ilościową barów i kawiarni w 2012 roku utrzymało ten stan trzy lata później.

Stołówki to jedyna kategoria placówek gastronomicznych, która odnotowała spadki w badanym okresie (-6%). Prawie 30% stołówek zlokalizowanych było w województwie mazowieckim, najmniej tego typu obiektów znajdowało się w Lubuskim (23).

Punkty gastronomiczne utrzymały w latach 2012-2015 największą dynamikę wzrostów (2015/2012- 41%), stając się w ostatnim roku najliczniej reprezentowaną kategorią obiektów gastronomicznych. Największy odsetek tych lokali w 2015 roku znajdował się w województwie mazowieckim (35%, 2011 punktów), ponad trzykrotnie więcej, niż w małopolskim i wielkopolskim, następnych w kolejności. Najmniej punktów gastronomicznych znajdowało się w województwach opolskim i świętokrzyskim (63 i 66). Placówki te najdynamiczniej przyrastały w Pomorskiem (+330% w okresie 2012-2015) i Wielkopolsce (+250%), z kolei w województwie świętokrzyskim ich liczba, po spadkach w 2013 i 2014 r. utrzymała swój stan na niezmiennym niskim poziomie. Ilościowo najwięcej nowych punktów gastronomicznych powstało w województwach wielkopolskim i pomorskim (łącznie połowa wszystkich nowo powstałych).

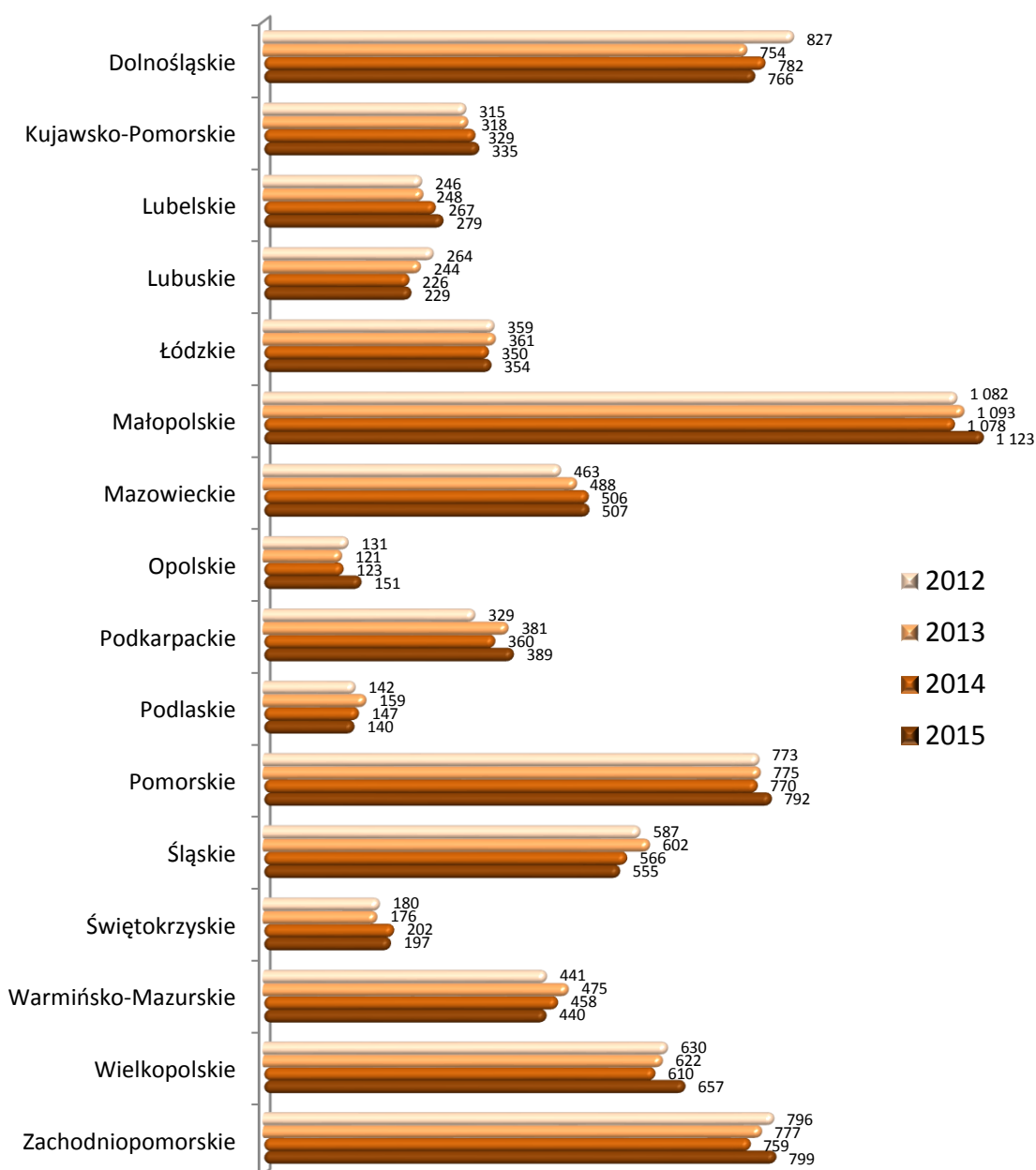
Tabela 5. Placówki gastronomiczne w Polsce według rodzaju w podziale na województwa w latach 2012-2015

Województwo	Ogółem				Restauracje				Bary i kawiarnie				Stołówki				Punkty gastronomiczne			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
Dolnośląskie	1 304	1 341	1 481	1 582	420	450	456	491	471	516	607	663	136	140	158	138	277	235	260	290
Kujawsko-Pomorskie	534	543	623	686	184	201	232	248	174	170	212	217	75	72	62	73	101	100	117	148
Lubelskie	465	432	443	507	146	177	187	189	90	88	94	123	125	84	54	85	104	83	108	110
Lubuskie	239	236	259	298	87	91	101	99	80	73	88	105	33	28	25	23	39	44	45	71
Łódzkie	549	625	785	739	185	214	264	258	182	193	208	213	53	59	72	71	129	159	241	197
Małopolskie	1 614	1 728	1 674	1 934	612	668	571	622	356	396	416	489	165	161	144	160	481	503	543	663
Mazowieckie	4 771	4 937	4 889	5 206	1 120	1 209	1 159	1 151	1 190	1 304	1 320	1 507	555	499	501	537	1 906	1 925	1 909	2 011
Opolskie	247	235	277	296	99	100	115	124	80	72	87	80	44	38	28	29	24	25	47	63
Podkarpackie	531	563	683	715	184	208	250	248	190	193	239	236	56	52	52	47	101	110	142	184
Podlaskie	280	301	310	336	101	114	121	141	80	91	97	88	42	33	31	33	57	63	61	74
Pomorskie	723	869	1 335	1 247	230	311	403	317	241	293	317	255	122	118	109	117	130	147	506	558
Śląskie	1 557	1 615	1 843	1 765	594	633	714	624	460	422	461	487	144	175	178	169	359	385	490	485
Świętokrzyskie	341	309	393	465	113	115	122	146	131	118	183	206	31	38	41	47	66	38	47	66
Warmińsko-Mazurskie	413	397	378	492	157	173	184	216	101	90	94	157	98	80	51	43	57	54	49	76
Wielkopolskie	1 003	986	1 231	1 632	403	397	518	497	268	251	298	363	153	141	153	145	179	197	262	627
Zachodniopomorskie	566	690	721	711	171	203	218	216	172	214	216	224	150	162	180	146	73	111	107	125
Razem	15 137	15 807	17 325	18 611	4 806	5 264	5 615	5 587	4 266	4 484	4 937	5 413	1 982	1 880	1 839	1 863	4 083	4 179	4 934	5 748

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Placówki gastronomiczne zatrudniające min. 10 osób, zlokalizowane w turystycznych obiektach noclegowych to w 2012 roku 50% wszystkich placówek gastronomicznych. Trzy lata później, po systematycznych spadkach, odsetek ten wynosił już tylko 41%. Oznacza to, że nie tylko dynamika zmian w branży gastronomicznej wyprzedza znacznie dynamikę zmian w branży związanej z zakwaterowaniem, ale też coraz częściej powstają obiekty zakwaterowania nie posiadające placówki gastronomicznej.

Rysunek 6. Placówki gastronomiczne w turystycznych obiektach noclegowych w podziale na województwa w latach 2012-2015

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

W latach 2012-2015 stan ilościowy placówek gastronomicznych znajdujących się w turystycznych obiektach zakwaterowania po wahaniach w tym okresie zmienił się jedynie o +2% i wyniósł w 2015 roku 7713 placówek. Województwem z największą ich ilością w 2015 roku było małopolskie (1123), a z najmniejszą – podlaskie (140) i opolskie (151).

Najpopularniejszym rodzajem placówek gastronomicznych mieszczących się w turystycznych obiektach noclegowych były restauracje (42% wszystkich), jednocześnie była to jedyna kategoria z wyraźną, choć niewielką (ogółem 10%) tendencją rosnącą. W 2015 roku odnotowano w statystyce GUS 3257 restauracji zatrudniających min. 10 osób mieszczących się w obiektach noclegowych. Najwięcej spośród nich zlokalizowanych było w województwie małopolskim (401), a następnie – wielkopolskim (334) i dolnośląskim (306), najmniej z kolei, w województwie podlaskim i opolskim (po 77). W analizowanych latach największy przyrost tego rodzaju lokali widoczny był w świętokrzyskim (+31%), natomiast ilościowo najwięcej przybyło w Małopolsce (48 placówek) i na Podkarpaciu (47 placówek).

Bary i kawiarnie stanowiły 30% wszystkich placówek gastronomicznych zlokalizowanych w turystycznych obiektach noclegowych. Liczebność tych lokali na przestrzeni lat 2012-2015 niewiele wzrosła w skali ogólnej (+1%). Najwięcej z nich powstało w Wielkopolsce (+32) i w województwie lubelskim (+28), z kolei najwięcej ubyło w śląskim (-19) i w łódzkim (-16). Bary i kawiarnie były najbardziej popularne w turystycznych regionach Polski – obu województwach nadmorskich i małopolskim oraz dolnośląskim. Najmniej spośród nich było zlokalizowanych w obiektach noclegowych województw: podlaskiego i opolskiego.

Stołówki w turystycznych obiektach noclegowych to liczebność jedynie 1708 placówek w 2015 roku (spadek o 5% w odniesieniu do 2012 r.). Najwięcej z nich znajdowało się w województwach zachodniopomorskim, małopolskim i pomorskim, a najmniej w opolskim i podlaskim. Jeszcze mniej popularnymi placówkami gastronomicznymi znajdującymi się w turystycznych obiektach noclegowych były punkty gastronomiczne, których rok do roku ubywało i w 2015 ich liczebność wyniosła zaledwie 440.

Tabela 6. Placówki gastronomiczne w turystycznych obiektach noclegowych według rodzaju w podziale na województwa w latach 2012-2015

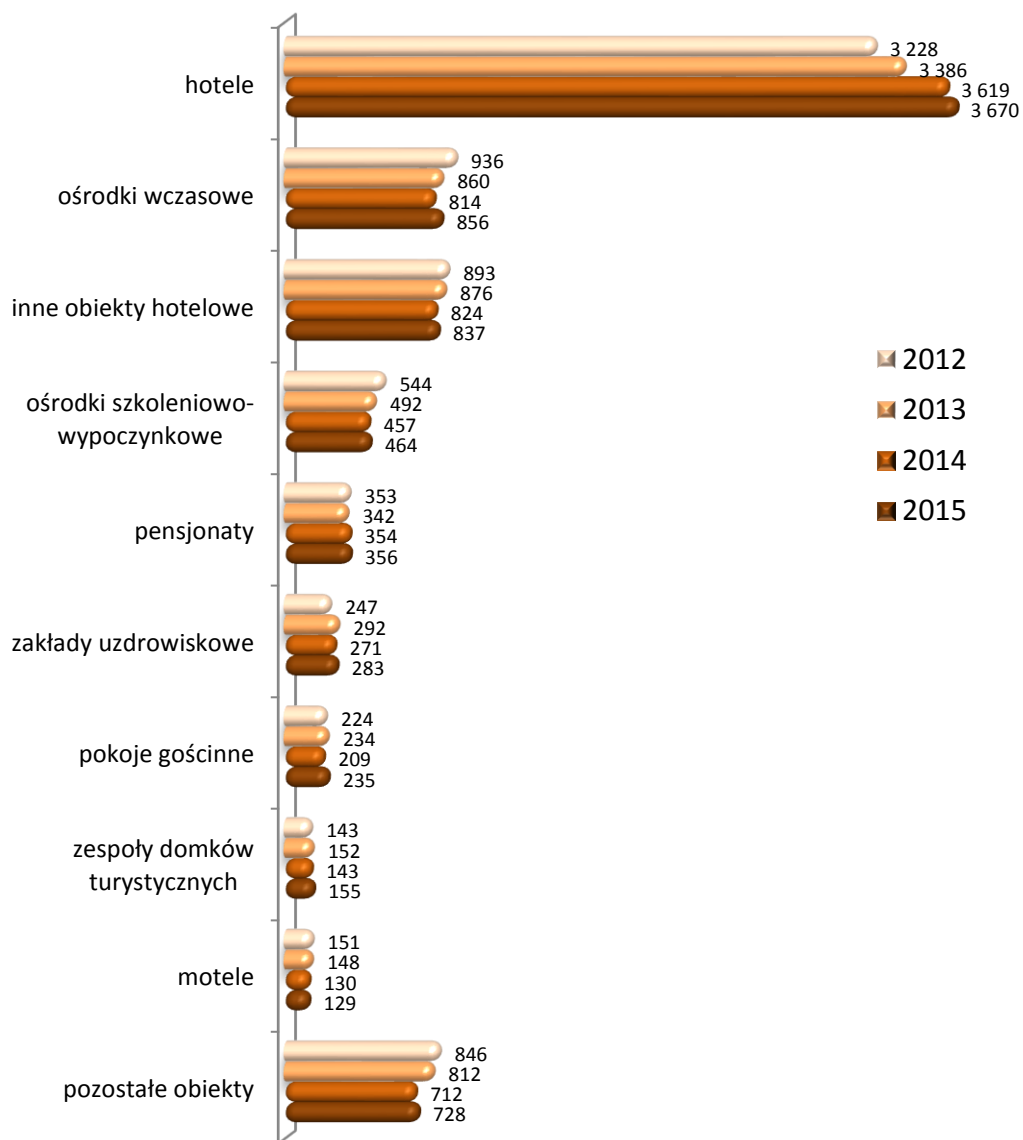
Województwo	Ogółem				restauracje				bary i kawiarnie				stołówki				punkty gastronomiczne			
	2012	2013	2014	2015	2012	2012	2012	2012	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
Dolnośląskie	827	754	782	766	309	281	295	306	239	221	224	240	230	208	205	177	49	44	58	43
Kujawsko-Pomorskie	315	318	329	335	125	126	137	150	103	101	102	105	71	71	71	69	16	20	19	11
Lubelskie	246	248	267	279	131	123	140	135	59	63	71	87	43	46	39	42	13	16	17	15
Lubuskie	264	244	226	229	108	106	101	101	77	69	59	67	57	47	48	44	22	22	18	17
Łódzkie	359	361	350	354	165	176	171	169	129	121	116	113	38	40	36	46	27	24	27	26
Małopolskie	1 082	1 093	1 078	1 123	353	358	379	401	294	291	269	291	364	379	386	393	71	65	44	38
Mazowieckie	463	488	506	507	246	263	270	277	145	149	162	152	51	55	53	58	21	21	21	20
Opolskie	131	121	123	151	51	54	63	77	43	37	39	43	21	16	12	17	16	14	9	14
Podkarpackie	329	381	360	389	161	183	194	208	88	109	100	103	57	67	49	56	23	22	17	22
Podlaskie	142	159	147	140	73	74	76	77	42	49	46	39	21	29	24	20	6	7	1	4
Pomorskie	773	775	770	792	253	266	273	265	227	237	240	233	229	236	229	240	64	36	28	54
Śląskie	587	602	566	555	239	255	248	255	190	214	190	171	114	96	93	100	44	37	35	29
Świętokrzyskie	180	176	202	197	89	95	114	117	55	53	60	50	30	26	24	25	6	2	4	5
Warmińsko-Mazurskie	441	475	458	440	167	180	182	166	156	167	164	150	77	82	73	82	41	46	39	42
Wielkopolskie	630	622	610	657	306	316	314	334	171	172	186	203	84	77	63	66	69	57	47	54
Zachodniopomorskie	796	777	759	799	186	192	189	219	256	240	252	261	317	307	278	273	37	38	40	46
Razem	7 565	7 594	7 533	7 713	2 962	3 048	3 146	3 257	2 274	2 293	2 280	2 308	1 804	1 782	1 683	1 708	525	471	424	440

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W 2015 roku niemal połowa wszystkich placówek gastronomicznych zlokalizowanych w turystycznych obiektach zakwaterowania mieściła się w hotelach (to wzrost o 5 pkt. proc. w stosunku do roku 2012). Kolejne 20% to po równo: placówki gastronomiczne znajdujące się w ośrodkach wczasowych i innych obiektach hotelowych, dalsze 6% przypada na ośrodki szkoleniowo wypoczynkowe. Te cztery kategorie obiektów noclegowych skupiały w sobie 3/4 wszystkich placówek gastronomicznych mieszczących się w turystycznych obiektach zakwaterowania w Polsce. Na pozostałe 16 rodzajów obiektów noclegowych przypada zaledwie 25% placówek gastronomicznych, z czego najwięcej na: pensjonaty, pozostałe obiekty, zakłady uzdrowiskowe i pokoje gościnne. Hotele to jedyne obiekty noclegowe, w których w analizowanym okresie systematycznie i wyraźnie przybywało placówek gastronomicznych – ich stan zmienił się z 3228 w 2012 r. na 3670 w 2015 r.

Placówki gastronomiczne najczęściej były zlokalizowane w hotelach mieszczących się na terenie województwa małopolskiego (552 w 2015 r.), a najrzadziej w hotelach w Lubuskiem (68) i na Podlasiu (59). W przypadku moteli, placówki gastronomiczne z nimi związane zmniejszały swoją liczebność (ze 151 w 2012 r. do 129 w 2015 r.), a najliczniej występowały w województwie wielkopolskim (24), zaś w pomorskim była tylko jedna. Placówki gastronomiczne powiązane z innymi obiektami hotelowymi to również kurcząca się grupa lokali (spadek z 893 w 2012 r. do 837 w 2015 r.), rozkład terytorialny tych placówek był stosunkowo równomierny, a najwięcej z nich zlokalizowanych było w 2015 roku na terenie województwa zachodniopomorskiego (88) oraz z dolnośląskiego (85) i wielkopolskiego (83), zaś najmniej na terenie świętokrzyskiego – 6. W pensjonatach mieściło się w tym roku 356 placówek gastronomicznych, najwięcej w Małopolsce i na Dolnym Śląsku, najmniej w województwach: łódzkim i kujawsko-pomorskim (odpowiednio: 1 i 2). Ośrodki wczasowe posiadały w 2015 roku 856 placówek gastronomicznych (spadek o 9% w stosunku do roku 2012), spośród których połowa była zlokalizowana w okolicach nadmorskich kraju (woj. pomorskie – 184, zachodniopomorskie – 243), najmniej w województwie świętokrzyskim (5) i podlaskim (6). Placówki gastronomiczne mieszczące się w ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych to 465 w 2015 roku (spadek o 15%), z kolei te umiejscowione w zespołach domów turystycznych to zaledwie 155 w całej Polsce. Ponadto w 2015 roku zarejestrowano 235 lokale gastronomiczne w obiektach oferujących pokoje gościnne i 283 w zakładach uzdrowiskowych (w każdej z tych kategorii odnotowano wzrost liczebności w okresie 2012-2015). Domy wycieczkowe, i wszystkie rodzaje schronisk, ośrodki kolonijne, zespoły pracy twórczej, kempingi, pola biwakowe, hostele i kwatery agroturystyczne to kategorie turystycznych obiektów noclegowych, dla których liczebności ogółem zlokalizowanych w nich placówek gastronomicznych nie przekraczały 80 dla każdej z nich w każdym z analizowanych lat.

Rysunek 7. Placówki gastronomiczne w turystycznych obiektach noclegowych wg rodzaju obiektu w latach 2012-2015.

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Tabela 7. Placówki gastronomiczne w turystycznych obiektach noclegowych wg rodzaju obiektów w podziale na województwa w latach 2012-2015 (stan na 31 lipca każdego roku).

Województwo	Ogółem				Hotele				Ośrodki wczasowe				Inne obiekty hotelowe				Ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe			
	2012	2013	2014	2015	2012	2012	2012	2012	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
Dolnośląskie	827	754	782	766	347	329	372	386	94	73	76	72	98	85	91	85	40	32	30	28
Kujawsko-Pomorskie	315	318	329	335	130	137	149	163	32	27	30	30	29	31	34	34	22	15	18	20
Lubelskie	246	248	267	279	99	107	130	132	23	22	24	18	36	38	38	40	17	15	17	17
Lubuskie	264	244	226	229	90	79	77	68	36	31	23	25	44	36	32	36	29	27	26	29
Łódzkie	359	361	350	354	172	192	199	187	13	11	11	12	88	80	76	75	21	19	13	17
Małopolskie	1 082	1 093	1 078	1 123	482	494	498	522	92	89	86	96	51	54	56	52	69	63	54	67
Mazowieckie	463	488	506	507	285	311	347	340	12	12	12	14	66	63	54	57	38	39	34	35
Opolskie	131	121	123	151	58	54	70	86	6	6	6	9	17	10	10	11	9	6	5	5
Podkarpackie	329	381	360	389	147	174	197	197	15	16	14	13	45	64	40	47	28	19	16	19
Podlaskie	142	159	147	140	49	58	62	59	4	2	3	6	41	33	26	29	10	13	12	11
Pomorskie	773	775	770	792	288	299	309	323	188	179	173	184	75	71	71	70	56	63	62	55
Śląskie	587	602	566	555	275	313	307	301	58	54	44	49	74	68	75	70	56	49	46	37
Świętokrzyskie	180	176	202	197	106	110	136	131	5	5	5	5	14	10	8	6	9	7	8	6
Warmińsko-Mazurskie	441	475	458	440	200	217	216	202	49	51	37	46	53	62	60	54	30	27	25	26
Wielkopolskie	630	622	610	657	323	332	350	352	30	31	29	34	75	79	74	83	59	52	46	43
Zachodniopomorskie	796	777	759	799	177	180	200	221	279	251	241	243	87	92	79	88	51	46	45	49
Razem	7 565	7 594	7 533	7 713	3228	3386	3619	3670	936	860	814	856	893	876	824	837	544	492	457	464

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Tabela 7. C.d.

Województwo	Pensjonaty				Zakłady uzdrowiskowe				Pokoje gościnne				Zespoły domków turystycznych				Motele				Pozostałe obiekty			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
Dolnośląskie	72	65	57	57	27	38	36	43	20	19	18	18	3	3	3	2	10	9	8	4	116	101	91	71
Kujawsko-Pomorskie	7	6	3	2	41	55	59	45	6	3	2	3	12	11	4	5	9	5	6	10	27	28	24	23
Lubelskie	11	10	13	16	13	13	11	13	6	3	1	8	2	3	2	3	7	6	6	4	32	31	25	28
Lubuskie	10	12	18	16	0	0	0	0	1	4	3	4	10	12	14	17	15	17	16	15	29	26	17	19
Łódzkie	2	0	0	1	0	0	0	0	4	4	5	5	14	10	8	10	15	14	12	13	30	31	26	34
Małopolskie	72	70	77	78	53	52	47	51	108	119	122	115	10	10	5	6	8	8	7	8	137	134	126	128
Mazowieckie	6	6	6	6	0	0	0	0	3	3	2	1	4	3	5	4	15	14	10	13	34	37	36	37
Opolskie	3	2	3	6	0	0	0	0	3	5	2	3	8	6	5	5	1	2	2	2	26	30	20	24
Podkarpackie	12	11	14	17	19	19	20	24	8	10	5	6	9	11	13	14	4	6	5	7	42	51	36	45
Podlaskie	6	9	9	9	2	2	2	2	3	3	2	4	3	9	8	2	2	3	3	2	22	27	20	16
Pomorskie	40	36	34	39	12	14	13	11	9	13	13	16	16	17	17	19	7	4	4	1	82	79	74	74
Śląskie	12	12	11	12	11	16	11	12	25	19	14	25	10	5	5	4	3	6	6	6	63	60	47	39
Świętokrzyskie	4	5	7	9	9	10	12	15	0	1	0	1	2	3	3	2	14	13	12	11	17	12	11	11
Warmińsko-Mazurskie	35	40	40	33	0	1	0	0	3	2	1	2	19	23	29	25	4	4	3	3	48	48	47	49
Wielkopolskie	32	27	28	25	0	0	0	0	6	7	3	7	15	20	15	28	32	26	23	24	58	48	42	61
Zachodniopomorskie	29	31	34	30	60	72	60	67	19	19	16	17	6	6	7	9	5	11	7	6	83	69	70	69
Razem	353	342	354	356	247	292	271	283	224	234	209	235	143	152	143	155	151	148	130	129	846	812	712	728

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

IV. BIURA PODRÓŻY

Biura podróży funkcjonują na rynku turystycznym od około połowy XIX wieku. Od tamtej pory zarówno charakter ich działalności, jak i jej zakres ewoluowały, a przedsiębiorstwa działające w tym obszarze przybrały kształt wyspecjalizowanych agencji pośrednictwa i organizacji podróży. Obecnie działalność organizatorów turystyki, pośredników turystycznych i agentów turystycznych jest uregulowana prawnie, a podmioty te znacząco wpływają na rozwój gospodarczy kraju.

4.1. Działalność biur podróży

Działalność organizatorów turystyki, pośredników turystycznych i agentów turystycznych, zwanych potocznie biurami podróży, reguluje w Polsce Ustawa o usługach turystycznych z 1997 roku z późniejszymi zmianami⁴, która zawiera również przepisy związane z pracą pilotów wycieczek oraz przewodników turystycznych. Nakłada ona na organizatorów i pośredników turystycznych obowiązek: zawarcia na rzecz klientów ubezpieczenia lub gwarancji ubezpieczeniowej, lub bankowej, lub przyjmowanie wpłat klientów wyłącznie na rachunek powierniczy (jeżeli wykonują usługi turystyczne wyłącznie na terenie Polski). Działalność gospodarcza polegająca na organizowaniu imprez turystycznych, jak i pośredniczeniu w zawieraniu umów o świadczenie usług turystycznych wymaga wpisu do rejestru organizatorów turystyki i pośredników turystycznych. Rejestr taki prowadzi marszałek województwa właściwy ze względu na siedzibę przedsiębiorcy polskiego albo siedzibę oddziału przedsiębiorcy zagranicznego. Agenci turystyczni, czyli ci, którzy zajmują się sprzedażą imprez turystycznych w imieniu organizatora turystyki, takiego wpisu posiadać już nie muszą. Ustawa definiuje i określa charakter działalności podmiotów działających w obszarze turystyki. Są nimi:

- **Organizator turystyki** - przedsiębiorca organizujący imprezę turystyczną;
- **Pośrednik turystyczny** - przedsiębiorca, którego działalność polega na wykonywaniu, na zlecenie klienta, czynności faktycznych i prawnych związanych z zawieraniem umów o świadczenie usług turystycznych;
- **Agent turystyczny** - przedsiębiorca, którego działalność polega na stałym pośredniczeniu w zawieraniu umów o świadczenie usług turystycznych na rzecz organizatorów turystyki po-

⁴ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1553.)

siadających zezwolenie w kraju lub na rzecz innych usługodawców posiadających siedzibę w kraju;

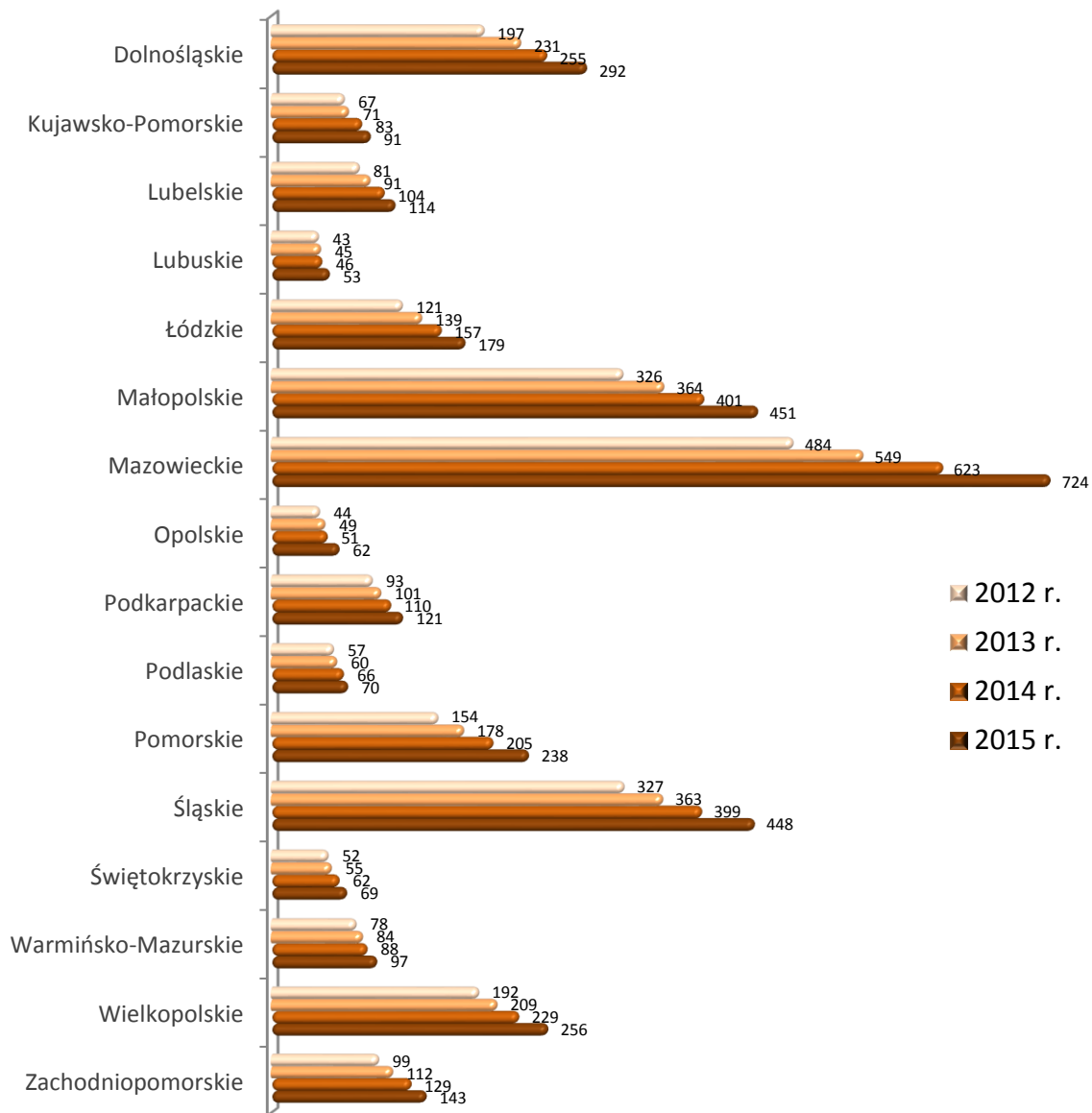
- **Przewodnik turystyczny** - osoba zawodowo oprowadzająca turystów lub odwiedzających po wybranych obszarach, miejscowościach i obiektach, udzielająca o nich fachowej informacji oraz sprawująca nad turystami lub odwiedzającymi opiekę w zakresie wynikającym z umowy;
- **Pilot wycieczek** - osoba towarzysząca, w imieniu organizatora turystyki, uczestnikom imprezy turystycznej, sprawująca opiekę nad nimi i czuwająca nad sposobem wykonania na ich rzecz usług oraz przekazująca podstawowe informacje, dotyczące odwiedzanego kraju i miejsca.

4.2. Analiza danych dotyczących organizatorów turystyki i pośredników turystycznych według województw

W latach 2012-2015 nastąpił wyraźny rozwój i przyrost liczby przedsiębiorstw zajmujących się organizacją imprez turystycznych i pośrednictwem turystycznym. W 2012 roku działało 2,4 tys. podmiotów wpisanych do Centralnej Ewidencji Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych. W kolejnych latach systematycznie ich przybywało – w tempie ok. 12% rocznie, co w efekcie dało w 2015 roku 3,4 tys. pośredników turystycznych i organizatorów turystyki. To wzrost o ponad 40% w ciągu trzech lat.

Co piąty podmiot zajmujący się organizacją imprez turystycznych i/lub pośrednictwem turystycznym zarejestrował działalność w województwie mazowieckim – na jego terenie w 2015 roku działały 724 takie firmy (o 101 więcej niż rok wcześniej). Województwo mazowieckie jednocześnie charakteryzowało się w analizowanym okresie drugim największym przyrostem liczby organizatorów turystyki i pośredników turystycznych – o 50%. Poza tym zdecydowanym liderem, małopolskie i śląskie to następne województwa z największą (i podobną) liczbą organizatorów turystyki i pośredników turystycznych (odpowiednio: 451 i 448 w 2015 r.); charakteryzowała je również podobna dynamika zmian (ok. +38%). W 2015 roku najmniej organizatorów turystyki i pośredników turystycznych miało zarejestrowaną działalność na terenie województw: lubuskiego (53), opolskiego (62), świętokrzyskiego (69) i podlaskiego (70). Jednocześnie należy pamiętać, że są to województwa z najmniejszą liczbą mieszkańców w kraju.

Rysunek 8. Liczba podmiotów wpisanych do Centralnej Ewidencji Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych w latach 2012-2015 w podziale na województwa

Źródło: Ministerstwo Sportu i Turystyki - Centralna Ewidencja i Wykazy w Turystyce: "Centralna Ewidencja Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych".

Spośród podmiotów zarejestrowanych w Centralnej Ewidencji Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych, zdecydowanie dominującą (82% wszystkich wpisów) i dynamicznie rosnącą grupą byli przedsiębiorcy będący jednocześnie organizatorem turystyki i pośrednikiem turystycznym – prawie 2,8 tys. w 2015 r. (wzrost o 43% w stosunku do 2012 r.). Prawie co czwarta z tych firm w 2015 r. zarejestrowana była w województwie mazowieckim (647), 15% znajdowało się w małopolskim, 12% - w śląskim, co oznacza, że połowa wszystkich podmiotów z tej kategorii zlokalizowana była tylko w tych trzech województwach. Z kolei województwa podlaskie (20), lubuskie (48) i opolskie (54) to regiony z najmniej liczną grupą firm tej kategorii. Jednocze-

śnie przy niskiej liczebności, to na terenie Podlasia najdynamiczniej przybywało nowych firm (w ujęciu procentowym – 123% w okresie 2012-2015). W ujęciu ilościowym, w tym czasie, zdecydowanie najwięcej nowych firm powstało na Mazowszu (205), a także w Małopolsce (111) i na Śląsku (92) – łącznie te trzy regiony skupiły niemal połowę nowych podmiotów będących jednocześnie organizatorami turystyki i pośrednikami turystycznymi.

W 2015 roku działało w Polsce 605 przedsiębiorstw będących wyłącznie organizatorami turystyki (o 35% więcej, niż w 2012 r.). Co piąta firma z tej grupy zarejestrowana była na Śląsku, co ósma na Mazowszu i co dziesiąta na Dolnym Śląsku – łącznie w tych trzech województwach miało siedzibę 44% wszystkich polskich organizatorów turystyki w 2015 roku. Najmniej spośród nich działało na terenie województw: świętokrzyskiego (2), warmińsko-mazurskiego (3) i lubuskiego (5).

Jeśli chodzi o podmioty będące wyłącznie pośrednikiem turystycznym, to jest to niszowa grupa. W skali Polski takich firm było w 2015 roku zaledwie 10, o 4 więcej, niż w 2012 r.

Tabela 8. Liczba podmiotów, wpisanych do Centralnej Ewidencji Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych wg rodzaju wpisu w podziale na województwa w latach 2012-2015

Województwo	Ogółem				Organizator				Pośrednik				Organizator /pośrednik			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
Dolnośląskie	197	231	255	292	46	55	60	65	1	1	1	1	150	175	194	226
Kujawsko-Pomorskie	67	71	83	91	18	20	23	25	0	0	1	1	49	51	59	65
Lubelskie	81	91	104	114	15	15	18	18	1	1	1	1	65	75	85	95
Lubuskie	43	45	46	53	4	4	4	5	0	0	0	0	39	41	42	48
Łódzkie	121	139	157	179	24	24	24	24	0	0	0	1	97	115	133	154
Małopolskie	326	364	401	451	25	30	33	39	1	1	1	1	300	333	367	411
Mazowieckie	484	549	623	724	41	54	63	76	1	1	1	1	442	494	559	647
Opolskie	44	49	51	62	7	7	8	8	0	0	0	0	37	42	43	54
Podkarpackie	93	101	110	121	14	15	20	22	0	0	0	0	79	86	90	99
Podlaskie	57	60	66	70	48	49	50	50	0	0	0	0	9	11	16	20
Pomorskie	154	178	205	238	39	41	49	53	1	1	1	1	114	136	155	184
Śląskie	327	363	399	448	97	102	111	125	0	0	1	1	230	261	287	322
Świętokrzyskie	52	55	62	69	1	1	2	2	0	0	0	0	51	54	60	67
Warmińsko-Mazurskie	78	84	88	97	0	1	1	3	0	0	0	0	78	83	87	94
Wielkopolskie	192	209	229	256	34	38	41	45	0	0	0	1	158	171	188	210
Zachodniopomorskie	99	112	129	143	36	39	41	45	1	1	1	1	62	72	87	97
Razem	2 415	2 701	3 008	3 408	449	495	548	605	6	6	8	10	1 960	2 200	2 452	2 793

Źródło: Ministerstwo Sportu i Turystyki - Centralna Ewidencja i Wykazy w Turystyce: "Centralna Ewidencja Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych".

4.3. Deregulacja zawodów pilota wycieczek i przewodnika turystycznego

1 stycznia 2014 roku weszła w życie ustawa o deregulacji zawodów, na mocy której do podjęcia obowiązków pilota wycieczek lub przewodnika turystycznego (z wyłączeniem przewodnika górskiego) nie są wymagane państwowe uprawnienia, egzaminy, ani ukończenie obowiązkowych szkoleń.

Do roku 2014 zawody przewodnika turystycznego i pilota wycieczek, były zawodami regulowanymi. Ustawa określała rodzaje uprawnień przewodnika turystycznego, zadania pilota wycieczek i przewodnika turystycznego oraz wymagania, które musiał spełnić kandydat ubiegający się o nadanie tych uprawnień. Zadania przewodników turystycznych wykonywali przewodnicy górscy, przewodnicy miejscy dla poszczególnych miast oraz przewodnicy terenowi dla poszczególnych województw, powiatów, gmin, a także regionów oraz tras turystycznych. Każdy z przewodników przypisane miał działanie w innym środowisku pracy. Miejsca pracy przewodnika miejskiego to ulice miast, wnętrza kościołów, pałaców, autokar. Natomiast przewodnik terenowy pracował w środowisku miejsko-naturalnym, takim jak parki krajobrazowe, kompleksy leśne, trasy turystyczne, miasta. Zgodnie z ustawą z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych, uprawnienia przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek otrzymywała osoba, która:

- ukończyła 18 lat,
- ukończyła szkołę średnią,
- posiadała stan zdrowia umożliwiający wykonywanie zadań przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek,
- nie była karana za przestępstwa umyślne lub inne popełnione w związku z wykonywaniem zadań przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek,
- odbyła szkolenie teoretyczne i praktyczne oraz zdała egzamin na przewodnika turystycznego lub na pilota wycieczek.

Ustawa szczegółowo określała ponadto zasady nadawania uprawnień przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek oraz uzyskiwania wpisów do rejestrów organizatorów szkoleń dla kandydatów na pilotów wycieczek i przewodników turystycznych, a także zasady przeprowadzania kontroli osób posiadających ww. uprawnienia, kontroli podmiotów szkolących kandydatów na pilotów wycieczek i przewodników turystycznych, a także przesłanki cofania lub zawieszania tych uprawnień. Ustawa określała zakresy uprawnień pilota wycieczek i poszczególnych rodzajów uprawnień przewodników turystycznych, a także procedury dotyczące przeprowadzania egzaminów dla kandydatów na przewodników turystycznych i pilotów wycieczek, jak również procedury dotyczące przeprowadzania przez komisje powołane przez marszałków województw egzaminów z języków obcych potwierdzających ich znajomość u przewodników turystycznych i pilotów wycieczek. Ustawa normowała także formy potwierdzania znajomości języków u przewodników turystycznych i pilotów wycieczek.

Od stycznia 2014 roku weszła w życie Ustawa z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów (Dz. U. z 2013 r., poz. 829). Zgodnie z ww. ustawą zniesione zostało wydawanie państwowych uprawnień do wykonywania zadań przewodników turystycznych miejskich i terenowych oraz pilotów wycieczek. Zwolniono ich ponadto z obowiązkowych kursów i egzaminów, nie jest więc wymagane posiadanie urzędowej legitymacji i identyfikatora przewodnika turystycznego oraz pilota wycieczek. Urzędy marszałkowskie nie mają już formalnych podstaw ewidencjonowania i kontrolowania miejsko-terenowego przewodnickiego sektora turystyki oraz pilotów wycieczek i wydawania tego typu dokumentów. Specjalności te zostały zwolnione od prawnych regulacji poza wymogami: niekaralności (której teoretyczna weryfikacja leży już po stronie firm zatrudniających swoich pracowników), pełnoletności, ukończenia szkoły średniej.

Do roku 2013 włącznie obowiązkiem urzędów marszałkowskich było prowadzenie ewidencji osób uprawnionych do wykonywania zawodu pilota wycieczek lub przewodnika turystycznego, natomiast od 2014 roku marszałkowie nie są zobowiązani do ich prowadzenia. W związku powyższym nie jest możliwe od roku 2014 oszacowanie dokładnej liczby osób pracujących w tych zawodach (z wyjątkiem przewodnika górskiego). Nie istnieje żadne oficjalne „urzędowe” źródło danych wskazujące na liczbę osób wykonujących zawód czy to pilota wycieczek, czy to przewodnika turystycznego (miejskiego i terenowego). Dane pochodzące z Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej nie wypełniają tej luki, ponieważ po pierwsze: kod PKD (79.90.A) osób wykonujących w ramach działalności gospodarczej zawód pilota wycieczek, jest identyczny jak kod PKD osób wykonujących w ramach działalności gospodarczej zawód przewodnika turystycznego, po drugie: sposób zatrudnienia osób wykonujących zawód pilota wycieczek czy przewodnika turystycznego jest bardzo różnorodny – część z nich pracuje w ramach prowadzonej działalności gospodarczej, kolejna część jest zatrudniona w podmiotach sektora usług turystycznych na podstawie umów o pracę i umów cywilno-prawnych, a zapewne dużą grupę stanowią osoby wykonujące tę pracę „dorywczo”, na co dzień prowadząc inne rodzaje działalności lub/i będąc zatrudnionym w innym charakterze. Nie można zapominać też o osobach wykonujących tę pracę w „szarej strefie”.

Podsumowując, ustawa deregulująca zawód pilota wycieczek i przewodnika turystycznego (miejskiego i terenowego) przyczyniła się pośrednio do uniemożliwienia wskazania liczby osób wykonujących te zawody od roku 2014, ponieważ nie prowadzi się ewidencji tych zawodów. **Przewodnicy górscy są zatem jedyną grupą, której zawód nie uległ deregulacji i jedyną możliwą do oszacowania w latach 2014 i 2015.**

4.4. Analiza danych dotyczących przewodników górskich, miejskich i terenowych oraz pilotów wycieczek według województw

Ewidencja zawodów, które uległy deregulacji, jak wspomniano wcześniej, nie jest prowadzona od roku 2014. Oznacza to, że pozyskanie danych dotyczących liczby przewodników miejskich i terenowych oraz pilotów wycieczek było możliwe wyłącznie dla lat 2012 i 2013 (biorąc pod uwagę analizowany okres). Od roku 2014 ewidencja prowadzona jest jedynie w przypadku przewodników górskich, jednakże dane dostępne dla lat 2014 i 2015 pochodzą z innego źródła i w związku z tym nie mogą być porównywane z latami 2012-2013.

Tabela 9. Liczba przewodników górskich, miejskich i terenowych oraz pilotów wycieczek w podziale na województwa w latach 2012-2015

Województwo	Przewodnicy górscy				Przewodnicy miejscy i terenowi		Piloci wycieczek	
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2012	2013
Dolnośląskie	905	948	835	871	900	920	2 995	3 028
Kujawsko-Pomorskie	0	14	3	3	515	528	1 979	2 003
Lubelskie	15	15	55	55	230	277	175	170
Lubuskie	22	22	2	2	185	185	646	652
Łódzkie	72	77	86	86	645	674	1 905	1 974
Małopolskie	2 005	2 045	1 672	1 722	2 240	2 263	6 305	6 566
Mazowieckie	208	208	214	215	2 680	2 688	7 712	7 839
Opolskie	29	31	34	34	115	126	1 708	1 745
Podkarpackie	598	602	616	616	465	471	3 490	3 508
Podlaskie	5	5	5	5	582	587	1 163	1 173
Pomorskie	82	82	75	75	1 204	1 204	2 184	2 215
Śląskie	805	827	1 181	1 202	245	245	3 775	3 901
Świętokrzyskie	22	22	20	21	775	786	1 476	1 511
Warmińsko-Mazurskie	9	9	4	4	575	577	1 171	1 180
Wielkopolskie	32	32	26	26	890	909	2 276	2 363
Zachodniopomorskie	5	5	7	7	200	217	3 981	4 020
Razem	4 814	4 944	4 838	4 947	12 446	12 657	42 941	43 848

Źródło: Opracowanie własne:

– dla lat 2012 i 2013 na podstawie danych z raportu "Przewodnicy miejscy, terenowi i górscy w poszczególnych woj. w latach 2006-2013", M. Piasta, AWF w Poznaniu, A. Ochmański, Uniwersytet Wrocławski.

– dla lat 2014 i 2015 (przewodnicy górscy) na podstawie danych z bazy Ministerstwa Sportu i Turystyki - Centralna Ewidencja i Wykazy w Turystyce: "Centralny Wykaz Przewodników Górskich" <https://turystyka.gov.pl/cwptipw/index>

Piloci wycieczek to grupa, która w latach 2012-2013 była najliczniejsza spośród zawodów wspierających organizatorów turystyki. W 2013 roku zarejestrowanych było prawie 44 tys. pilotów wycieczek, a ich populacja była raczej stabilna - zwiększyła się w stosunku do roku poprzedniego jedynie o ok. 2%. Najliczniejsza grupa pilotów wycieczek reprezentowała województwo mazowieckie – 7,8 tys. oraz małopolskie – 6,6 tys. Z kolei w województwie lubelskim zarejestrowało się jedynie 170 pilotów wycieczek (o 5 mniej niż w 2012 r.) – to zdecydowanie najmniej w Polsce, szczególnie, że drugie „od końca” województwo z najmniej liczną grupą pilotów wycieczek (lubuskie) dysponowało 652 osobami pracującymi w tym zawodzie.

Przewodnicy miejscy i terenowi stanowili ok. 20% licencjonowanych przewodników turystycznych i pilotów wycieczek w Polsce. W 2013 roku było ich 12,6 tys. (o 211 więcej, niż przed rokiem). Największa grupa – 2,7 tys. (21% wszystkich) – skupiona była w województwie mazowieckim, nieco mniej – w województwie małopolskim (2,3 tys., 18%), silnie reprezentowane było również województwo pomorskie (1,2 tys., 10%). Połowa przewodników miejskich i terenowych w 2013 roku zarejestrowana była tylko w tych trzech województwach. Z kolei najmniej przedstawicieli tych zawodów pochodziło z województw: opolskiego (126), lubuskiego (185), zachodniopomorskiego (217).

Przewodnicy górscy to, z uwagi na charakter pracy, głównie osoby zamieszkałe w rejonach południowej Polski. W 2013 roku zarejestrowanych ich było łącznie ok. 4,9 tys. (o 130 więcej, niż w roku poprzednim), z czego zdecydowanie najwięcej na terenie Małopolski (ok. 2 tys.). O ponad połowę mniejsze grupy odnotowano w województwach : dolnośląskim – 948 oraz śląskim – 827. Poza regionami wyżynno-górkimi, znaczące grupy przewodników górskich zarejestrowane były ponadto na Podkarpaciu (602) oraz Mazowszu (208).

V. SZLAKI TURYSTYCZNE

Turystyka od zarania jej istnienia jest nierozdzielnie związana przemieszczaniem się po wyznaczonych trasach, które wraz z rozwojem turystyki i jej komercjalizacją, zaczęto oznakowywać i ewidencjonować. W rejonach atrakcyjnych turystycznie zaczęto powstawać wiele nowych szlaków przygotowanych wyłącznie z myślą o turystach, ich potrzebach kontaktu z przyrodą, atrakcjami turystycznymi. Obecnie istnienie sieci szlaków turystycznych jest już trwałym elementem infrastruktury turystycznej, a ich sposób wytyczania i znakowania został zunifikowany na tyle, aby być rozpoznawalnym przez użytkowników.

Główny Urząd Statystyczny definiuje **szlaki turystyczne** jako trasy (przede wszystkim piesze) wytyczone w terenie ze względu na walory krajobrazowe (z uwzględnieniem warunków bezpieczeństwa turystów i przepisów ochrony środowiska) i oznaczone umownymi znakami umożliwiającymi odnalezienie właściwej drogi – zalecanej lub obowiązkowej.

Według Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego szlak turystyczny to wytyczona w terenie i oznakowana jednolitymi znakami (symbolami) trasa, wyposażona w urządzenia i znaki informacyjne, które zapewniają bezpieczne jej przebycie turyście o przeciętnym poziomie umiejętności i doświadczeniu, bez względu na porę roku i warunki pogodowe.

Szlaki turystyczne dzielimy na: piesze, narciarskie, rowerowe, konne, kajakowe i pozostałe.

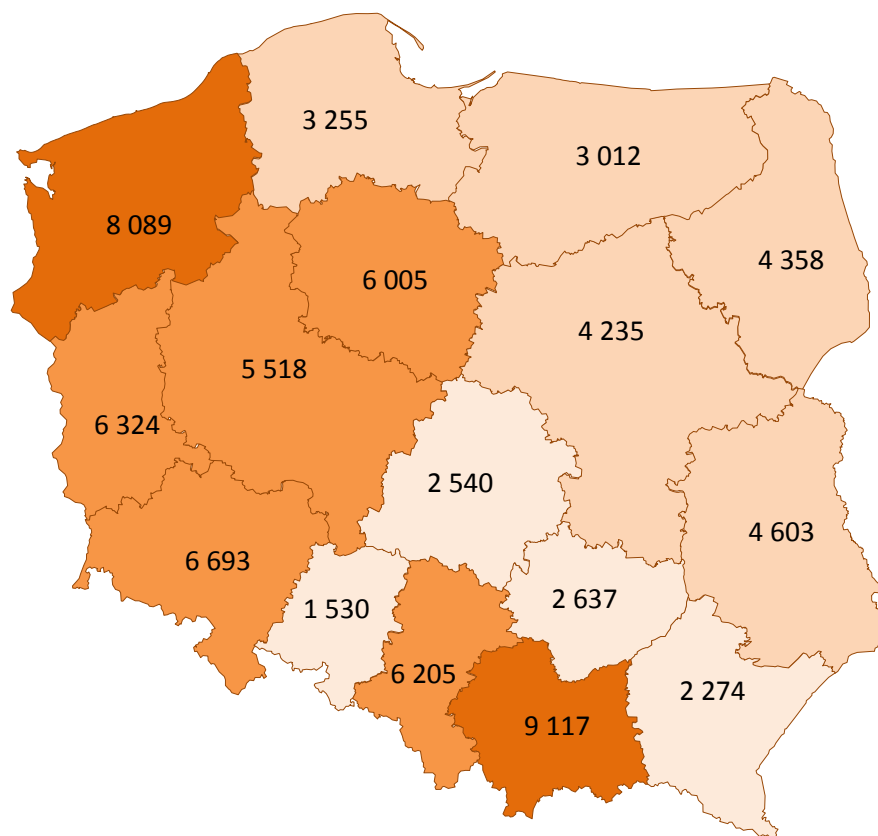
5.1. Szlaki turystyczne według województw

Łączna długość szlaków turystycznych w Polsce wynosiła w 2015 roku 76394 km i była o niecałe 500 km dłuższa, niż rok wcześniej. Na przestrzeni lat 2012-2015 szlaków turystycznych przybywało każdego roku, najwięcej w 2014 – 1422 km w porównaniu z rokiem 2013. Łącznie długość szlaków w latach 2012-2015 wzrosła o ok. 3 tys. km.

Szlakami turystycznymi najlepiej pokryty jest północno-zachodni rejon Polski. Największa łączna ich długość w 2015 roku pokrywała teren województwa małopolskiego – 9,1 tys. km, dla porównania, w województwie zachodniopomorskim, kolejnym pod względem długości szlaków, było ich o tysiąc kilometrów mniej (łącznie 8,1 tys. km). Nieźle pod tym względem prezen-

tują się również województwa lubuskie, dolnośląskie, śląskie i kujawsko-pomorskie z infrastrukturą tego typu na poziomie minimum 6 tys. km. Najkrótszą łączną długością tras turystycznych dysponowało województwo opolskie – 1,5 tys. km; znacznie poniżej średniej klasowej plasowały się również województwa podkarpackie, łódzkie i świętokrzyskie nie przekraczając 2,7 tys. km każde.

Rysunek 9. Szlaki turystyczne w podziale na województwa w 2015 r. (w km)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Szlaki piesze to najczęściej występujące szlaki w Polsce, z łączną długością na poziomie 51 tys. km. Ich łączna długość w latach 2012-2015 corocznie nieznacznie zwiększała się (łącznie przybyło w tym okresie 1350 km w całej Polsce). Szlaki piesze największą łączną długość miały w województwie dolnośląskim (6,4 tys. km w 2015 r.) i również w tym województwie, przybyło najwięcej kilometrów nowych tras pieszych – 557 km. Następne pod względem długości tras pieszych to województwa: małopolskie (4,8 tys. km) oraz śląskie (4,6 tys. km). Najkrótszym łącznym zasobem tras pieszych dysponowało województwo opolskie (1,1 tys. km) oraz świętokrzyskie (1,3 tys. km). Poza województwem dolnośląskim, najwięcej kilometrów tras, w latach 2012-2015, przyby-

to na terenie województw: zachodniopomorskiego (+367 km) oraz małopolskiego i mazowieckiego (+294 i +245 km), natomiast w województwie pomorskim w tym czasie nastąpił największy ubytek szlaków pieszych - o 240 km.

Szlaki rowerowe (nie należy mylić ze ścieżkami rowerowymi) to drugi pod względem długości rodzaj szlaków turystycznych i najdynamiczniej rozwijający się w analizowanym okresie. Sieć szlaków rowerowych w Polsce miała w 2015 roku długość 19,1 tys. km i była o 1,3 tys. km dłuższa, niż trzy lata wcześniej. Ten rodzaj infrastruktury turystycznej był najbardziej rozbudowany w województwie zachodniopomorskim (3,6 tys. km w 2015 r.). Tu również wystąpił największy w kraju przyrost szlaków rowerowych w badanym okresie (+860 km), a miał on miejsce głównie na przestrzeni lat 2013/2014. Stosunkowo bogatą siecią szlaków rowerowych dysponowało ponadto województwo lubuskie (2,7 tys. km). Z kolei najkrótsza łączna długość szlaków rowerowych dostępna była na Podkarpaciu – tylko 104 km oraz w województwie dolnośląskim – 168 km.

Długość szlaków narciarskich w Polsce jest znikoma i pomimo pojawiania się ich nowych odcinków, nadal do dyspozycji Polaków pozostawało tylko 457 km (w 2015 r.). Tylko cztery województwa dysponują trasami narciarskimi, są to: małopolskie (218 km), śląskie (196 km), oraz opolskie i dolnośląskie (28 i 15 km), a ich całkowita długość to tylko 0,6% długości wszystkich szlaków turystycznych.

W przypadku szlaków konnych oraz kajakowych, ich łączne długości w Polsce nie zmieniały się w latach 2012-2015 i wynosiły odpowiednio 3,5 tys. km oraz 1,1 tys. km. Szlaki konne zdecydowanie najbardziej rozbudowane były w Małopolsce – 2,3 tys. km, a kajakowe w województwie warmińsko-mazurskim (556 km) oraz kujawsko-pomorskim (362 km).

Tabela 10. Szlaki turystyczne według rodzaju w podziale na województwa w latach 2012-2015 (w km)

Województwo	Piesze				Narciarskie				Rowerowe				Konne	Kajakowe	Pozostałe			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012- -2015	2012- -2015	2012	2013	2014	2015
Dolnośląskie	5 820	5 894	5 953	6 377	15	15	15	15	168	168	168	168	0	0	130	130	134	134
Kujawsko-Pomorskie	3 418	3 442	3 492	3 468	0	0	0	0	1 671	1 678	1 678	1 678	0	362	250	250	506	497
Lubelskie	3 643	3 653	3 657	3 692	0	0	0	0	701	724	731	841	59	0	0	12	12	12
Lubuskie	2 853	2 879	2 879	2 879	0	0	0	0	2 422	2 595	2 738	2 738	580	73	9	54	54	54
Łódzkie	1 552	1 628	1 628	1 628	0	0	0	0	726	739	739	739	173	0	0	0	0	0
Małopolskie	4 513	4 581	4 637	4 807	172	218	218	218	2 209	2 215	2 215	1 773	2 308	0	11	11	11	11
Mazowieckie	3 114	3 371	3 361	3 359	0	0	0	0	808	808	825	835	40	0	0	0	0	0
Opolskie	1 095	1 125	1 124	1 157	20	28	28	28	228	228	228	228	0	0	116	116	116	116
Podkarpackie	2 142	2 142	2 142	2 170	0	0	0	0	104	104	104	104	0	0	70	0	0	0
Podlaskie	3 340	3 332	3 332	3 292	0	0	0	0	748	1 066	1 066	1 066	0	0	0	0	0	0
Pomorskie	3 109	2 862	2 864	2 869	0	0	0	0	289	301	377	377	0	0	8	9	9	9
Śląskie	4 654	4 647	4 628	4 638	168	168	178	196	1 285	1 285	1 285	1 285	5	0	102	82	82	82
Świętokrzyskie	1 406	1 412	1 437	1 340	0	0	0	0	1 091	1 088	1 097	1 097	0	0	200	200	200	200
Warmińsko-Mazurskie	2 026	2 026	2 026	2 026	0	0	0	0	413	413	413	413	17	556	0	0	0	0
Wielkopolskie	3 367	3 367	3 367	3 333	0	0	0	0	2 171	2 171	2 148	2 138	0	0	46	46	46	46
Zachodniopomorskie	3 568	3 636	3 636	3 935	0	0	0	0	2 796	2 900	3 656	3 656	376	122	0	0	0	0
Razem	49 620	49 995	50 161	50 970	375	429	439	457	17 830	18 482	19 468	19 137	3 558	1 113	942	910	1 169	1 160

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

VI. INFRASTRUKTURA TRANSPORTOWA

W 2015 r. kierowcy podróżujący po terenie Polskie mieli do dyspozycji bez mała 420 tys. km dróg publicznych – o 2,6 tys. km więcej niż rok wcześniej, o 6,1 tys. km więcej niż przed dwoma laty, a łącznie o 7,6 tys. km więcej niż w 2012 r. Na drogi szybkiego ruchu i autostrady przypadło w 2015 r. 3051 km, co oznacza, że od roku 2012 (2417 km) ich stan powiększył się o ponad 26% (634 km). W analizowanym okresie widoczne były znaczne dysproporcje w pokryciu Polski drogami szybkiego ruchu; regiony wschodniej i częściowo północnej Polski miały do dyspozycji znacznie mniej rozwiniętą infrastrukturę drogową, niż region południowo-zachodni i centralny.

Rysunek 10. Autostrady i drogi ekspresowe – stan na koniec 2015 r.

Źródło: 40ton.net, wikipedia.org, foto: pixabay.com

Tabela 11. Długość dróg w rozbiciu na: autostrady, drogi ekspresowe oraz pozostałe drogi w podziale na województwa w latach 2012-2015 (w km)

Województwo	Ogółem				Autostrady				Drogi ekspresowe				Pozostałe drogi			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
Dolnośląskie	23 601	23 430	23 638	23 805	222	222	222	222	59	59	64	64	23 319	23 149	23 352	23 519
Kujawsko-Pomorskie	26 691	26 752	26 725	26 990	100	144	165	165	35	35	35	35	26 555	26 572	26 525	26 790
Lubelskie	34 196	34 262	34 971	36 210	0	0	0	0	12	47	79	79	34 184	34 215	34 891	36 130
Lubuskie	14 464	14 975	14 830	14 976	89	89	89	89	59	105	143	142	14 316	14 781	14 598	14 744
Łódzkie	25 578	25 667	26 176	26 261	188	177	188	188	93	116	218	218	25 298	25 374	25 770	25 855
Małopolskie	30 337	29 960	30 068	30 153	137	136	151	151	22	22	22	22	30 178	29 802	29 896	29 980
Mazowieckie	53 014	53 206	53 455	54 160	66	66	63	66	143	175	175	189	52 805	52 965	53 217	53 905
Opolskie	11 382	10 613	10 938	10 482	88	88	88	88	0	0	0	0	11 294	10 525	10 850	10 394
Podkarpackie	19 225	20 222	20 695	20 839	7	91	112	112	6	11	11	11	19 212	20 119	20 572	20 716
Podlaskie	25 250	26 328	26 491	26 597	0	0	0	0	11	33	33	46	25 240	26 295	26 458	26 551
Pomorskie	22 691	23 439	23 236	22 804	66	66	66	66	72	72	72	72	22 553	23 301	23 098	22 666
Śląskie	25 566	25 553	25 685	25 417	169	169	176	176	116	116	116	131	25 281	25 268	25 393	25 109
Świętokrzyskie	17 170	16 583	17 182	17 490	0	0	0	0	54	57	57	57	17 116	16 526	17 125	17 433
Warmińsko-Mazurskie	22 918	22 553	22 914	22 740	1	0	0	0	139	141	141	141	22 777	22 413	22 774	22 600
Wielkopolskie	40 264	40 288	40 331	40 795	210	211	211	211	91	116	147	150	39 963	39 961	39 974	40 435
Zachodniopomorskie	19 688	19 699	19 692	19 919	22	22	25	25	140	139	135	135	19 527	19 538	19 532	19 759
Razem	412 035	413 530	417 026	419 636	1 365	1 482	1 556	1 559	1 052	1 244	1 448	1 492	409 618	410 804	414 022	416 585

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

W latach 2012-2015 długość autostrad w Polsce wzrosła o 194 km i osiągnęła w 2015 roku łącznie 1559 km. Najwięcej nowych odcinków autostrad pojawiło się na Podkarpaciu (wzrost o 105 km); 65 km tych dróg przybyło w województwie kujawsko-pomorskim – to drugie województwo z największym przyrostem. Dolny Śląsk i Wielkopolska to regiony dysponujące najdłuższymi trasami autostradowymi (odpowiednio: 222 i 211 km). Z kolei województwa: lubelskie, podlaskie, świętokrzyskie i warmińsko-mazurskie latach 2012-2015 nie dysponowały tego typu infrastrukturą drogową.

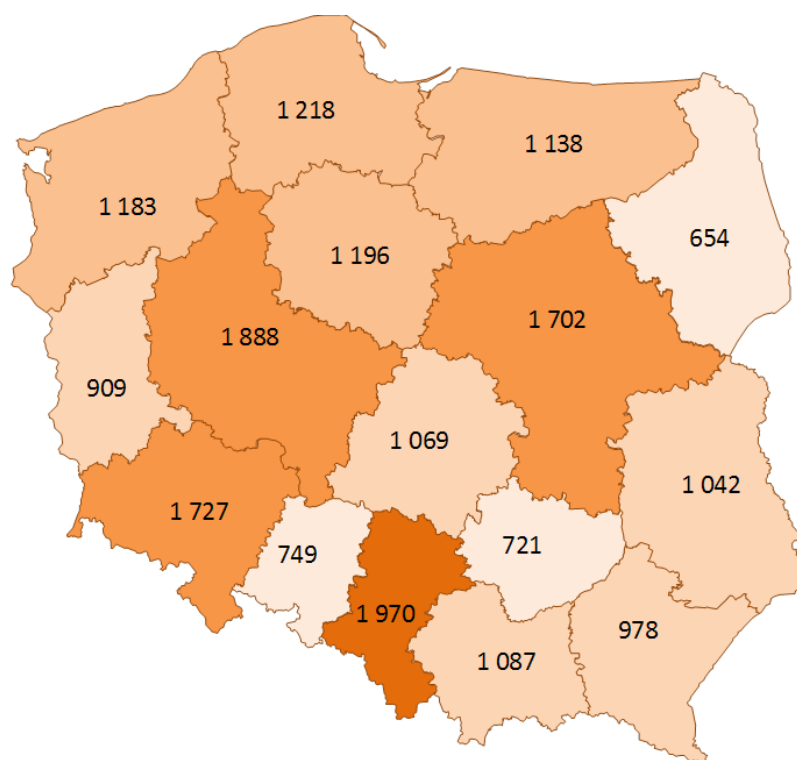
Sieć dróg ekspresowych w 2015 roku liczyła łącznie 1492 km i była o 440 km dłuższa, niż w roku 2012. Drogi ekspresowe były równomierniej rozłożone w skali kraju, niż autostrady, ale nadal województwa wschodniej Polski (podkarpackie, lubelskie, podlaskie) wraz ze świętokrzyskim miały tych dróg ok. 2,5-krotnie mniej, niż trzy woj. centralne – łódzkie, mazowieckie, wielkopolskie. Mało tych dróg miało małopolskie (22 km) i kujawsko-pomorskie (35 km), a jedynym województwem nie posiadającym dróg ekspresowych było opolskie.

Pozostałe drogi w Polsce (wszystkie drogi publiczne z wyłączeniem autostrad i dróg ekspresowych) liczyły w 2015 roku 416,6 tys. km, co daje prawie 7 tys. km więcej, niż przed trzema laty. Najbardziej rozbudowaną siecią tego typu dróg dysponowało województwo mazowieckie – łącznie 54 tys. km, a nieco mniejszą, ale również znaczącą – województwo wielkopolskie – 40 tys. km. Z kolei na drugim biegunie znajdowały się województwa: opolskie – 10 tys. km oraz lubuskie – 15 tys. km i świętokrzyskie – 17 tys. km. O ile na wschodzie Polski obserwujemy w analizowanym czasie deficyt dróg ekspresowych i autostrad, o tyle w tej części kraju przybyło najwięcej nowych dróg pozostałych kategorii – najwięcej w województwie lubelskim – prawie 2 tys. km, ale też znacząco w podkarpackim – 1,5 tys. km., podlaskim -1,3 tys. km. Infrastruktura drogowa poprawiła się ponadto na Mazowszu (o 1,1 tys. km), z kolei województwo opolskie straciło w tym czasie 900 km dróg.

Łączna długość eksploatowanych linii kolejowych w Polsce w 2015 roku wynosiła 19 231 km. Na przestrzeni lat 2012-2015 wyłączono z użytkowania 863 km linii, z czego najwięcej (766 km) w 2013 roku.

Najdłuższą łączną liczbą kilometrów eksploatowanych linii kolejowych w badanym okresie dysponowało województwo śląskie (1970 km w 2015 r.), a także wielkopolskie (1888 km), z kolei najkrótsze linie kolejowe zlokalizowane były na Podlasiu (654 km), w województwie świętokrzyskim (721 km) i opolskim (749 km). Najwięcej kilometrów linii kolejowych zostało wyłączonych z użytkowania w województwie wielkopolskim, gdzie w ciągu trzech lat ubyło 173 km.

Rysunek 11. Długość eksploatowanych linii kolejowych w 2015 r. (w km)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tabela 12. Długość eksploatowanych linii kolejowych w podziale na województwa w latach 2012-2015 (w km)

Województwo	2012	2013	2014	2015
Dolnośląskie	1 779	1 763	1 751	1 727
Kujawsko-Pomorskie	1 276	1 195	1 196	1 196
Lubelskie	1 045	1 027	1 041	1 042
Lubuskie	971	920	921	909
Łódzkie	1 055	1 058	1 068	1 069
Małopolskie	1 124	1 121	1 086	1 087
Mazowieckie	1 712	1 704	1 677	1 702
Opolskie	821	798	764	749
Podkarpackie	1 024	924	978	978
Podlaskie	700	693	656	654
Pomorskie	1 237	1 214	1 221	1 218
Śląskie	2 076	1 978	1 977	1 970
Świętokrzyskie	721	696	721	721
Warmińsko-Mazurskie	1 238	1 078	1 116	1 138
Wielkopolskie	2 061	1 976	1 884	1 888
Zachodniopomorskie	1 254	1 183	1 183	1 183
Razem	20 094	19 328	19 240	19 231

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS .

Po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej nastąpiła gwałtowna ekspansja turystyki i rozwój cywilnej infrastruktury lotniczej. Zaczęto budować nowe lotniska, zwiększyła się siatka połączeń lotniczych, liczba obsługiwanych pasażerów znacząco rosła z roku na rok. W latach 2012-2014 w Polsce działało 13 portów lotniczych, w 2015 roku oddano do użytku kolejny – w Radomiu. Wszystkie one obsługiwały w 2012 roku 24,4 mln pasażerów.

Tabela 13. Porty lotnicze oraz liczba obsługiwanych pasażerów w ruchu krajowym i międzynarodowym - regularnym i czarterowym w latach 2012-2015 (w tys.)

Województwo	Miasto	Nazwa portu	Liczba obsługiwanych pasażerów			
			2012	2013	2014	2015
Dolnośląskie	Wrocław	Port lotniczy Wrocław-Strachowice im. Mikołaja Kopernika	1 942	1 873	2 035	2 269
Kujawsko-Pomorskie	Bydgoszcz	Międzynarodowy Port Lotniczy im. Ignacego Jana Paderewskiego Bydgoszcz	328	331	268	319
Lubelskie	Lublin	Port lotniczy Lublin	6	188	185	264
Lubuskie	Zielona Góra	Port lotniczy Zielona Góra-Babimost	12	12	11	16
Łódzkie	Łódź	Port lotniczy Łódź im. Władysława Reymonta	463	353	253	288
Małopolskie	Kraków	Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków - Balice	3 409	3 637	3 807	4 209
Mazowieckie	Warszawa	Lotnisko Chopina w Warszawie	9 567	10 670	10 575	11 187
	Warszawa-Modlin	Mazowiecki Port Lotniczy Warszawa-Modlin	858	345	1 704	2 589
	Radom	Port lotniczy Radom-Sadków	nd	nd	nd	1
Podkarpackie	Rzeszów	Port lotniczy Rzeszów-Jasionka	563	588	599	641
Pomorskie	Gdańsk	Port lotniczy Gdańsk im. Lecha Wałęsy	2 862	2 826	3 238	3 677
Śląskie	Katowice	Międzynarodowy Port Lotniczy Katowice w Pyrzowicach	2 518	2 507	2 668	3 044
Wielkopolskie	Poznań	Port lotniczy Poznań-Ławica im. Henryka Wieniawskiego	1 560	1 329	1 423	1 477
Zachodniopomorskie	Szczecin	Port lotniczy Szczecin-Goleniów im. NSZZ „Solidarność”	347	322	286	412
Razem			24 435	24 981	27 052	30 393

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Lotnictwa Cywilnego w Warszawie oraz poszczególnych portów lotniczych

W kolejnym roku zanotowano niewielki wzrost tej liczby (do prawie 25 mln), ale już w 2014 r. obsłużono 27 mln pasażerów, a tendencja wzrostowa utrzymała się również w 2015 roku, kiedy liczba pasażerów wyniosła ponad 30 mln. W badanym okresie pasażerski ruch krajowy i międzynarodowy wzrósł więc o 24%. Głównym polskim lotniskiem było Lotnisko Chopina w Warszawie, które generowało w 2012 r. ok. 40% całego ruchu pasażerskiego, jednak rozwój lotnisk lokalnych powodował systematyczny spadek tego udziału – do 37% w 2015 r. Drugim portem lotniczym, największym pod względem cywilnego ruchu lotniczego, było lotnisko Kraków-Balice z 4,2 mln obsłużonych pasażerów w 2015 r. Z kolei najmniejszy ruch pasażerski, poza nowo otwartym portem w Radomiu, generowało lotnisko w Zielonej Górze (16 tys. w 2015 r.). W latach 2012-2015 największą dynamikę wzrostu ruchu pasażerskiego wykazał port lotniczy w Lublinie ze skokiem z 6 tys. pasażerów na ćwierć miliona. Ponad 200% wzrostu zanotował ponadto Mazowiecki Port Lotniczy Warszawa-Modlin, głównie za sprawą przyciągnięcia i ekspansji linii Ryanair - przewoźnika niskokosztowego. Najgorzej spośród polskich lotnisk radził sobie port lotniczy z Łodzi, który utracił w ciągu trzech lat 38% pasażerów spośród i tak niewielkiej już grupy (463 tys., w 2012 r., 288 tys. w 2015 r.).

VII. KULTURA

Kultura i turystyka to obszary przenikające się i współistniejące, a często wzajemnie od siebie zależne. Nieodzownym elementem wielu podróży jest korzystanie z zasobów stanowiących kulturowe zaplecze danego regionu, a często to właśnie zasoby związane z szeroko pojętą kulturą decydują o atrakcyjności turystycznej odwiedzanego miejsca.

Zgodnie z definicją GUS **turystyka kulturalna** obejmuje działania związane z kulturą, podejmowane przez odwiedzających, oraz podaż produktów oferowanych odwiedzającym, nastawionym na poznawanie kultury w czasie swego wyjazdu. Zwiedzanie wystaw, muzeów, udział w wydarzeniach artystycznych jest określane mianem „działalności” kulturalnej. Działalność ta stanowi część „turystyki kulturalnej”⁵.

Najczęściej odwiedzanymi przez turystów instytucjami kultury są muzea, kina, teatry, instytucje muzyczne oraz galerie i salony sztuki. Zasady organizacji instytucji kultury reguluje ustawa z 25 października 1991 o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej⁶. Z kolei sprawozdawczość na temat liczby tych instytucji oraz ich działalności prowadzi Główny Urząd Statystyczny publikując stan na koniec każdego roku.

7.1. Metodologia badania instytucji kultury wg GUS

Źródłem prezentowanych poniżej danych, dotyczących instytucji kultury, jest przede wszystkim roczna sprawozdawczość GUS dotycząca działalności: artystycznej i rozrywkowej (formularz K-01), wystawienniczej (muzea i instytucje paramuzealne – formularz K-02 oraz galerie i salony sztuki – formularz K-05), publicznej projekcji filmów (kina – formularz K-08). Dane o organizacji imprez masowych, pozyskiwane z urzędów miast i gmin (formularz K-09), uzupełniają wielkości charakteryzujące aktywność kulturalną, zarówno podmiotów organizujących, jak i uczestników imprez.

Jednocześnie GUS określa poszczególne instytucje kultury w następujący sposób:

Muzeum to jednostka organizacyjna nie nastawiona na osiągnięcie zysku, której celem jest sprawowanie opieki nad zabytkami, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów.

⁵ <http://stat.gov.pl>

⁶ Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. z 2012 r. poz. 406).

rów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami;

Kino jest to miejsce i zespół urządzeń technicznych służących do publicznego wyświetlania filmu. Wśród kin wydzielono dwie grupy: kina stałe oraz ruchome;

Teatr to instytucja lub organizacja zajmująca się profesjonalnie regularnym wystawianiem utworów scenicznych (dramatycznych, lalkowych, muzycznych i rozrywkowych) posiadająca stały zespół (aktorów, śpiewaków, tancerzy, muzyków, reżyserów, scenografów itp.), z reguły posiadająca budynek lub pomieszczenie przystosowane do wystawiania utworów scenicznych, przy wykorzystaniu różnych technik przekazu: słowo, ruch, muzyka, dźwięk, plastyka (niezależnie od liczby występujących w nich osób);

Instytucja muzyczna to wspólna nazwa instytucji scenicznych, których podstawową warstwą prezentacji jest muzyka (opera, operetka, filharmonia, orkiestra, zespół pieśni i tańca);

Galeria nazywana jest jednostką, której podstawowym (lub jednym z głównych) rodzajem działalności jest wystawiennictwo;

Jako **wystawę** rozumie się zorganizowane na czas określony udostępnianie dla publiczności (osób zwiedzających) zestawu dzieł sztuki, objętych odpowiednim tytułem. Jeden tytuł stanowi jedną wystawę;

Ekspozycją jest każdorazowe wystawienie w różnych miejscach tego samego zestawu eksponatów pod tym samym tytułem. Ta sama wystawa zaprezentowana np. w muzeum, domu kultury i urzędzie miasta – ma trzy ekspozycje. Wystawa eksponowana tylko w jednym miejscu stanowi jedną ekspozycję;

Impreza masowa to impreza o charakterze artystycznym, rozrywkowym lub sportowym skierowana do szerokiej publiczności, organizowana zgodnie z przepisami o bezpieczeństwie imprez masowych. Impreza masowa zwykle odbywa się na stadionie, w hali sportowej, centrum kongresowym czy innym dużym obiekcie, a także na otwartej przestrzeni, na wydzielonym i odpowiednio oznaczonym terenie.

7.2. Analiza danych dotyczących instytucji kultury według województw

Analiza danych dotyczących instytucji kultury wskazuje, że najliczniej występującą kategorią spośród wymienionych, były muzea. W 2012 roku działalność prowadziły 768 muzea (wraz z oddziałami) i po wzrostach ich liczebności w latach 2013 i 2014 (odpowiednio: 822 i 844), osiągnęły stan 926 jednostek w 2015 roku. Taki przyrost na poziomie 20% w ciągu trzech lat wskazuje, że muzea były zdecydowanie najdynamiczniej rozwijającymi się instytucjami kultury. Odsetek oddziałów muzeów w ich ogólnej liczbie utrzymywał się na względnie stałym poziomie 27-28%. W 2015 roku 80,1% muzeów należało do sektora publicznego, to spadek o ok. 6,6 pkt. proc.

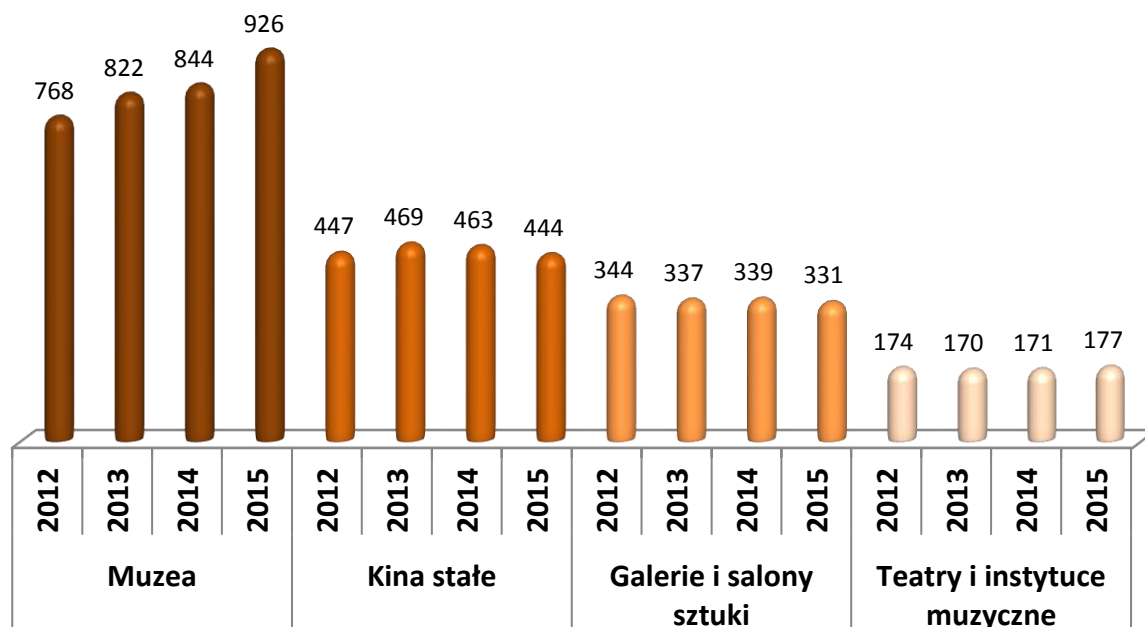
w odniesieniu do roku 2012. Organizatorem zdecydowanej większości muzeów publicznych były jednostki samorządu terytorialnego. Kolejne, pod względem liczebności, instytucje kultury – kina stałe, to grupa instytucji z połowę mniejszą populacją, niż muzea.

W roku 2012 kin stałych było 447, następnie ich liczba wzrosła o 22 w 2013 roku, a następnie zmalała o 6 w 2014 roku i osiągnęła poziom 444 kin w 2015 roku, co na przestrzeni lat 2012-2015 dało spadek o 3 obiekty. Kina cieszą się największą popularnością spośród opisywanych podmiotów działających w obszarze kultury, w 2012 r. zgromadziły 37,5 mln widzów, a w roku 2015 było ich już 41,2 mln. Przeważająca liczba kin stałych była zlokalizowana w miastach (98,4%).

Z kolei liczba galerii (do których zaliczane są również salony sztuki) utrzymywała generalnie nieznaczną tendencję spadkową. Począwszy od roku 2012 z liczebnością 344 galerii, poprzez spadki w 2013 roku do 337 i 339 w 2014 roku, ich liczba osiągnęła w 2015 roku stan 331 (spadek o 4% w odniesieniu do 2012 r.). Z ogółu wszystkich galerii i salonów sztuki średnio 60% stanowiły instytucje państwowe i samorządowe. W grupie tej zdecydowana większość należała do jednostek samorządowych (przeciętnie 86%).

Teatry i instytucje muzyczne to najmniej liczne instytucje kultury spośród analizowanych. W 2012 r. działalność sceniczną prowadziły 174 teatry i instytucje muzyczne posiadające własny, stały zespół artystyczny. W kolejnych latach było ich mniej – 170 i 171, a w roku 2015 działały już 177 tego rodzaju instytucje kultury.

Rysunek 12. Liczba instytucji kultury w latach 2012-2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS zawartych w: „Kultura w 2012 r.”, „Kultura w 2013 r.”, „Kultura w 2014 r.”, „Kultura w 2015 r.” P. Łysoń (red.), GUS, Dep. Badań Społecznych i Warunków Życia US Kraków, Ośrodek Statystyki Kultury.

Największą liczbą muzeów (wraz z oddziałami) mogły pochwalić się województwa: mazowieckie i małopolskie (odpowiednio: 136 i 134 w 2015 r.), łącznie skupiające 30% wszystkich tego typu instytucji w Polsce. Jednocześnie muzea w tych dwóch województwach przyciągnęły aż 55% wszystkich zwiedzających. Mazowsze to region, gdzie co roku w okresie 2012-2015 następował wzrost liczby muzeów, wystaw i zwiedzających, przy czym najbardziej poprawiła się atrakcyjność wystaw i, co za tym idzie, frekwencja. O ile w badanym okresie liczba muzeów i liczba wystaw wzrosły o ok. 18% (ze 115 muzeów do 136), o tyle w tym czasie liczba zwiedzających zwiększyła się aż o 42% do niemal 9,5 mln osób (choć wzrost ten może być zawyżony nieprecyzyjną metodą zliczania odwiedzających, którzy wliczani są zarówno podczas zwiedzania muzeum, jak i jego oddziału). Mazowieckie muzea cieszyły się największą popularnością wśród odwiedzających - łącznie odwiedziło je 28% wszystkich zwiedzających muzea w Polsce, a w 2015 roku średnio na jedno muzeum (lub jego oddział) w tym woj. przypadało 70 tys. wizytujących. Niewiele mniej muzeów zlokalizowanych było w województwie małopolskim – 134 w 2015 roku, co daje wzrost o 24% w stosunku do 2012 roku, z tym, że w Małopolsce liczba wystaw nie wzrastała w badanym czasie r/r, ale wahała się osiągając najwyższy poziom w 2013 roku z liczbą 1014, natomiast w sposób stały i dynamiczny rosła liczba zwiedzających osiągając 8,9 mln w 2015 roku (wzrost o 18% w odniesieniu do 2012 r.). Jednocześnie średnia liczebność zwiedzających w przeliczeniu na jedno muzeum lub oddział w województwie małopolskim wyniosła 66,3 tys. osób, co daje mu wraz z mazowieckim pozycję zdecydowanych liderów jeśli chodzi o natężenie wizyt w muzeach (kolejne województwa wykazują frekwencję co najwyżej o połowę mniejszą; średnia krajowa to 36 tys. zwiedzających/muzeum).

Najmniej muzeów w 2015 roku zlokalizowanych było w województwie opolskim – 16 (w 2012 r. – 14). Liczba wystaw utrzymywała się w tym województwie na poziomie 197 rocznie, a na jedno opolskie muzeum przypadło średnio 15 tys. zwiedzających. Jednocześnie był to najlepszy rok jeśli chodzi o frekwencję w całym badanym okresie (237 tys. vs 183 tys. w 2012 roku).

Województwa kujawsko-pomorskie i świętokrzyskie to regiony z niewielką liczbą muzeów, ale obydwie procentowo najbardziej zwiększyły ich liczebność w ciągu badanych lat – o ok. 40%.

Jeśli chodzi o wystawy w muzeach, ich liczba dla poszczególnych województw różniła się w każdym roku i charakteryzowała raczej zmienną dynamiką, choć globalnie w skali kraju obserwujemy w tej kategorii systematyczny wzrost. Z kolei w przypadku liczby zwiedzających dla poszczególnych województw, widoczne są przeważnie stałe wzrosty ich liczby r/r. Od tej reguły odstępstwo stanowi jest województwo wielkopolskie, w którym po roku 2012 nastąpił gwałtowny spadek liczby odwiedzających o połowę i pomimo wzrostów w kolejnych latach, ich liczebność nawet nie zbliżyła się do poziomu wyjściowego. W odniesieniu do roku 2012 największy procentowy wzrost liczby zwiedzających muzea zanotowały województwa: łódzkie (54%) oraz podkarpackie i podlaskie (44% i 42%).

Tabela 14. Liczba muzeów (wraz z oddziałami), liczba wystaw (stałych i czasowych), liczba zwiedzających (w tys.) w podziale na województwa w latach 2012-2015

Województwo	Muzea				Wystawy w muzeach				Zwiedzający muzea			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
Dolnośląskie	58	62	62	67	685	694	659	730	1 730	2 135	1 809	1 838
Kujawsko-Pomorskie	27	29	31	38	292	313	327	364	801	822	835	1 065
Lubelskie	43	44	48	53	259	282	309	343	836	1 014	1 092	1 132
Lubuskie	16	17	17	17	175	162	159	182	223	209	219	234
Łódzkie	45	47	50	51	496	468	526	572	724	906	1 123	1 115
Małopolskie	108	119	116	134	875	1 014	951	921	7 548	7 676	8 038	8 891
Mazowieckie	115	119	120	136	849	973	987	1 005	6 658	8 749	9 026	9 474
Opolskie	14	16	16	16	198	197	196	198	183	197	223	237
Podkarpackie	43	47	49	54	395	468	408	420	1 010	1 052	1 423	1 460
Podlaskie	26	27	28	31	164	221	239	295	386	419	472	549
Pomorskie	59	65	69	73	515	504	535	571	1 755	1 842	2 149	2 383
Śląskie	56	57	62	68	748	618	737	623	1 160	1 204	1 424	1 609
Świętokrzyskie	24	28	30	34	160	212	192	227	579	640	683	757
Warmińsko-Mazurskie	27	29	30	33	225	213	247	248	492	673	508	701
Wielkopolskie	83	88	90	91	518	572	617	638	2 187	1 051	1 109	1 214
Zachodniopomorskie	24	28	26	30	194	222	243	208	438	456	475	613
Razem	768	822	844	926	6 748	7 133	7 332	7 545	26 709	29 044	30 609	33 271

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS zawartych w: „Kultura w 2012 r.”, „Kultura w 2013 r.”, „Kultura w 2014 r.”, „Kultura w 2015 r.” P. Łysoń (red.), GUS, Dep. Badań Społecznych i Warunków Życia US Kraków, Ośrodek Statystyki Kultury.

Działalność sceniczna w Polsce była prowadzona w każdym województwie, a liczba teatrów i instytucji muzycznych nie zmieniała się znacznie w okresie 2012-2015 analizując po regionach. W 2015 roku działały w Polsce 177 teatry i instytucje muzyczne (o 3 więcej, niż w 2012 roku). Niemal co piąty z nich (34) znajdował się w województwie mazowieckim, przy czym wydarzenia sceniczne organizowane w tych instytucjach przyciągnęły co czwartego widza i słuchacza w Polsce, co oznacza, że frekwencja w teatrach i instytucjach muzycznych województwa mazowieckiego była wyższa, niż przeciętna dla kraju. Na Śląsku, drugim w kolejności, zlokalizowana była co dziewiąta tego typu instytucja (20), a wydarzenia przez nie organizowane przyciągnęły 12% wszystkich widzów. Kolejne pod względem liczby teatrów i instytucji muzycznych były województwa: małopolskie z liczbą 18 i dolnośląskie – 17. Najmniej tego typu obiektów znajdowało się w województwach opolskim i podkarpackim – po 3, oraz świętokrzyskim i lubuskim – po 4.

Według stanu na koniec 2015 r. w Polsce działały 444 kina stałe, tj. o 19 mniej w porównaniu z poprzednim rokiem i o 25 mniej, niż w roku 2013. Spośród 444 kin stałych 12,8% stanowiły

multipleksy, a 63,3% – kina jednosalowe. Jednak to multipleksy skupiły blisko połowę ogółu miejsc na widowni (46%), wyświetliły 54,5% wszystkich seansów i zgromadziły 53,6% ogółu widzów. W 2015 r. jeden multipleks średnio posiadał 2188 miejsc na widowni i zgromadził w ciągu roku 430,6 tys. widzów na ok. 17,2 tys. seansów filmowych⁷. W latach 2012-2015 najczęściej kin stałych zlokalizowanych było w województwie mazowieckim, choć ich liczba, po wzroście w 2013 roku, spadała w kolejnych latach osiągając poziom 59. Podobna tendencja charakteryzowała kolejne pod względem liczby kin województwo – śląskie (51 w 2012 r, 48 w 2015 r.). Na terenie województwa opolskiego w badanym okresie zlokalizowanych było najmniej kin w kraju – ich liczba wahała się między 13 a 14 w latach 2012-2014, a w roku 2015 spadła do 11, natomiast województwo podlaskie było drugim najmniej zasobnym w kina stałe (od 14 w 2012 r. do 12 w latach 2014-2015).

Tabela 15. Liczba teatrów i instytucji muzycznych oraz liczba kin stałych w podziale na województwa w latach 2012-2015

Województwo	Teatry i instytucje muzyczne				Kina stałe			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
Dolnośląskie	17	16	16	17	36	39	36	38
Kujawsko-Pomorskie	9	9	9	9	18	20	21	17
Lubelskie	7	7	7	8	28	29	31	30
Lubuskie	4	4	4	4	12	12	12	12
Łódzkie	11	10	10	10	22	22	22	21
Małopolskie	15	18	17	18	44	49	47	45
Mazowieckie	35	32	33	34	60	63	62	59
Opolskie	3	3	3	3	13	14	13	11
Podkarpackie	3	3	3	3	29	31	27	27
Podlaskie	7	8	8	8	14	13	12	12
Pomorskie	13	13	13	14	22	24	26	24
Śląskie	19	18	19	20	51	54	52	48
Świętokrzyskie	4	4	4	4	12	13	14	14
Warmińsko-Mazurskie	5	5	5	5	23	21	20	18
Wielkopolskie	12	12	12	12	42	45	45	44
Zachodniopomorskie	10	8	8	8	21	20	23	24
Razem	174	170	171	177	447	469	463	444

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS zawartych w: „Kultura w 2012 r.”, „Kultura w 2013 r.”, „Kultura w 2014 r.”, „Kultura w 2015 r.” P. Łysoń (red.), GUS, Dep. Badań Społecznych i Warunków Życia US Kraków, Ośrodek Statystyki Kultury.

⁷ Kultura w 2015r., Opracowanie publikacji GUS, Departament Badań Społecznych i Warunków Życia US Kraków, Ośrodek Statystyki Kultury; praca zbiorowa pod kierunkiem dr Piotr Łysoń, str. 93-96.

W 2015 roku było w Polsce 331 galerii i salonów sztuki, co oznacza, że w latach 2012-2015 ich liczba zmniejszyła się o 13 (z 344 w 2012 r.). Spadki, choć niewielkie (o 9 do poziomu 4216), dotyczyły również liczby wystaw w galeriach. W tym kontekście zaskakuje ogromny wzrost efektywności w działalności galerii, charakteryzujący się stałym, dynamicznym i znaczącym przyrostem liczby zwiedzających. W badanym okresie ich liczba wzrosła aż o 2/3 (z 3,7 mln. do 6,2 mln). Wahania liczby zwiedzających w poszczególnych latach i województwach związane były z czasowym organizowaniem wystaw przyciągających ponadprzeciętnie rzesze zwiedzających.

Tabela 16. Liczba galerii i salonów sztuki, liczba wystaw, liczba zwiedzających (w tys.) w podziale na województwa w latach 2012-2015

Województwo	Galerie i salony sztuki				Wystawy w galeriach				Zwiedzający galerie			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
Dolnośląskie	22	22	22	22	235	345	314	325	220	572	485	1 595
Kujawsko-Pomorskie	13	13	13	13	225	258	250	273	137	138	128	160
Lubelskie	10	9	9	10	131	146	138	135	71	109	89	95
Lubuskie	5	5	6	4	64	81	65	58	34	25	38	146
Łódzkie	43	39	43	41	513	447	467	447	213	204	263	231
Małopolskie	67	66	64	65	818	752	763	813	500	753	1 562	1 593
Mazowieckie	56	54	52	50	755	782	729	645	802	1 270	997	1 034
Opolskie	3	3	3	3	43	43	33	41	255	115	113	113
Podkarpackie	7	6	6	7	127	101	97	125	98	118	143	102
Podlaskie	8	8	8	8	92	102	112	96	74	55	83	65
Pomorskie	18	20	24	21	259	252	289	308	403	207	275	237
Śląskie	39	40	39	39	400	406	394	439	364	393	351	389
Świętokrzyskie	10	11	10	9	125	109	109	86	55	49	53	38
Warmińsko-Mazurskie	11	12	10	8	119	123	108	101	239	228	205	157
Wielkopolskie	20	19	17	18	181	187	236	188	147	159	215	170
Zachodniopomorskie	12	10	13	13	138	137	169	136	73	132	80	94
Razem	344	337	339	331	4 225	4 271	4 273	4 216	3 685	4 528	5 083	6 219

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS zawartych w: „Kultura w 2012 r.”, „Kultura w 2013 r.”, „Kultura w 2014 r.”, „Kultura w 2015 r.” P. Łysoń (red.), GUS, Dep. Badań Społecznych i Warunków Życia US Kraków, Ośrodek Statystyki Kultury.

Rozkład galerii i salonów sztuki analizowany w układzie wojewódzkim w okresie 2012-2015 pokazuje, że to jedyna kategoria instytucji kultury, w przypadku której dominującej (ilościowej) roli nie odgrywa województwo mazowieckie, a małopolskie, ponieważ to Małopolska mogła pochwalić się największą liczbą galerii w Polsce (w latach 2012-2015), dominującą liczbą wystaw w galeriach (w latach 2012 i 2014-2015) i największą liczbą zwiedzających (w latach 2014-2015). W badanym okresie liczba galerii w województwie małopolskim nieznacznie spadła (z 67 do 65),

jednak nadal w tym województwie mieściła się co piąta galeria w Polsce. Podobna tendencja charakteryzowała również zmiany w liczbie organizowanych wystaw (818 w 2012, 813 w 2015), jednak za spadkami nie idzie odpływ zwiedzających, przeciwnie przybywało ich systematycznie w tempie minimum 50% r/r – najbardziej spektakularny był rok 2014, kiedy w porównaniu z rokiem poprzednim małopolskie galerie podwoiły liczbę zwiedzających i ten stan utrzymały w kolejnym roku, nawet go lekko poprawiając. Województwa mazowieckie, łódzkie i śląskie to kolejne pod względem liczby galerii (w 2015 r. odpowiednio: 50, 41, 39), a wraz z małopolskim skupiają one w obrębie swoich granic prawie 60% wszystkich galerii w Polsce, organizując ponad 55% wystaw i przyciągając 52% zwiedzających (w tym zdecydowanie najmniej łódzkie).

Najmniej galerii mieściło się w województwie opolskim – tylko 3, organizowały one najmniejszą liczbę wystaw (przeciętnie 40) i jednocześnie w najszybszym tempie traciły odwiedzających – spadek o 44%, choć liczba odwiedzających ogółem wskazuje na stosunkowo dobrą frekwencję na wystawach (113 tys.). Najmniejszą popularnością cieszyły się wystawy w galeriach województw świętokrzyskiego, ale też podlaskiego i lubuskiego (tu oprócz 2015 r.).

Niezwykle interesujący jest przypadek woj. dolnośląskiego, gdzie przy takiej samej (w całym badanym okresie) liczbie galerii, w 2015 r. nastąpił r/r wzrost zwiedzających o prawie 230% (a liczba zwiedzających była niemal identyczna jak w małopolskim, w którym było 3x więcej galerii).

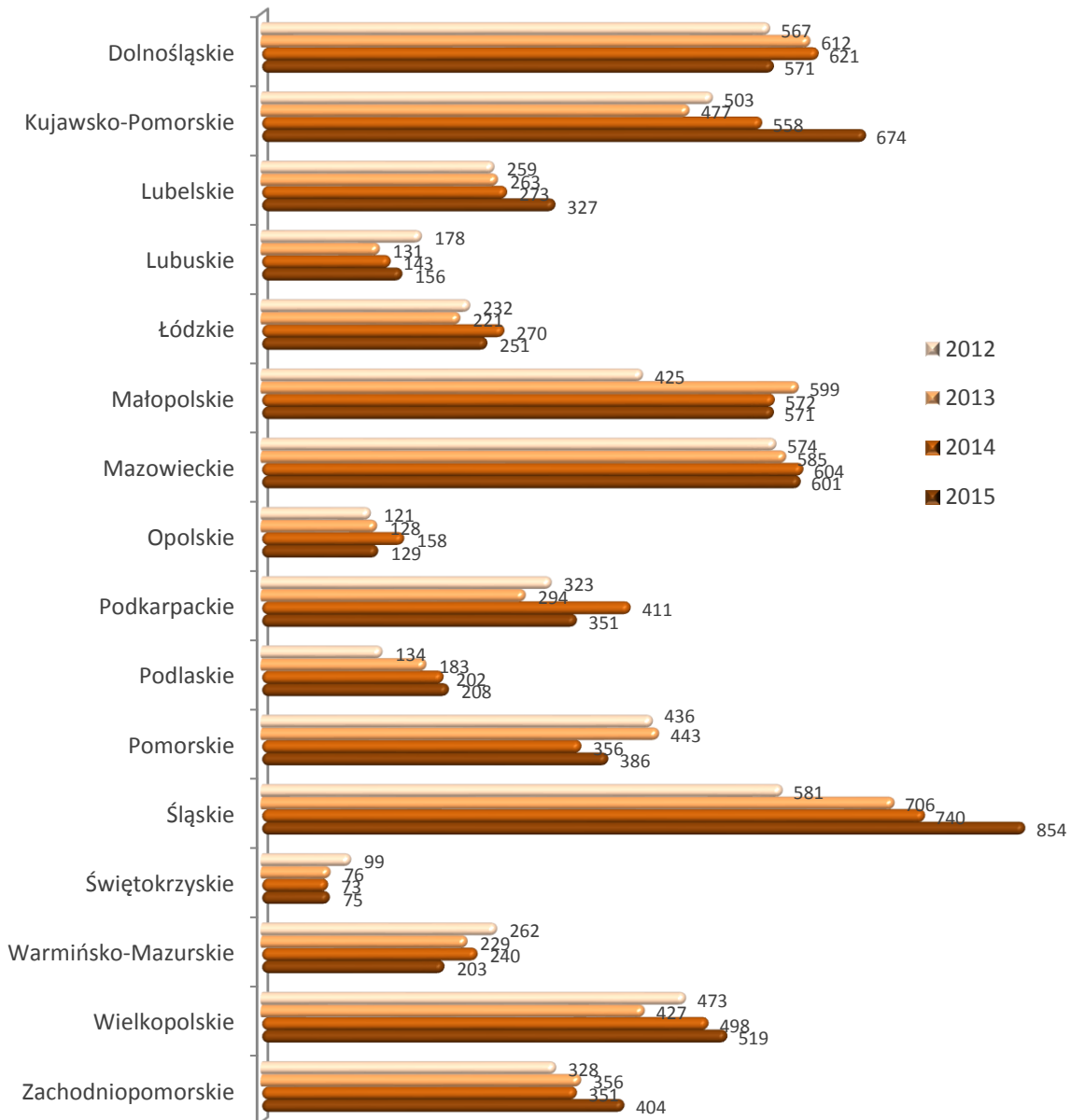
Imprezy masowe to wydarzenia artystyczne przyciągające każdorazowo duże ilości uczestników. Popularność tego typu atrakcji rośnie z roku na rok, w okresie 2012-2015 liczba imprez masowych w Polsce wzrosła o 14% (5495 w 2012 r., 5730 w 2013 r., 6070 w 2014 r., 6280 w 2015 r.), choć powyższe tempo zmian nie przekłada się na dynamikę wzrostu liczby uczestników, których przybyło w tym okresie tylko 5% (z uwagi na spadek w 2013 r.). W 2015 roku w imprezach masowych uczestniczyło łącznie 23,3 mln osób, co w przeliczeniu na jedną imprezę daje średnio 3710 osób. Największe przeciętnie ilości osób skupiały imprezy organizowane w województwie mazowieckim oraz pomorskim – po 5,7 tys. osób, a najmniejsze w świętokrzyskim, opolskim i lubelskim – w granicach 2,1-2,3 tys.

Śląsk był liderem jeśli chodzi o liczbę organizowanych imprez masowych w badanym okresie, przy czym wzrosty w tej kategorii widoczne są w każdym z badanych lat. Od 2013 roku organizowano tam najwięcej imprez w Polsce, ze szczytowym rokiem 2015, kiedy to na Śląsku odbyły się 854 imprezy masowe (w porównaniu do roku 2012 to wzrost o niemal połowę). Znaczącą ilością imprez masowych mogły się pochwalić również województwa mazowieckie, małopolskie, dolnośląskie, a także kujawsko-pomorskie.

Na drugim biegunie w tej kategorii znajduje się województwo świętokrzyskie, które w porównaniu ze śląskim organizowało ponad dziesięciokrotnie mniej tego typu wydarzeń kulturalnych, a dodatkowo ich liczba przeważnie spadała (w 2012 r. – 99, w 2015 r. – 75). Niewiele im-

prez masowych, w porównaniu z innymi województwami, organizowano również na Opolszczyźnie i w Lubuskiem.

Rysunek 13. Liczba imprez masowych w Polsce w latach 2012-2015 w podziale na województwa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS zawartych w: „Kultura w 2012 r.”, „Kultura w 2013 r.”, „Kultura w 2014 r.”, „Kultura w 2015 r.” P. Łysoń (red.), GUS, Dep. Badań Społecznych i Warunków Życia US Kraków, Ośrodek Statystyki Kultury.

W 2015 roku Polska mogła pochwalić się 14 obiektami wpisanymi na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO i objętymi ochroną i wsparciem tej organizacji. W badanym okresie na listę zo-

stał wpisany jeden nowy obiekt – drewniane cerkwie w polskim i ukraińskim regionie Karpat (wpis z 2013 r.). Obiekty z listy światowego dziedzictwa UNESCO znajdujące się w Polsce, są łącznie zlokalizowane na terenie 9 województw. Województwo małopolskie skupia najwięcej obiektów z tej listy – 4 położone wyłącznie w Małopolsce i 2 – częściowo na jej terytorium. Na terenie województwa dolnośląskiego znajdują się 2 obiekty UNESCO. Z wyjątkiem Puszczy Białowieskiej uznanej za obiekt przyrodniczy, pozostałe 13 obiektów jest sklasyfikowanych jako obiekty kulturowe.

Tabela 17. Obiekty polskie na liście Światowego Dziedzictwa UNESCO (stan na 2015 r.)

Województwo	Miejsce	Obiekt	Rok wpisu
Dolnośląskie	Jawor, Świdnica	Kościół Pokoju	2001
	Wrocław	Hala Stulecia	2006
Kujawsko-Pomorskie	Toruń	Miasto średniowieczne	1997
Lubelskie	Zamość	Stare miasto	1992
Lubuskie	Łęknica/Bad Muskau	Park Mużakowski/Muskauer Park	2004
Małopolskie	Kraków	Historyczne centrum miasta – zabytkowe centrum – Stare Miasto w obrębie Plant i Kazimierz	1978
	Wieliczka	Kopalnia soli	1987
	Oświęcim	Auschwitz-Birkenau - Niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny i zagłady (1940-1945)	1979
	Kalwaria Zebrzydowska	Kalwaryjski park pielgrzymkowy	1999
Małopolskie, Podkarpackie	Binarowa, Dębno, Sękowa, Lipnica Murowana, Blizne, Haczów	Kościół drewniane południowej Małopolski	2003
	Brunary Wyżne, Kwiatów, Owczary, Powroźnik, Chotyniec, Radruż, Smolnik, Turzańsk	Drewniane cerkwie w polskim i ukraińskim regionie Karpat	2013
Mazowieckie	Warszawa	Historyczne centrum miasta	190
Podlaskie	Puszcza Białowieska	Naturalny las strefy umiarkowanej	1979 i 1992
Pomorskie	Malbork	Zamek krzyżacki	1997

Źródło: UNESCO.

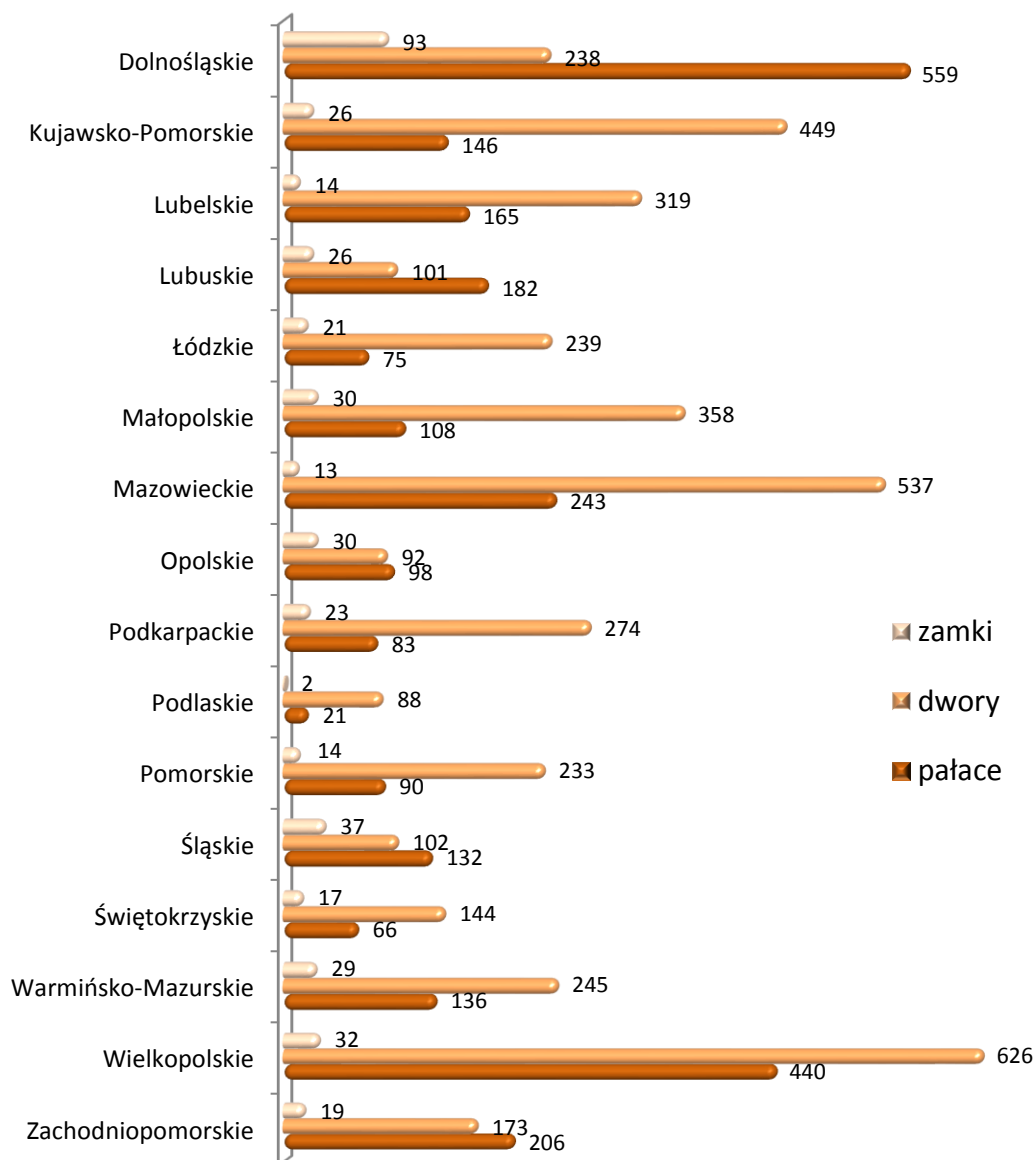
Narodowy Instytut Dziedzictwa prowadzi listę obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych, na której w 2015 roku znalazło się 426 zamków (o 2 więcej niż w latach 2012-2014), 4218 dworów (wzrost o 42) oraz 2750 pałaców (wzrost o 13).

Najwięcej zamków znajduje się w województwie dolnośląskim – aż 93, a następnie w województwie śląskim (37), wielkopolskim (32), małopolskim, opolskim (po 30). Najmniej zamków mieści się na Podlasiu – tylko 2.

Dwory to obiekty zdecydowanie najliczniej występujące na obszarze Wielkopolski (626), Mazowsza (537) i w Kujawsko-Pomorskim (449). W tych trzech województwach mieści się 38% dworów wpisanych na listę zabytków w Polsce. Najmniej tych zabytków jest w województwie podlaskim (88) i opolskim (92).

Województwo dolnośląskie w 2015 roku skupiało na swoim terenie co piaty pałac wpisany na listę zabytków (559). Znaczna ich liczba mieści się również w Wielkopolsce – 440. Najmniej pałaców można spotkać na Podlasiu – tylko 21.

Rysunek 14. Liczba zamków, dworów i pałaców (w tym zespołu obiektów dla każdego z typów obiektów) wpisanych do rejestrów zabytków nieruchomości w podziale na województwa (stan na 2015 rok)

Źródło: Narodowy Instytut Dziedzictwa (www.mapy.zabytek.gov.pl/nid), Centralne Repozytorium Danych Publicznych (<https://danepubliczne.gov.pl>)

VIII. ŚRODOWISKO

Jednym z podstawowych motywów wyjazdów turystycznych jest często, szczególnie dla mieszkańców miast i aglomeracji, chęć obcowania z przyrodą. Turystyka przyrodnicza to istotna dziedzina turystyki, nastawiona głównie na aktywność, kontakt z przyrodą – w dużej mierze z przyrodą nieprzekształconą, czyli środowiskiem naturalnym, z zachowaną i chronioną fauną i florą. Regiony objęte ochroną przyrody są zatem szczególnie pożądanymi kierunkami wyjazdów turystów zainteresowanych kontaktem z naturą.

8.1. Środowisko - definicje

Ochrona przyrody w Polsce jest normowana Ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (Dz. U. z 2016 r. poz. 2134 z późn. zm.). Dokument ten precyzuje cele ochrony przyrody i metody ich realizacji, wylicza formy ochrony przyrody oraz sposoby ochrony elementów krajobrazowych. Spośród wymienionych w ustawie form przyrody, trzy z nich – parki narodowe i krajobrazowe oraz rezerwaty przyrody są szczególnie atrakcyjne z turystycznego punktu widzenia.

Park narodowy obejmuje obszar chroniony ze względu na charakteryzujące go szczególnie wysokie wartości przyrodnicze, cenne również z punktu widzenia nauki, kultury i wychowania. Ochronie podlega całość przyrody oraz swoiste cechy krajobrazu. Jego wyjątkowość polega również na tym, że jest zachowany w stanie naturalnym lub w niewielkim stopniu zmienionym przez działalność człowieka. Powierzchnia parku narodowego nie może być mniejsza niż 1000 ha, a gdy jest to pojedyncza wyspa – 100 ha; w parku narodowym nie prowadzi się żadnej działalności gospodarczej, zwłaszcza w wyodrębnionych na jego terenie rezerwach ścisłych, albo ogranicza się ją do zabiegów mających na celu zachowanie lub przywrócenie jego pierwotnych cech przyrodniczych oraz udostępnienie go ludziom w celu wypoczynku i zwiedzania. Wszelkie działania na terenie parku podporządkowane są ochronie przyrody. Park narodowy tworzony jest na drodze ww. ustawy o ochronie przyrody, a jego granice terytorialne wyznacza rozporządzenie Rady Ministrów. Pieczę nad parkiem sprawuje dyrektor, do którego obowiązków należy kierowanie realizacją planu ochrony parku. Zadaniem parku jest nie tylko ochrona istniejących zasobów, ale i odtworzenie w sposób natural-

ny zniekształconych lub zanikłych elementów przyrody. Park otoczony jest obszarem otuliny, który przeciwdziała szkodliwemu oddziaływaniu czynników zewnętrznych.

Rezerwat przyrody obejmuje obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi. Przedmiotem ochrony w rezerwacie może być całość przyrody lub szczególne jej składniki. Rezerwat ustanawiany jest na mocy zarządzenia regionalnego dyrektora ochrony środowiska. Likwidacja lub zmniejszenie rezerwatu jest możliwe wyłącznie w przypadku bezpowrotnej utraty jego wartości przyrodniczych. Dla rezerwatu sporządza się na okres 20 lat tzw. plan ochrony – dokument określający cele ochrony, zadania ochronne do wykonania oraz reguły udostępnienia rezerwatu. Plan taki zatwierdza regionalny dyrektor ochrony środowiska.

Park krajobrazowy to obszar objęty ochroną prawną ze względu na wyjątkowe wartości jego środowiska przyrodniczego lub wysokie walory estetyczno-widokowe, kulturowe, historyczne lub turystyczne, w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju i racjonalnej gospodarki człowieka. W granicach parku krajobrazowego dozwolona jest gospodarcza eksploatacja gruntów rolnych, lasów lub innych nieruchomości, a także wykorzystanie turystyczne - z wyłączeniem turystyki motorowej - na planie wyznaczonej sieci szlaków. Wokół każdego parku może być również utworzona otulina. Utworzenie parku krajobrazowego lub powiększenie jego obszaru następuje w drodze uchwały sejmiku województwa, która określa nazwę parku, obszar, przebieg granicy i otulinę, jeżeli została wyznaczona, szczególne cele ochrony oraz zakazy właściwe dla danego parku krajobrazowego lub jego części, wynikające z potrzeb jego ochrony.

Pasmo górskie to samodzielna grupa górską o wyraźnie wydłużonym kształcie, posiadająca grań główną (często wododziałową). Pasma górskie w większości przypadków są częściami łańcuchów górskich.

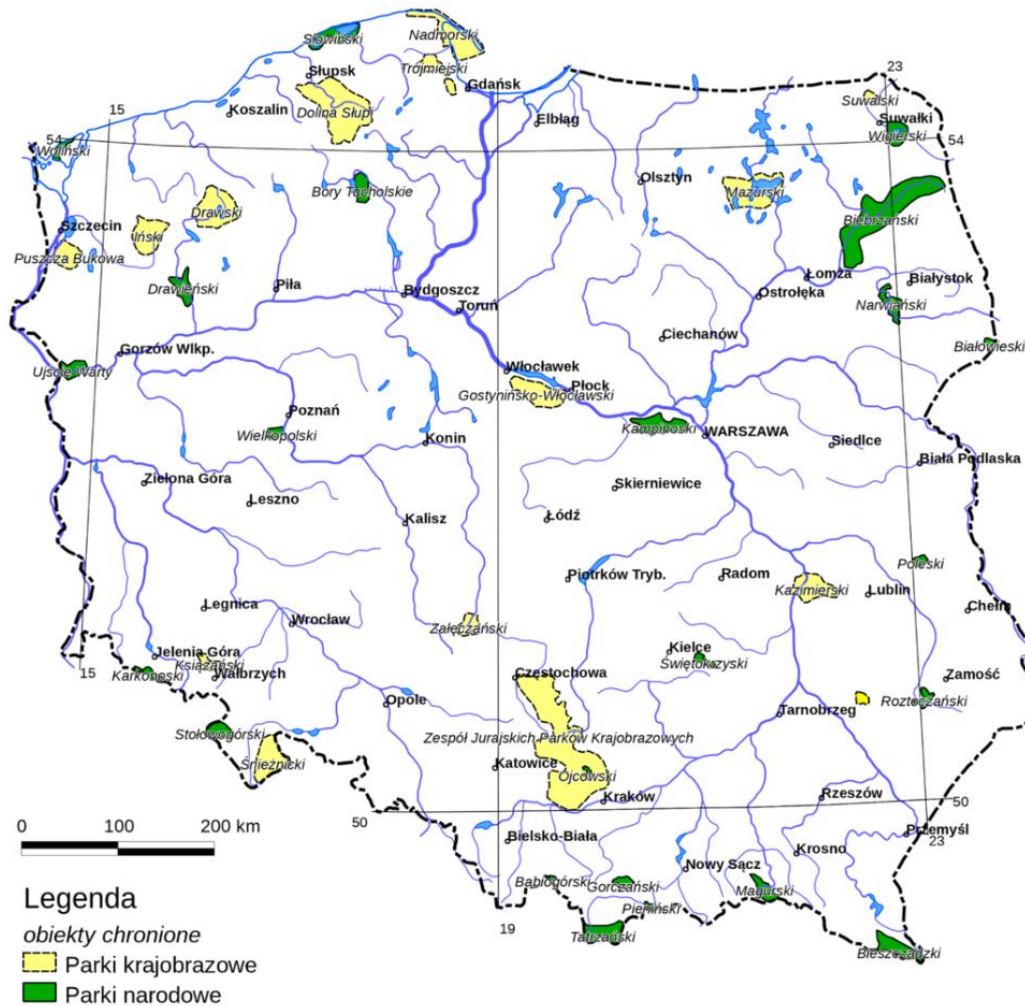
8.2. Analiza danych z zakresu środowiska według województw

Liczba parków narodowych w Polsce nie zmieniła się od 2001 roku i na przestrzeni analizowanych lat 2012-2015 wyniosła 23. Z kolei w badanym okresie nieznacznie zwiększyła się powierzchnia ogólna parków narodowych - o 81 ha (z 314 619 ha do 314 700) czyli o 0,03%.

Obszary parków narodowych pod ochroną ścisłą na przestrzeni lat 2012-2015 różniły się powierzchnią o 1% i w roku 2015 wynosiły 73 352 ha. Liczba turystów zwiedzających parki

narodowe w latach 2012-2015 wzrosła o 4,4% (z 11 800 tys. osób w 2012 r. do 12 323 tys. osób w 2015 r.).

Rysunek 15. Parki narodowe i krajobrazowe Polski

Źródło: https://commons.wikimedia.org/wiki/File%3AParki_narodowe_Polski.png,
 By Pedros.lol [CC BY-SA 3.0 (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0>) or GFDL
 (<http://www.gnu.org/copyleft/fdl.html>)], via Wikimedia Commons from Wikimedia Commons

Parki narodowe zlokalizowane są na terenie jedenastu województw. Największe powierzchniowo zasoby znajdują się w województwie podlaskim – ponad 92 tys. ha. Na terenie tego województwa mieści się największy w Polsce park – Biebrzański Park Narodowy o powierzchni prawie 60 tys. ha. Na Podlasiu znajdują się ponadto trzy inne parki narodowe – Białowiecki, Narwiański i Wigierski. Podkarpacie to kolejny region pod względem zasobów parków narodowych – zajmują one łącznie 46,7 tys. ha, a większość z nich (29 tys. ha) zajmuje Bieszczadzki Park Narodowy. Kolejne województwo – mazowieckie posiada co prawda je-

den park narodowy, ale za to drugi co do wielkości w Polsce – Kampinoski (38,5 tys. ha). Na terenie województwa małopolskiego znajduje się aż pięć parków narodowych, których łączna powierzchnia wynosi 34,7 tys. ha, przy czym 21,2 tys. ha przypada na Tatrzański Park Narodowy. Województwo pomorskie to posiadacz dwóch parków narodowych o łącznej powierzchni 26,2 tys. ha, która w znacznej mierze przypada na Słowiński Park Narodowy – 21,6 tys. ha. W województwie zachodniopomorskim powierzchnia parków wynosi 19,5 tys. ha. Najmniejsze arealy objęte tego typu ochroną posiadają województwa wielkopolskie i świętokrzyskie (odpowiednio 7,6 tys. oraz 7,6 tys. ha).

Tabela 18. Parki narodowe i ich powierzchnia (w ha) w 2015 roku

Województwo	Nazwa parku	Powierzchnia ogółem	Powierzchnia pod ścisłą ochroną
Dolnośląskie	Gór Stołowych	6 348	771
	Karkonoski	5 580	2 076
Lubelskie	Poleski	9 760	117
	Roztoczański	8 483	1 029
Lubuskie	Ujście Warty	8 074	682
Małopolskie	Babiogórski	3 395	1 126
	Gorczański	7 029	3 611
	Ojcowski	2 146	251
	Pieniński	2 372	744
	Tatrzański	21 197	12 609
Małopolskie/ Podkarpackie	Magurski	19 438	2 408
Mazowieckie	Kampinoski	38 544	4 636
Podkarpackie	Bieszczadzki	29 202	20 336
	Białowieski	10 517	6 059
	Biebrzański	59 223	7 494
	Narwiański	7 350	0
Podlaskie	Wigierski	15 090	709
	Bory Tucholskie	4 613	324
Pomorskie	Słowiński	21 573	5 327
	Świętokrzyski	7 626	1 715
Świętokrzyskie	Świętokrzyski	7 626	1 715
Wielkopolskie	Wielkopolski	7 597	259
Zachodniopomorskie	Drawieński	11 342	569
	Woliński	8 199	500
Razem		314 700	73 352

Źródło: Opracowanie w własne na podstawie danych GUS zawartych w: „Ochrona środowiska w 2013 r.”, „Ochrona środowiska w 2014 r.” „Ochrona środowiska w 2016 r.” „Ochrona środowiska w 2016 r.” D. Bochenek (red), GUS, Departament Badań Regionalnych i Środowiska.

W Polsce w 2015 roku wyodrębnionych było 122 parków krajobrazowych o łącznej powierzchni 2 606 tys. ha (26 061 km²), co stanowi 8,3% powierzchni Polski. Największym powierzchniowo (nie licząc obszarów otuliny) jest Park Krajobrazowy Dolina Baryczy – 87 tys. ha (870,4 km²) w woj. dolnośląskim, a najmniejszy Park Krajobrazowy Stawki – 1,7 tys. ha (17,32 km²) w woj. śląskim.

Liczba parków krajobrazowych nie zmieniła się na przestrzeni analizowanych lat 2012-2015, a ich powierzchnia ogółem w tym czasie ulegała fluktuacjom wynoszącym do 0,2%. Każde z województw posiadało na swym terenie parki krajobrazowe. Najwięcej z nich występowało w województwie lubelskim – 16, a najmniej w opolskim i podlaskim – po 3. Podkarpackie to region z największym łącznym areałem parków krajobrazowych – 284 tys. ha przypadających na 7 parków. Kolejnym pod względem zasobów jest województwo lubelskie, gdzie łączna powierzchnia 16 parków to 241 tys. ha, a zaraz za nim plasują się: kujawsko-pomorskie (233 tys. ha), śląskie (230 tys. ha) i dolnośląskie (206 tys. ha). Najmniejsze z polskich województw – opolskie posiada też najmniej parków krajobrazowych o najmniejszej łącznej powierzchni – 62,6 tys. ha.

Tabela 19. Liczba parków krajobrazowych i ich powierzchnia (w ha) w 2015 roku

Województwo	Liczba parków krajobrazowych	Powierzchnia ogółem
Dolnośląskie	12	206 321
Kujawsko-Pomorskie	9	232 763
Lubelskie	16	241 182
Lubuskie	7	77 168
Łódzkie	6	98 268
Małopolskie	9	178 225
Mazowieckie	5	173 297
Opolskie	3	62 591
Podkarpackie	7	283 747
Podlaskie	3	88 138
Pomorskie	7	167 855
Śląskie	7	229 669
Świętokrzyskie	9	126 350
Warmińsko-Mazurskie	6	144 931
Wielkopolskie	11	179 871
Zachodniopomorskie	5	115 717
Razem	122	2 606 092

Źródło: Opracowanie w własne na podstawie danych GUS zawartych w: „Ochrona środowiska w 2013 r.”, „Ochrona środowiska w 2014 r.” „Ochrona środowiska w 2016 r.” „Ochrona środowiska w 2016 r.” D. Bochenek (red), GUS, Departament Badań Regionalnych i Środowiska.

Rezerwy przyrody to forma ochrony przyrody w Polsce, której liczebność na przestrzeni lat 2012-2015 wzrosła o 9 (0,6%) i w 2015 roku wynosiła 1490. Całkowita powierzchnia rezerwatów wynosiła w 2015 roku 167 tys. ha (o 0,8% więcej w stosunku do roku 2012) i stanowiła 0,53 % powierzchni kraju. Najdynamiczniej – w tempie 15% (2015 vs 2012) rosła powierzchnia objęta ścisłą ochroną. Najwięcej rezerwatów znajdowało się w województwie mazowieckim (189, wzrost o 5 w badanym okresie), najmniej w województwie opolskim (36). Średnia w skali kraju wielkość obiektu wynosiła 112 hektarów. Najmniejszy łączny areal rezerwatów przyrody znajdował się w województwie opolskim (0,94 tys. ha), największy w województwie warmińsko-mazurskim (31,52 ha).

Tabela 20. Liczba rezerwatów przyrody i ich powierzchnia, w tym powierzchnia rezerwatów ścisłych (w tys. ha) w latach 2012-2015

Województwo	Liczba rezerwatów przyrody				Powierzchnia ogółem				Powierzchnia rezerwatów ścisłych			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
Dolnośląskie	66	66	66	67	10,50	10,48	10,56	10,69	–	–	–	–
Kujawsko-Pomorskie	94	94	93	93	9,50	9,51	9,60	9,60	0,82	1,21	1,48	1,46
Lubelskie	86	86	86	86	11,86	11,86	11,86	11,86	0,46	0,46	0,46	0,46
Lubuskie	64	64	64	64	3,91	3,91	3,91	3,91	–	–	–	–
Łódzkie	89	87	87	87	7,44	7,42	7,42	7,42	–	–	–	–
Małopolskie	85	85	85	85	3,35	3,36	3,36	3,36	0,38	0,38	0,38	0,38
Mazowieckie	184	184	184	189	18,06	18,06	18,07	18,86	–	–	–	–
Opolskie	36	36	36	36	0,93	0,93	0,94	0,94	–	–	–	–
Podkarpackie	95	95	95	96	11,11	11,11	11,11	11,12	0,14	0,29	0,29	0,29
Podlaskie	93	93	93	93	23,76	23,87	23,59	23,59	0,95	0,95	0,95	0,95
Pomorskie	130	130	132	132	8,78	8,80	8,84	8,87	0,07	0,07	0,07	0,06
Śląskie	64	64	64	65	4,25	4,25	4,25	4,36	0,20	0,20	0,20	0,20
Świętokrzyskie	72	72	72	72	3,82	3,82	3,82	3,82	–	–	–	–
Warmińsko-Mazurskie	109	109	110	110	31,26	31,28	31,31	31,52	0,13	0,13	0,13	0,13
Wielkopolskie	98	98	98	98	4,12	4,14	4,14	4,11	0,23	0,23	0,23	0,23
Zachodniopomorskie	116	117	116	117	12,89	12,94	12,94	12,90	1,65	1,65	1,38	1,37
Razem	1481	1480	1481	1490	165,53	165,74	165,73	166,92	5,04	5,83	5,83	5,79

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS zawartych w: „Ochrona środowiska w 2013 r.”, „Ochrona środowiska w 2014 r.” „Ochrona środowiska w 2016 r.” „Ochrona środowiska w 2016 r.” D. Bochenek (red), GUS, Departament Badań Regionalnych i Środowiska.

Regionalizacja fizyczno-geograficzna Polski opracowana przez Jerzego Kondrackiego wyróżnia 69 głównych pasm górskich, które leżą w obrębie trzech łańcuchów górskich – Sudetów, Karpat i Gór Świętokrzyskich. Najwięcej wyodrębnionych pasm górskich mieści się w województwach małopolskim – 22 oraz świętokrzyskim – 20, najmniej w opolskim – jedno pasmo.

Góry Świętokrzyskie razem z Sudetami stanowią najstarsze łańcuchy górskie w Polsce. Góry Świętokrzyskie są najbardziej interesującymi pod względem budowy geologicznej górami w Polsce. Najwyższym szczytem jest Łysica - 612 m. n.p.m. Mimo, iż wzniesienia nie osiągają tutaj dużych wysokości, to charakter gór i ich różnorodność oraz unikatowość szlaków górskich stanowią o wysokiej trakcyjności tego regionu. W geobotanicznej Krainie Świętokrzyskiej występują pozostałości dawnych puszczy, mające w niektórych partiach pierwotny charakter. Największe kompleksy leśne tworzy Puszcza Świętokrzyska. Góry Świętokrzyskie można podzielić na trzy ogólne części – północną, centralną oraz południową. W każdej z nich znajduje się po kilkanaście pasm.

Sudety położone są w południowo-zachodniej Polsce, rozciągają się w naszym kraju na obszarach województwa dolnośląskiego oraz opolskiego. Sudety dzielone są na Zachodnie, Środkowe oraz Wschodnie, a także na część nazywaną Przedgórzem Sudeckim. Karkonosze to najbardziej znana część Sudetów. Są one jednocześnie najwyższym, jak i ich granicznym pasmem, z najwyższym szczytem położonym właśnie na granicy - Śnieżką (1602 m. n.p.m.). Szczególnie atrakcyjne turystycznie pasma w obrębie Sudetów to ponadto Góry Sowie (najstarsza część Sudetów) oraz Góry Stołowe z charakterystyczną, unikatową rzeźbą. Elementem charakterystycznym krajobrazu górskiego w rejonie sudeckim są liczne wodospady. W tych górach początek biorą również liczne rzeki, a także znajdują się źródła wód mineralnych.

Karpaty to jeden z bardziej rozległych łańcuchów górskich świata, którego ok. 9,3% obszaru należy do Polski. Najbardziej okazałym, pięknie ukształtowanym i najchętniej odwiedzanym przez turystów pasmem górskim Karpat w Polsce są Tatry Zachodnie z najwyższym szczytem – Rysami (2499 m. n.p.m.). Inne, najbardziej rozpoznawalne masywy górskie to: Kościelec (2155 m .n.p.m.), Mnich (2068 m .n.p.m.), Giewont (1894 m. n.p.m.), Kominiarski Wierch – masyw między Doliną Chochołowską oraz Kościeliską o niezwykle rozległym szczycie (4 ha na wysokości 1829 m .n.p.m.). Kolejnymi pod względem popularności pasmami Karpat są Pieniny (Małe, Spiskie i Środkowe) z uwagi na ich wyjątkowo malowniczy krajobraz i niezwykle widoki. Poza licznymi szlakami pieszymi i rowerowymi, szczególną atrakcją są organizowane na Przełomie Dunajca spływy. Zlewnia Dunajca obejmuje cały obszar Pienin. Kolejnymi chętnie odwiedzanymi przez turystów są pasma górskie należące do Beskidów. Z uwagi na wyjątkowe walory krajobrazowe oraz widokowe tego regionu, często Beskidy są celem wizyt turystów nastawionych na czynny odpoczynek i rekreację. Łącznie na terenie Beskidów znajduje się aż 11 parków narodowych, liczne trasy rowerowe, piesze, ale też Transbeskidzki Szlak Konny.

Tabela 21. Pasma górskie w Polsce

Województwo	Pasma Górskie	Mezoregion / Łańcuch górski	Najwyższy szczyt (na terenie Polski)	wys. m. n.p.m.
Dolnośląskie	Góry Bardzkie	Góry Bardzkie / Sudety	Szeroka Góra	765
	Góry Bialskie	Góry Bialskie / Sudety	Postawna	1 117
	Góry Bystrzyckie	Góry Bystrzyckie / Sudety	Sasanka	965
	Góry Izerskie	Góry Izerskie / Sudety	Wysoka Kopa	1 126
	Góry Kaczawskie	Góry Kaczawskie / Sudety	Skopiec	724
	Góry Kamienne	Góry Kamienne / Sudety	Walióra	936
	Góry Orlickie	Góry Orlickie / Sudety	Orlica	1 084
	Góry Sowie	Góry Sowie / Sudety	Wielka Sowa	1 015
	Góry Stołowe	Góry Stołowe / Sudety	Szczeliniec Wielki	919
	Góry Wałbrzyskie	Góry Wałbrzyskie / Sudety	Borowa	853
	Góry Złote	Góry Złote / Sudety	Smrek Trójkrajny	1 117
	Karkonosze	Karkonosze / Sudety	Śnieżka	1 602
	Masyw Ślęży	Masyw Ślęży / Sudety	Ślęża	718
	Masyw Śnieżnika	Masyw Śnieżnika / Sudety	Śnieżnik	1 425
	Rudawy Janowickie	Rudawy Janowickie / Sudety	Skalnik	945
Małopolskie	Pasma Babicy	Beskid Makowski / Karpaty	Babica	727
	Pasma Chełmu		Chełm	603
	Pasma Koskowej Góry		Koskowa Góra	866
	Beskid Gorlicki	Beskid Niski / Karpaty	Łysa Góra	441
	Góry Grybowskie		Kozie Żebro	888
	Góry Hańczowskie		Lackowa	997
	Góry Leluchowskie	Beskid Sądecki / Karpaty	Kraczonik	936
	Pasma Jaworzyny		Jaworzyna Krynicka	1 114
	Pasma Radziejowej		Radziejowa	1 266
	Beskid Wyspowy	Beskid Wyspowy / Karpaty	Mogielica	1 170
	Pasma Babiogórskie	Beskid Żywiecki / Karpaty	Babia Góra	1 725
	Pasma Orawsko-Podhalańskie		Kiełek	961
	Gorce		Gorce / Karpaty	Turbacz
	Małe Pieniny	Pieniny / Karpaty	Wysoka	1 052
	Pieniny Spiskie		Żar	879
	Pieniny Środkowe		Trzy Korony	982
	Tatry Wysokie		Rysy	2 499
Tatry Zachodnie	Tatry / Karpaty		Starorobociański Wierch	2 176
Opolskie	Góry Opawskie	Góry Opawskie / Sudety	Biskupia Kopa	890

Tabela 21. C.d.

Województwo	Pasma Górskie	Mezoregion / Łańcuch górski	Najwyższy szczyt (na terenie Polski)	wys. m. n.p.m.
Podkarpackie	Gniazdo Jawornika	Beskid Niski / Karpaty	Jawornik	761
	Pasma Bukowicy i Kamienna		Tokarnia	778
	Pasma Graniczne		Kamień	857
	Wzgórza Rymanowskie		Dział nad Desznem	673
	Bieszczady Zachodnie	Bieszczady / Karpaty	Tarnica	1 346
	Góry Sanocko-Turczańskie	Góry Sanocko-Turczańskie / Karpaty	Jaworniki	909
Podkarpackie /Małopolskie	Beskid Dukielski	Beskid Niski / Karpaty	Baranie	756
	Pasma Magurskie		Magura Wątkowska	846
Śląskie	Pasma Laskowskie	Beskid Makowski / Karpaty	Łosek	876
	Pasma Pewelskie		Baków	766
	Pasma Baraniej Góry	Beskid Śląski / Karpaty	Skrzyczne	1 257
	Pasma Czantorii		Wielka Czantoria	995
	Beskid Orawsko-Żywiecki		Pilsko	1 557
Śląskie /Małopolskie	Pasma Przedbabiogórskie	Beskid Makowski/Karpaty	Mędralowa	1 169
	Beskid Mały	Beskid Mały / Karpaty	Czupel	930
Świętokrzyskie	Grzbiet Bolechowicki	Góry Świętokrzyskie	Miejska	332
	Łysogóry		Łysica	612
	Pasma Bostowskie		bez nazwy	351
	Pasma Brzechowskie		Sikorza	361
	Pasma Chęcińskie		Góra Zamkowa	360
	Pasma Cisowskie		Włochy	427
	Pasma Daleszyckie		Otrocze	375
	Pasma Dymińskie		Telegraf	408
	Pasma Iwaniskie		bez nazwy	328
	Pasma Jeleniowskie		Szczytniak	554
	Pasma Kadzielniańskie		Karczówka	340
	Pasma Klonowskie		Bukowa Góra	484
	Pasma Masłowskie		Klonówka	473
	Pasma Oblęgarskie		Sieniewska Góra	449
	Pasma Ociesęckie		Jaźwina	361
	Pasma Orłowińskie		Słowiec	433
	Pasma Połowickie		Biesak	381
	Pasma Sieradowickie		Kamień Michniowski	435
	Pasma Wygiełzowskie		bez nazwy	385
Pasma Zgórskie	Ciastowa	329		

Źródło: opracowanie własne na podstawie: "Geografia regionalna Polski", J.Kondracki, PWN, 1998 r.; „Geografia fizyczna Polski”, J.Kondracki, PWN, 1965 r., "W Góry Świętokrzyskie", J.Mityk, WSIP, 995 r.

IX. URZĄDZENIA SPORTOWE I REKREACYJNE

W dzisiejszych czasach aktywność fizyczna staje się coraz popularniejszą formą spędzania wolnego czasu, również podczas wyjazdów turystycznych. Dzieje się tak za sprawą wzrastającej świadomości korzystnego wpływu aktywności ruchowej na organizm, popularyzacji sportu, swojej mody na aktywność oraz rosnącej dostępności infrastruktury sportowo-rekreacyjnej. Sport i rekreacja ruchowa to pokrewne kategorie aktywności, przy czym:

- **sport** to wszelkie formy aktywności fizycznej, które przez uczestnictwo doraźne lub zorganizowane wpływają na wypracowanie lub poprawienie kondycji fizycznej i psychicznej, rozwój stosunków społecznych lub osiągnięcie wyników sportowych na wszelkich poziomach,
- **rekreacja ruchowa** jest formą aktywności fizycznej, o charakterze sportowym, podejmowana dla wypoczynku i odnowy sił psychofizycznych.

Aby skategoryzować poszczególne obiekty sportowe, przyjmuje się ich następującą klasyfikację:

- **Obiekt sportowy** to samodzielny, zwarty zespół urządzeń terenowych oraz budynków przeznaczonych do celów sportowych;
- **Stadion** to obiekt przeznaczony do zawodów sportowych i treningów z widownią w postaci trybun otwartych lub zadaszonych, wyposażony w jedno lub więcej boisk do gier wielkich z bieżnią okólną i inne urządzenia sportowe oraz zespół obiektów pomocniczych;
- **Boisko** to plac o odpowiednich wymiarach, kształcie i nawierzchni przystosowany do ćwiczeń, zawodów i gier w różnych sportach. Przyjmuje się podział boisk na:
 - do gier wielkich (piłka nożna, rugby, hokej na trawie, softball, baseball),
 - do gier małych (koszykówka, piłka ręczna, piłka siatkowa, piłka siatkowa plażowa),
 - uniwersalne – boiska na których można przeprowadzić kilka różnych gier (np. koszykówkę, siatkówkę, piłkę ręczną);
- **Hala sportowa** to obiekt sportowy o wymiarach areny nie mniejszych niż 19x36 m. Hale sportowe ogółem to suma hal:
 - wielofunkcyjnych o wymiarach 44x22m. i większych,
 - pozostałych o wymiarach od 36x19m do 44x22m;
- **Sala gimnastyczna** to obiekt sportowy o wymiarach areny mniejszych niż 19x36 m;

- **Kort tenisowy** to pole do gry w tenisa o nawierzchni twardej, ceglanej, trawiastej, betonowej bądź asfaltowej lub dywanowej. Długość kortu wynosi 23,77 m (78 stóp), a szerokość 8,23 m (27 stóp) w grze pojedynczej i 10,97 m (36 stóp) dla meczów deblowych;
- **Pływalnia** to obiekt kryty lub odkryty, z wodą przepływową, przeznaczony do pływania lub kąpieli, posiadający co najmniej jedną nieckę basenową, z trwałym brzegiem i dnem, wyposażony w urządzenia sanitarne, szatnie i natryski.

9.1. Metodologia gromadzenia informacji na temat zasobów infrastruktury sportowej i rekreacyjnej przez GUS

Główny Urząd Statystyczny jest instytucją gromadzącą dane na temat zasobów infrastruktury sportowej i rekreacyjnej. Dane o tego typu obiektach (poza ścieżkami rowerowymi) mieszczących się poza szkołami pochodzą ze sprawozdań GUS - KFT-1, KFTOB/a (sprawozdanie o gminnych obiektach sportowych, które sporządzają urzędy miast i gmin) oraz KFT-OB/b (sprawozdanie o obiektach sportowych, którym objęci są gestorzy obiektów sportowych wskazani przez urzędy miast i gmin). Badanie zostało przeprowadzone po raz pierwszy w 2011 r. (za 2010 r.) i w założeniu ma być powtarzane co cztery lata. W związku z tym dla lat 2012-2015 jedyne dostępne dane dotyczą roku 2014.

Dane o ścieżkach rowerowych pochodzą ze sprawozdań GUS: SG-015, ST-P6 oraz ST-W7 i uwzględniają długość ścieżek rowerowych będących odpowiednio w obszarze właściwości gminy, starostwa i urzędu marszałkowskiego, czyli samodzielnych dróg dla rowerów (położonych w pasie drogi), dróg wydzielonych z jezdni, dróg wydzielonych z chodnika, dróg zawartych w ciągach pieszo-rowerowych. Za długość ścieżek rowerowych należy uważać długość dróg dla rowerów przebiegających w jednym kierunku. Długość ścieżek położonych po dwóch stronach drogi jest liczona odrębnie. Dane dotyczące ścieżek rowerowych obejmują ścieżki rowerowe służące głównie do celów komunikacyjnych, a nie turystycznych, tzw. szlaków rowerowych.

Dane dotyczące infrastruktury sportowej i rekreacyjnej w szkołach, które zamieszczone są w opracowaniach GUS, pochodzą z Systemu Informacji Oświatowej prowadzonego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. Wzięto w nich pod uwagę szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne oraz artystyczne dla młodzieży, łącznie ze szkołami specjalnymi. Dane te, w przypadku analizowanego okresu, dostępne są dla lat 2012 i 2014. Z uwagi na dostępność jedynie częściowych danych za rok 2012 (tylko danych pochodzących ze szkół i dotyczących wyłącznie niektórych obiektów sportowych), nie zostały one ujęte w niniejszym opracowaniu. Ponadto w roku szkolnym 2014/15, ze względu na problemy z zebraniem danych dotyczących bazy materialnej szkół w SIO, przygotowano zestawienie zbiorów w oparciu o dane szacunkowe. Przyjęta metoda ogranicza zatem porównywalność danych dotyczących szkół z ubiegłymi latami. W

efekcie, dane dotyczące obiektów sportowych i rekreacyjnych mieszczących się w szkołach, przeanalizowane zostały wyłącznie dla roku 2014.

9.2. Analiza danych dotyczących zasobów infrastruktury sportowej i rekreacyjnej według województw

Najwięcej obiektów sportowych, spośród łącznie wszystkich poddanych analizie dla roku 2014, znajduje się w województwach: mazowieckim (12%), śląskim i wielkopolskim (po 10%) oraz małopolskim (9%). Są to regiony zdecydowanie najlepiej wyposażone w infrastrukturę sportową, łącznie w tych czterech województwach mieści się ponad 40% wszystkich obiektów tego typu. Jednocześnie cztery inne, najmniej zasobne województwa (i jednocześnie najmniejsze pod względem liczby ludności): podlaskie, lubuskie, opolskie i świętokrzyskie, łącznie posiadały zaledwie 12% zasobów (po ok. 3% każde), czyli tyle obiektów, co województwo mazowieckie.

Jeśli chodzi o liczbę stadionów, to w 2014 roku było ich w Polsce 2 386, w tym 90 obiektów mieszczących ponad 3 tys. widzów. Najwięcej stadionów było zlokalizowanych w województwie podkarpackim – 352, czyli co siódmy w Polsce, 245 obiektów tego typu znajdowało się w województwie małopolskim, a 227 – w wielkopolskim. Te trzy województwa łącznie dysponowały ponad 1/3 wszystkich polskich stadionów. Najmniej tych obiektów znajdowało się na terenie województwa podlaskiego (47). Województwo śląskie (z 11 obiektami) było liderem w liczbie stadionów z widownią powyżej 3 tys. miejsc, czyli tych, które organizują imprezy sportowe, ale też koncerty i inne wydarzenia na dużą skalę, jednocześnie przyciągając rzesze turystów. Nieco mniej wielkich stadionów znajdowało się w województwie łódzkim – 9 oraz dolnośląskim – 8, natomiast tylko 1 tego typu obiekt był zlokalizowany w Opolskiem i po 2 w woj. zachodniopomorskim i warmińsko-mazurskim.

Boiska to najliczniejsza grupa obiektów sportowych. Wszystkich takich obiektów było w 2014 roku 38 939, z czego 27 tys. zlokalizowanych było w szkołach. Spośród blisko 12 tys. boisk mieszczących się poza szkołami, 55% to boiska do gier wielkich, 23% - boiska uniwersalne i 22% - boiska do gier małych. Największy odsetek wśród wszystkich boisk w Polsce przypadła na województwo mazowieckie – 11%, a następnie na wielkopolskie i śląskie – po 10% oraz małopolskie – 9%, a najmniej na województwa lubuskie i podlaskie – po 3%. W przypadku boisk zlokalizowanych poza szkołami, liderami były województwa: wielkopolskie (12%) oraz dolnośląskie (11%), znaczny odsetek przypadła również na województwo małopolskie (9%).

Liczba wszystkich kortów tenisowych w Polsce kształtowała się na poziomie 3 170, z czego 2/3 mieściło się poza szkołami. W 2014 roku najwięcej spośród wszystkich kortów mieściło się w granicach województwa mazowieckiego – 401 (13%), a także w wielkopolskiego – 369 (12%), a najmniej zlokalizowanych było w województwach: świętokrzyskim – 72 i podlaskim – 76 (po

2%). Spośród kortów mieszczących się poza szkołami, to województwo wielkopolskie dysponowało ich największą liczbą – 240 (12%), a następnie mazowieckie (11%) oraz śląskie i małopolskie (po 10%).

W 2014 roku liczba hal sportowych i sal gimnastycznych (w szkołach i poza szkołami) sięgała niemal 21 tys., z czego ogromna większość – prawie 19 tys. znajdowało się w szkołach. Spośród wszystkich województw to mazowieckie było najzasobniejsze w tego typu obiekty – 2,7 tys. (13%), nieco mniej z nich znajdowało się w śląskim – 2,4 tys. (11%) oraz małopolskim – ok. 2 tys. (10%). Najskromniej wyposażone w hale sportowe i sale gimnastyczne były województwa: lubuskie – 0,5 tys. (2%) i opolskie – 0,6 tys. oraz podlaskie – 0,65 tys. (3%).

Tabela 22. Infrastruktura sportowa (poza szkołami i w szkołach) w podziale na województwa w 2014 roku

Województwo	Stadiony ogółem	w tym: stadiony z widownią pow. 3 tys. miejsc	Boiska	Korty tenisowe	Hale sportowe i sale gimnastyczne	Pływalnie
Dolnośląskie	171	8	3 028	258	1403	103
Kujawsko-Pomorskie	103	7	2 179	166	1110	56
Lubelskie	129	7	2 490	156	1280	47
Lubuskie	77	3	1 159	93	509	23
Łódzkie	124	9	2 295	174	1353	50
Małopolskie	245	7	3 433	280	2 032	99
Mazowieckie	183	6	4 406	401	2 711	117
Opolskie	96	1	1 425	100	598	44
Podkarpackie	352	6	2 758	223	1 557	76
Podlaskie	47	3	1 138	76	649	26
Pomorskie	110	6	2 245	195	1 099	44
Śląskie	205	11	3 734	301	2 413	185
Świętokrzyskie	70	5	1 434	72	787	37
Warmińsko-Mazurskie	100	2	1 545	136	844	31
Wielkopolskie	227	7	3 929	369	1 840	64
Zachodniopomorskie	147	2	1 741	170	798	36
Razem	2 386	90	38 939	3 170	20 983	1038

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS zawartych w: "Kultura fizyczna w Polsce w latach 2013 i 2014", M. Cierpiat-Wolan. P. Łysoń (red.), GUS Departament Badań Społecznych i Warunków Życia, Urząd Statystyczny w Rzeszowie.

Pływalnie kryte i otwarte stanowiły w 2014 roku łącznie grupę ponad tysiąca obiektów. Spośród nich ok. 800 (77%) mieściło się poza szkołami, a te z kolei, to w większości baseny kryte. Jeśli dodamy do nich baseny szkolne (wszystkie kryte), to w łącznej liczbie basenów dostępnych w 2014 roku niemal 3/4 było basenami krytymi. Dostępność pływalni w Polsce charakteryzowała duża dysproporcja pomiędzy województwami. Województwo śląskie to zdecydowany lider jeśli chodzi o liczebność tego typu obiektów – 185 (18% krajowych zasobów), warte wskazania są również województwa: mazowieckie – 117 (11%), dolnośląskie – 103 i małopolskie – 99 (obydwa po ok. 10% wszystkich obiektów). Z kolei w Lubuskiem użytkownicy mieli do dyspozycji tylko 23 pływalnie, na Podlasiu równie niewiele – 26.

Infrastruktura narciarska w Polsce prezentuje się generalnie bardzo skromnie i nie inaczej rzecz się miała w 2014 roku. Do dyspozycji użytkowników oddanych było łącznie 264 km tras zjazdowych oraz 268 km tras biegowych w całym kraju. Z oczywistych względów większość z nich znajdowała się w województwach południowej Polski – na wyżynach i w górach. Poza tymi regionami infrastruktura narciarska praktycznie nie istnieje, co w przypadku tras zjazdowych może być zrozumiałe, natomiast dla tras biegowych już nie. Najdłuższa łączna linia tras narciarskich zjazdowych w 2014 roku była zlokalizowana w województwie małopolskim – 99 km, na dalszych miejscach były: Śląskie – 66 km i dolnośląskie – 62 km. Najdłuższe łącznie trasy biegowe znajdowały się na terenie województw: dolnośląskiego – 299 km i małopolskiego – 253 km. Niemal 100 km tych tras zlokalizowanych było również na terenie warmińsko-mazurskiego, znacznie więcej, niż na Śląsku (57 km), Podlasiu (30 km) i Podkarpaciu (15 km).

Sztuczne lodowiska liczyły w 2014 roku 250 obiektów i prawie co piąty z nich mieścił się w woj. mazowieckim (45), znacznie mniej było zlokalizowanych w kolejnych pod względem liczebności województwach – małopolskim (27) i dolnośląskim (23). Najmniej lodowisk dostępnych było na Śląsku – tylko 3.

Aquaparki to coraz popularniejsze obiekty rekreacyjne. W 2014 roku było ich w Polsce 83, z czego ogromna większość w województwach: dolnośląskim (17), mazowieckim (14) i wielkopolskim (11).

Do dyspozycji rowerzystów w 2014 roku przeznaczonych było łącznie 9347 km ścieżek rowerowych (poza szlakami rowerowymi). Najdłuższe tego typu trasy oddane były do użytku w województwach: wielkopolskim (1160 km) i mazowieckim (1108 km), nieco krótsze trasy rowerowe dostępne były w pomorskim – 987 km. Te trzy województwa pokryte były siecią łącznie 1/3 wszystkich ścieżek rowerowych w Polsce. Najślabiej tego typu infrastruktura rozwinięta była w województwach: świętokrzyskim (162 km) i opolskim (282 km).

Siłownie zewnętrzne, w przeciwieństwie do większości wewnętrznych, to obiekty rekreacyjne dostępne bezpłatnie. W 2014 roku było ich w Polsce 1681, najwięcej w województwie mazo-

wieckim (234), sporo w wielkopolskim (210) i śląskim (185), a najmniej w świętokrzyskim (33) oraz pozostałych województwach wschodniej Polski.

Tabela 23. Infrastruktura rekreacyjna w podziale na województwa w 2014 roku

Województwo	Trasy narciarskie zjazdowe (w km)	Trasy narciarskie biegowe (w km)	Lodowiska sztuczne	Aquaparki	Ścieżki rowerowe (w km)	Sitownia zewnętrzne
Dolnośląskie	62	299	23	17	780	136
Kujawsko-Pomorskie	1	0	12	4	771	131
Lubelskie	5	0	5	1	425	49
Lubuskie	0	5	5	2	464	45
Łódzkie	2	0	16	1	544	69
Małopolskie	99	253	27	8	320	72
Mazowieckie	0	2	45	14	1 108	234
Opolskie	0	0	8	1	282	78
Podkarpackie	16	15	15	3	369	68
Podlaskie	6	30	5	3	327	49
Pomorskie	1	0	10	4	987	165
Śląskie	66	57	3	8	649	185
Świętokrzyskie	2	9	5	0	162	33
Warmińsko-Mazurskie	3	98	13	2	379	57
Wielkopolskie	1	0	16	11	1 160	210
Zachodniopomorskie	0	0	7	4	620	100
Razem	264	268	250	83	9 347	1 681

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS zawartych w: "Kultura fizyczna w Polsce w latach 2013 i 2014", M. Cierpiat-Wolan. P. Łysoń (red.), GUS Departament Badań Społecznych i Warunków Życia, Urząd Statystyczny w Rzeszowie.

X. RUCH TURYSTYCZNY

Ruch turystyczny według Władysława Gaworeckiego to „zbiór podróży motywowanych różnymi celami natury społeczno-kulturowej i zawodowej, które zamierzają oni osiągnąć po czasowym i dobrowolnym opuszczeniu miejsca stałego zamieszkania”⁸. Badania ruchu turystycznego prowadzone są w oparciu o treść rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z 2011 r. w sprawie europejskiej statystyki w dziedzinie turystyki⁹. Rozporządzenie to jest podstawą do konstruowania metodologii badania ruchu turystycznego i analityki w tym zakresie. W następujący sposób definiuje pojęcia powiązane z opisywanym w tym rozdziale ruchem turystycznym:

- **Turystyka** oznacza czynności odwiedzających, którzy podejmują podróż do głównego miejsca docelowego położonego poza ich zwykłym otoczeniem, na okres krótszy niż rok, w dowolnym głównym celu, w tym w celu służbowym, wypoczynkowym lub innym celu osobistym, innym niż zatrudnienie przez podmiot miejscowy dla odwiedzanego miejsca;
- **Turysta** jest to odwiedzający, który w miejscu odwiedzanym pozostaje przynajmniej na jedną noc, korzystając z usług publicznej lub prywatnej bazy noclegowej;
- **Miejsce podróży** jest to istotne miejsce odwiedzane w czasie podróży, którym może być jak najdalej wysunięty punkt od miejsca stałego zamieszkania, a także miejsce, w którym turysta spędzi najwięcej czasu lub miejsce, które stanowi główny punkt podróży;
- **Cel podróży** jest to motywacja podróży, przyczyna dla której urlop lub podróż ma się odbyć w określonym miejscu i czasie, ze względu na: wypoczynek, rekreację i wakacje, odwiedzinę znajomych lub krewnych, interesy, sprawy zawodowe, leczenie, pielgrzymki religijne, inne cele.

W celu przedstawienia ruchu turystycznego w aspekcie gospodarki turystycznej Polski oraz w układzie wojewódzkim, istotne znaczenie mają dwie formy turystyki:

- 1) **Turystyka przyjazdowa** oznacza podróże do państwa członkowskiego odbywane przez odwiedzających niebędących rezydentami tego państwa członkowskiego;
- 2) **Turystyka krajowa** oznacza podróże w granicach państwa członkowskiego (tu: Polski) odbywane przez odwiedzających będących rezydentami tego państwa członkowskiego (tu: Polski).

⁸Turystyka, W. Gaworecki, PWE, Warszawa 2000 r.

⁹ Dziennik Urzędowy UE nr 192 z 22 lipca 2011 r.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:192:0017:0032:PL:PDF>

10.1. Metodologie badania ruchu turystycznego w latach 2012-2015

Turystyka przyjazdowa do Polski

Źródłem danych statystycznych dotyczących liczby turystów zagranicznych przybywających do poszczególnych województw kraju w latach 2012-2015 są stałe badania prowadzone przez Główny Urząd Statystyczny w ramach Programu Badań Statystycznych Statystyki Publicznej. Informacje pozyskiwane są za pośrednictwem sprawozdań o wykorzystaniu obiektu noclegowego turystyki KT-1 w poszczególnych miesiącach, a metodologia przeprowadzenia tych badań została dokładnie opisana w pkt 2.1. niniejszego opracowania. Dane dotyczące turystyki przyjazdowej odnoszą się m.in. do liczby osób korzystających z bazy noclegowej z wyodrębnieniem turystów zagranicznych w podziale na poszczególne narodowości.

Turystyka krajowa

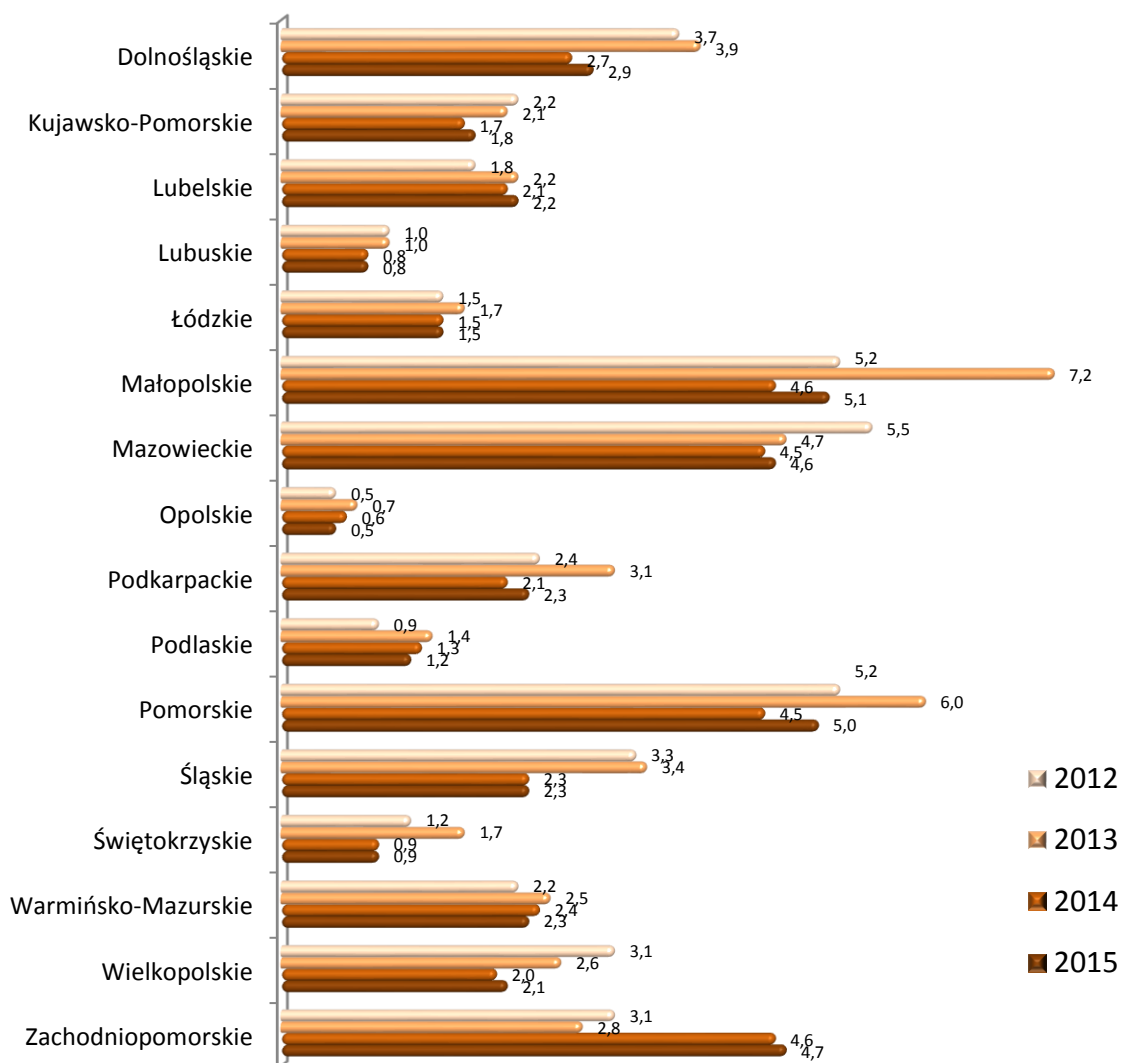
Uczestnictwo mieszkańców Polski (rezydentów) w podróżach krajowych monitorowane jest poprzez cykliczne badania ankietowe. Badania te w latach 2012 oraz 2013 nosiły tytuł: „Aktywność turystyczna Polaków”, prowadzone były na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki i realizowane zgodnie z Programem Badań Statystycznych Statystyki Publicznej na dany rok, a wykonane zostały przez: Instytut Turystyki (2012)¹⁰ oraz Activ Group (2013)¹¹. Dla 2012 r. przeprowadzono cztery badania na próbach liczących po 4500 osób (łącznie 18000 respondentów) dotyczące podróży mieszkańców Polski (w wieku 15 i więcej lat) w poszczególnych kwartałach. Dla 2013 r. zrealizowano badanie uczestnictwa Polaków w wyjazdach turystycznych w roku 2013 na reprezentatywnej próbie mieszkańców Polski w wieku 15 i więcej lat liczącej 1 000 osób oraz badania dotyczące aktywności turystycznej Polaków w 2013 r. prowadzone na reprezentatywnych próbach 2 x 9 000 = 18 000 respondentów, którymi byli mieszkańcy Polski w wieku 15 i więcej lat. W obu latach uzyskano liczbę podróży (wg. ich rodzajów), ich strukturę według miesięcy, celów, sposobów organizacji, wykorzystywanej bazy noclegowej i środków transportu. Określono również m.in. kierunki wyjazdów krajowych według województw oraz wydatki ponoszone w związku z wyjazdami. Od roku 2014 realizację badań przejął GUS i zintegrował je z innymi prowadzonymi przez siebie badaniami. Dla lat 2014 i 2015, badania prowadzone były w formie bezpośrednich wywiadów ankietarskich za pomocą kwestionariusza „PKZ - Uczestnictwo w podróżach krajowych/zagranicznych” w formie papierowej, a zrealizowana próba badawcza wynosiła 60 400 gospodarstw domowych w 2014 r. i 50 900 gospodarstw domowych w 2015 r.

¹⁰ *Aktywność turystyczna mieszkańców Polski w wyjazdach turystycznych w 2012 roku*, J. Łaciak, Instytut Turystyki, 2013 r.

¹¹ *Uczestnictwo Polaków w wyjazdach turystycznych w 2013 roku*, K.Janczak, K.Patelak, Activ Group, 2014 r.

W latach 2012-2015 obserwujemy znaczne zróżnicowanie w liczbie wizyt polskich rezydentów na poziomie województw. Województwami o największym wzroście procentowym na przestrzeni lat 2012-2015 były: zachodniopomorskie (+52%), podlaskie (+33%), lubelskie (+22%). Z kolei największe spadki procentowe w tym czasie zanotowały województwa: wielkopolskie (-32%), śląskie (-30%), świętokrzyskie (-25%), dolnośląskie (-22%). Najdynamiczniej zmiany następowały w przypadku województw: podlaskiego w 2012/2013 r. (+56%), świętokrzyskiego 2012/2013 r. (+42%), opolskiego 2012/2013 r. (+40%), małopolskiego 2012/2013 r. (+38%).

Rysunek 17. Liczba wizyt turystów z Polski (w wieku 15 i więcej lat) w poszczególnych województwach w latach 2012-2015 (w mln)

Uwaga: łączna liczba wizyt w poszczególnych województwach jest większa niż liczba podróży, gdyż część osób podczas jednej podróży odwiedziła więcej niż jedno województwo.

Źródło: badania GUS 2014, 2015, badania Activ Group 2013, badania Instytutu Turystyki 2012.

Największe spadki ruchu krajowego r/r wystąpiły w województwach: świętokrzyskim 2013/2014 r. (-47%), małopolskim 2013/2014 r. (-36%), podkarpackim 2013/2014 r. (-32%), dolnośląskim 2013/2014 r. (-31%).

10.3. Przyjazdy turystów zagranicznych korzystających z bazy noclegowej w poszczególnych województwach

Analiza danych dotyczących liczby turystów zagranicznych korzystających z bazy noclegowej w obiektach posiadających minimum 10 miejsc noclegowych według województw została przeprowadzona w podziale na sześć grup nierezydentów:

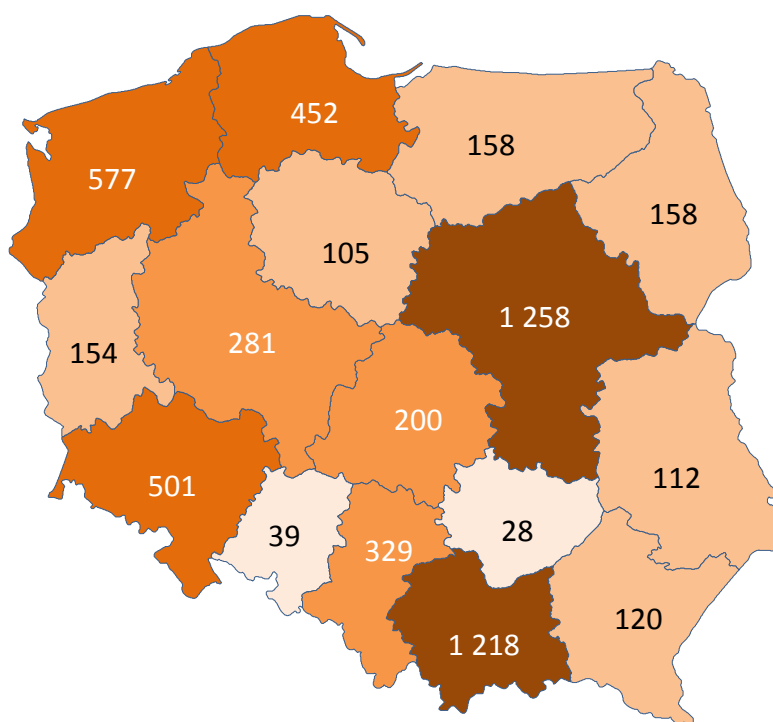
- a) turyści zagraniczni ogółem,
- b) z państw tzw. „starej Unii Europejskiej” (bez Niemiec, którzy ze względu na bardzo znaczący udział w całej liczbie turystów zagranicznych, są pokazywani oddzielnie) tj. z 14 krajów: Austrii, Belgii, Danii, Finlandii, Francji, Grecji, Hiszpanii, Holandii, Irlandii, Luksemburga, Portugalii, Szwecji, Wielkiej Brytanii, Włoch;
- c) z Niemiec;
- d) z państw tzw. „nowej UE” (oprócz: Bułgarii, Chorwacji, Rumunii, dla których to państw GUS nie podaje odrębnie danych i są one zawarte w kategorii „reszta świata”) tj. z 9 krajów: Cypru, Czech, Estonii, Litwy, Łotwy, Malty, Słowacji, Słowenii, Węgier;
- e) z państw, sąsiadów Polski, spoza Unii Europejskiej tj. z 3 krajów: Białorusi, Rosji, Ukrainy;
- f) z pozostałych państw Europy i świata – tzw. „reszty świata”.

Lata 2012-2015 charakteryzowały się niemal identyczną dynamiką zmian (rok do roku) ogólnej liczby turystów zagranicznych korzystających z bazy noclegowej w obiektach posiadających minimum 10 miejsc noclegowych (odpowiednio: +5,3%; +4,3%; +4,0%), a łączny wzrost (od roku 2012 do roku 2015) liczby nierezydentów w bazie noclegowej wyniósł 19% (z ok. 4780 tys. w 2012 r. do ok. 5690 tys. w 2015 r.). W układzie wojewódzkim największe procentowe wzrosty zanotowały województwa: podkarpackie (+57%) oraz łódzkie (+29%), a następnie: pomorskie i zachodniopomorskie (oba po ok. +25%). Ponadto najdynamiczniejsze zmiany r/r wystąpiły w województwie łódzkim, gdzie po początkowych spadkach (-4% 2013/2012), pojawiły się w kolejnych latach wzrosty +15% i +18%. Jedynie 3 województwa zanotowały w latach 2012-2015 spadki liczby nocujących turystów. Były to: lubuskie (-14% będące skutkiem spadków r/r w każdym z analizowanych lat), świętokrzyskie (-4%) i warmińsko-mazurskie (-1%).

Analiza ilościowa liczby przenocowanych turystów zagranicznych w bazie noclegowej wskazuje na dwa dominujące województwa: małopolskie i mazowieckie, które przyjęły od-

powiednio po ok. 21-22% turystów (w każdym roku) czyli łącznie miały ok. 43-44% „udziału” w rynku noclegów. Trzy kolejne województwa: dolnośląskie, pomorskie i zachodniopomorskie zwiększyły ten udział o kolejne 26-27% czyli łącznie 5 ww. województw przyjęło ok. 69-71% turystów zagranicznych. Na przeciwnym biegunie znajdują się województwa: świętokrzyskie i opolskie, w których nocowało (w każdym roku) tylko po ok. 30-40 tys. osób, co stanowi zaledwie ok. 0,5-1% korzystających z bazy noclegowej turystów zagranicznych.

Rysunek 18. Turycy zagraniczni korzystający z turystycznych obiektów noclegowych w poszczególnych województwach w 2015 roku (w tys.)

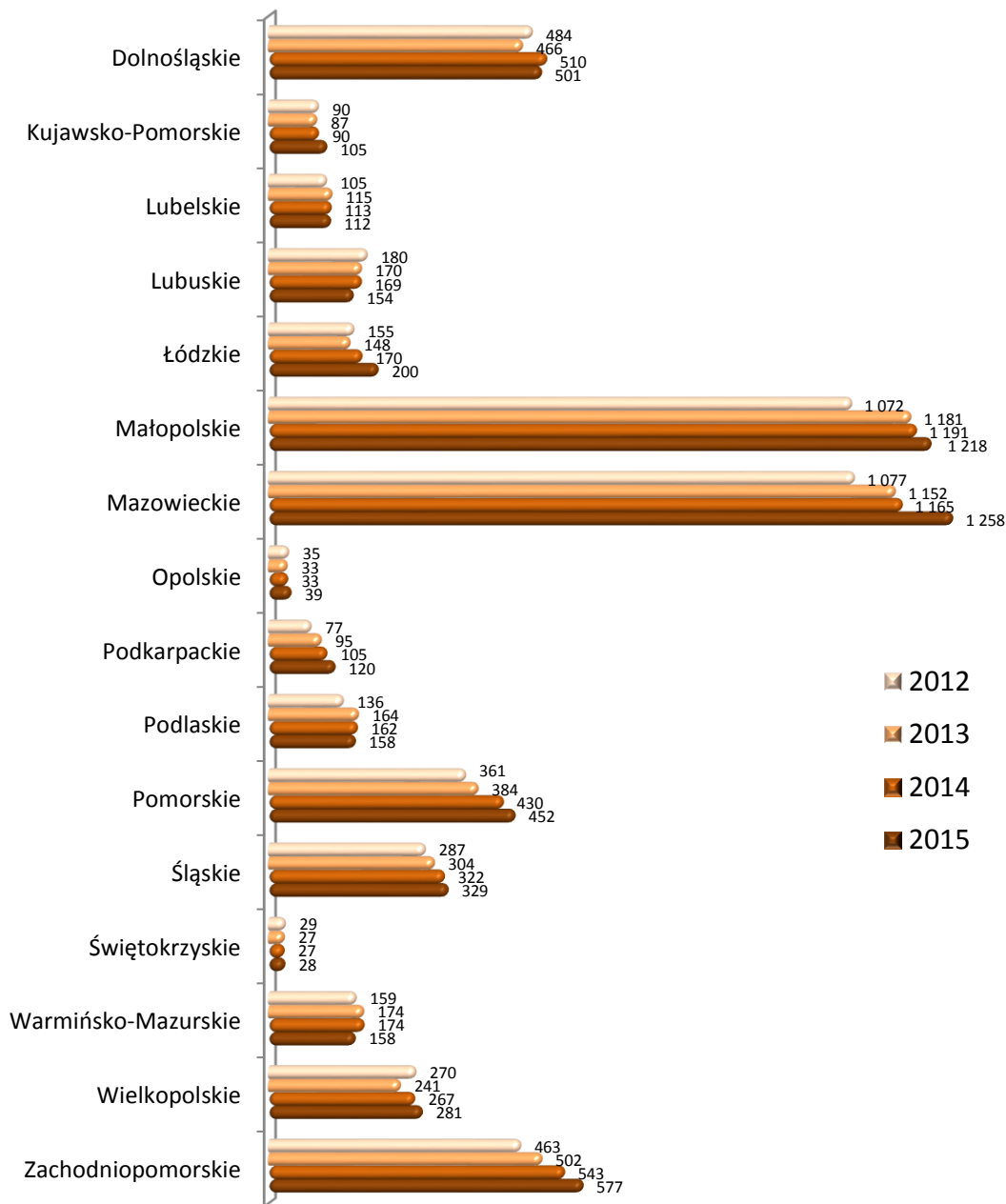

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Analizując liczbę turystów zagranicznych dla każdej z pięciu wyodrębnionych grup (bez grupy „ogółem”) państw, widać przeciwstawne tendencje zmian w latach 2012-2015. Największy wzrost nastąpił w grupie nierezydentów z „reszty świata” (wzrost z 957 tys. w 2012 r. do 1241 tys. w 2015 r., czyli o 29,7% z dynamiką r/r na poziomie 8-10%). Drugą grupą o największym wzroście procentowym stanowili Niemcy (wzrost z ok. 1225 tys. w 2012 r. do ok. 1473 tys. w 2015 r., czyli o 20,3% ze stałą roczną dynamiką wzrostu ok. 6% r/r). Podobny przyrost nastąpił również w liczbie turystów z państw „nowej UE”, gdzie nastąpił wzrost z ok. 428 tys. w 2012 r. do ok. 508 tys. w 2015 r. czyli o 18,7% ze zróżnicowaną dynamiką od 1,7% do 10,8%).

Na przeciwnym biegunie znalazła się grupa państw „sąsiadów Polski spoza UE”. Tu liczba osób korzystających z bazy noclegowej na przestrzeni lat 2012-2015 uległa zmniejszeniu o prawie 10% (z 786 tys. w 2012 r. do 711 tys. w 2015 r.), a jedynym rokiem w badanym okresie był 2013 ze znacznym wzrostem r/r liczby ww. turystów na poziomie +13,4%; kolejne lata to spadki.

Rysunek 19. Turyści zagraniczni korzystający z turystycznych obiektów noclegowych w poszczególnych województwach w latach 2012-2015 (w tys.)

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Zmiany procentowe liczby turystów korzystających z bazy noclegowej w latach 2012-2015 w układzie wojewódzkim oraz pomiędzy wyodrębnionymi pięcioma grupami państw, wskazują na kilka województw charakteryzujących się dynamicznymi wzrostami absorpcji turystów zagranicznych na przestrzeni tych lat w każdej (lub prawie każdej) z wyodrębnionych grup. Liderem spośród nich jest województwo podkarpackie, które zanotowało dynamiczne wzrosty (ogółem – 57%, państwa „starej UE” – 25%, państwa „nowej UE” – 32%, „sąsiedzi Polski spoza UE” – 78%, Niemcy – 73%, „reszta świata” – ok. 61%). Istotne wzrosty, ale z dużą dysproporcją pomiędzy grupami, wykazywało województwo łódzkie – ogółem +29% i aż +217% wzrostu w grupie osób z „reszty świata” oraz ponad +22% więcej w grupie turystów z „nowej UE”. W przypadku województwa kujawsko-pomorskiego dodatnie zmiany ogółem wyniosły 17%, ale wpływ na to mieli głównie nierezydenci z państw „nowej UE” i z „reszty świata” kreujący wzrosty w granicach 35-37%.

Kolejnym interesującym zjawiskiem są zmiany liczby wizyt dla kilku województw polegające na jednocześnie relatywnie dużych wzrostach w liczbie turystów nocujących „ogółem” oraz spadkach lub najniższych wartościach dla wybranej grupy. Do takich województw zaliczymy zachodniopomorskie, gdzie wzrost ogółem osiągnął 25%, przy wzrostach dla nocujących z Niemiec oraz z państw „nowej UE” na poziomie 30-34%, hamowanych przez turystów ze „starej UE” mających jeden z najniższych w tej grupie wzrostów na poziomie 4%. W Pomorskiem liczba nocujących ogółem zwiększyła się o 1/4, w tym dla krajów „reszty świata” o 90% i o 10-24% dla pozostałych grup z wyjątkiem „sąsiadów spoza UE”, których ubyło o 1/5. Województwo śląskie, z kolei, odnotowało zmiany ogółem na poziomie +15%, a największe wzrosty wystąpiły w grupie nocujących z „reszty świata”, z Niemiec, ze „starej UE” (23-32%), natomiast „sąsiedzi spoza UE” odnotowali spadek o ok. 22%.

Jedynym województwem, które dotknęły spadki w więcej niż 2 grupach nocujących turystów było świętokrzyskie, gdzie zmiany ujemne dotyczyły zarówno nocujących ogółem (-4%), jak i nierezydentów „nowej UE” korzystających z bazy noclegowej (-3% i najgorszy wynik ze wszystkich województw), „sąsiadów spoza UE” (-34%), „pozostałych państw” (-7%).

Największy procentowo wzrost nocujących turystów w latach 2012-2015 pochodzących ze „starej Unii Europejskiej” widoczny jest w trzech województwach: podkarpackim, podlaskim i śląskim – w każdym z nich przyrosty wyniosły 23-25%. Natomiast największe zmiany r/r wystąpiły w województwach: kujawsko-pomorskim (+33,5% – 2014/2015), opolskim (+32% – 2014/2015), podlaskim (+22% – 2012/2013). Na drugim końcu znajduje się województwo wielkopolskie, gdzie w latach 2012-2015 wystąpił łączny spadek nocujących nierezydentów o 16%. Był on spowodowany gwałtownym spadkiem r/r w latach 2012/2013 (-26% z ok. 112 tys. w 2012 r. do ok. 83 tys. w 2013 r.), którego nie wyrównało odbicie w kolejnych latach. Spadek w roku 2013 to z dużym prawdopodobieństwem korekta po roku 2012 będącym ro-

kiem EURO 2012. W strukturze ilościowej nocujących turystów ze „starej UE” występuje bardzo duża dysproporcja pomiędzy województwami. Spośród ogółu (1558 tys. osób w 2012 r. do 1758 tys. osób w 2015 r.) ok. 55-58% (w każdym z lat) stanowili nierezydenci korzystający z bazy noclegowej w dwóch województwach: mazowieckim i małopolskim (odpowiednio: 431 tys. i 447 tys. w 2012 r. do 479 tys. i 510 tys. w 2015 r.). Dodając do tego turystów nocujących w województwach: dolnośląskim, pomorskim i śląskim mamy sytuację, w której ww. pięć województw przyjęło ogółem ponad 3/4 wszystkich turystów z państw „starej UE”. Z kolei w województwach: lubelskim, opolskim, podlaskim, świętokrzyskim nocowało corocznie tylko kilka-kilkanaście tysięcy osób z tej grupy państw, więc udział każdego z wymienionych województw w ogólnej liczbie przenocowanych nierezydentów wynosił tylko 0,5-1%

Kolejną wyodrębnioną grupę turystów zagranicznych korzystających z bazy noclegowej, stanowili nierezydenci z państw tzw. „nowej Unii Europejskiej”. W latach 2012-2015 największy procentowo wzrost nocujących z tej grupy miał miejsce w trzech województwach: kujawsko-pomorskim, podkarpackim i zachodniopomorskim – w każdym z nich zmiana wyniosła ok. 32-35%. Największe zmiany r/r dotyczyły województw: wielkopolskiego (+38% – 2013/2014), zachodniopomorskiego (+26,5% – 2014/2015), kujawsko-pomorskiego (+23% – 2014/2015). Z kolei województwo świętokrzyskie, jako jedyne na przestrzeni lat 2012-2015, zanotowało łączny spadek nocujących nierezydentów z tej grupy państw, który wyniósł ok. 3%. Specyficznym było ponadto wielkopolskie, które charakteryzowały znaczne fluktuacje w liczbie turystów nocujących z państw „nowej UE” – w 2013 r. prawie 8% spadku r/r, w 2014 r. wzrost aż o 38% r/r, a w 2015 r. znów ubyło turystów o ponad 12% r/r. Analizując ilościowo liczbę noclegów turystów z państw „nowej UE”, decydującą dla nich lokalizacją były województwa: małopolskie, mazowieckie i śląskie. Spośród ogółu (428 tys. osób w 2012 r.- do 508 tys. osób w 2015 r.) ok. 50-52% (w każdym z lat) stanowili nierezydenci korzystający z bazy noclegowej w tych trzech województwach (odpowiednio: 91/78/55 tys. w 2012 r. do ok. 113/93/62 tys. w 2015 r.). Przeciwnieństwo stanowią województwa: opolskie i świętokrzyskie, gdzie nocowało corocznie tylko 3-4 tys. osób z tej grupy państw i udział każdego z tych województw w ogólnej liczbie przenocowanych nierezydentów wynosił tylko ok. 0,7% całości grupy.

W grupie państw „sąsiadów Polski spoza UE” (Rosja, Białoruś, Ukraina), wśród korzystających z bazy noclegowej w obiektach posiadających minimum 10 miejsc noclegowych w latach 2012-2015, skokowy wzrost nocujących turystów obserwujemy w województwie podkarpackim, gdzie łącznie wyniósł on ponad 78%, a jego podstawą był przyrost r/r 2012/2013 o ponad 48%. Z kolei liczba nocujących z tej grupy ogromnie zmalała w województwach: lubuskim (-51% z 88 tys. w 2012 r. do 43 tys. w 2015 r.), dolnośląskim (-47% z 93 tys. w 2012 r.

do 49 tys. w 2015 r.), świętokrzyskim (-34%) i warmińsko-mazurskim (-30%). W strukturze ilościowej nocujących turystów z państw „sąsiadów spoza UE” występują istotne różnice pomiędzy województwami. Spośród ogółu 786 tys. osób w 2012 r., 891 tys. w 2013 r. (apogeum) do 711 tys. osób w 2015 r., ok. 30-34% (w każdym z lat) stanowili nierezydenci korzystający z bazy noclegowej w dwóch województwach: mazowieckim i małopolskim (odpowiednio: 125 tys. i 113 tys. w 2012 r., 140 tys. i 142 tys. w 2013 r. do 145 tys. i 98 tys. w 2015 r.). Dodając do tego turystów nocujących w woj.: dolnośląskim, lubuskim i podlaskim otrzymamy grupę pięciu województw, które przyjęły łącznie ok. 60-63% wszystkich turystów z państw „sąsiadów spoza UE”. Z kolei w województwach: opolskim i świętokrzyskim nocowało corocznie tylko kilka tysięcy osób z tej grupy państw, więc udział każdego z województw w ogólnej liczbie przenocowanych nierezydentów wynosił zaledwie 0,6-0,8 %.

Turyści zagraniczni, z tzw. „reszty świata” stanowili grupę, która osiągnęła największy procentowy wzrost w analizowanym okresie – od 2012 do 2015 r. liczba osób nocujących z tej grupy państw zwiększyła się o ok. 30% (z 957 tys. w 2012 r. do 1 240 tys. w 2015 r.). Największy wzrost nocujących odnotowano w województwach: łódzkim (+217 %), pomorskim (+190%), podkarpackim (+161%), a następne w kolejności województwa zanotowały przyrosty na poziomie 20-35% (łącznie 8 województw). Największe zmiany r/r wystąpiły w: Łódzkiem (2013/2014 +57%), Kujawsko-Pomorskiem (2014/2015, +37%), Podlaskiem (2012/2013, +33%), Pomorskiem (2013/2014, +30%). Tylko dwa województwa: lubelskie i świętokrzyskie, zanotowały na przestrzeni lat 2012-2015 łączny spadek nocujących „z reszty świata”, wyniósł on odpowiednio: -11% i -7%, a województwo lubelskie było ponadto jedynym, które notowało spadki zakwaterowanych osób w każdym z analizowanych lat r/r. Turyści z „reszty świata” w zdecydowanej większości zatrzymywali się w trzech województwach: małopolskim, mazowieckim i pomorskim. Spośród ogółu (957 tys. osób w 2012 r. do 1240 tys. osób w 2015 r.) aż 73-75% każdorazowo stanowili nierezydenci korzystający z bazy noclegowej w tych trzech województwach (odpowiednio: 299/336/69 tys. w 2012 r. do ok. 355/429/131 tys. w 2015 r.). Przeciwnieństwo stanowią, jak w pozostałych przypadkach, województwa: opolskie i świętokrzyskie oraz (tu dodatkowo) lubuskie gdzie nocowało corocznie tylko 2,5-6,5 tys. osób z tej grupy, co w ogólnej liczbie przenocowanych nierezydentów stanowi tylko ok. 0,5% w przypadku każdego z tych województw.

Turyści z Niemiec korzystający z bazy noclegowej w obiektach posiadających minimum 10 miejsc noclegowych, w latach 2012-2015 stanowili tak duży odsetek wszystkich nocujących osób, że zostali wyodrębnieni i poddani analizie jako oddzielna „grupa”. Łącznie nocowało w Polsce od 1225 tys. w roku 2012 do 1473 tys. w 2015 r. Niemców, co oznacza, że z tego kraju pochodził co czwarty nocujący turysta zagraniczny. Procentowo, w badanym okresie, liczba

Niemców zwiększyła się o 20%, natomiast w układzie wojewódzkim największe wzrosty zanotowano w podkarpackim (+73%). Dużo więcej, niż w latach wcześniejszych, sąsiadów zza Odry nocowało również w województwach: lubuskim, śląskim, opolskim, wielkopolskim, zachodniopomorskim i dla każdego z tych województw przyrosty w badanym okresie wynosiły ok. 25-30%. Tylko w dwóch województwach zanotowano spadek – lubelskim (-4%) i podlaskim (-30%). Województwo podlaskie było również jedynym, gdzie na przestrzeni wszystkich 4 lat dynamika zmian była ujemna (2012/2013: -6%, 2013/2014: -12%, 2014/2015: -14%). W strukturze ilościowej nocujących turystów z Niemiec absolutnie dominującą pozycję zajmuje województwo zachodniopomorskie, każdego roku przyjęło aż 29-31% wszystkich Niemców. Na drugim miejscu znajduje się dolnośląskie, gdzie corocznie było zakwaterowanych ok. 15% spośród nich. Zarówno z dynamiki wzrostów procentowych jak i liczby osób nocujących wynika, że najbardziej obleganymi miejscami zakwaterowania dla turystów z Niemiec są województwa graniczące z terytorium ich państwa oraz województwa małopolskie, pomorskie i mazowieckie. Najmniej Niemców nocowało w bazie noclegowej w województwach: lubelskim, świętokrzyskim i podlaskim. Udział łączny tych 3 województw stanowił tylko ok. 1,5% wszystkich nocujących sąsiadów zza Odry.

Tabela 24. Turyści zagraniczni korzystający z turystycznych obiektów noclegowych w poszczególnych województwach w latach 2012-2015 (w tys.)

Województwo	Ogółem				Niemcy				Pozostałe kraje starej UE (14 krajów)				Nowa UE* (9 krajów)				Sąsiedzi spoza Schengen**				Reszta świata			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
Dolnośląskie	483,9	465,9	510,1	500,6	184,5	184,4	217,7	223,2	122,8	121,1	126,9	132,0	36,2	31,4	36,0	38,7	93,0	76,8	72,7	49,3	47,4	52,1	56,8	57,4
Kujawsko-Pomorskie	90,1	87,0	89,9	105,1	29,1	31,1	32,3	30,5	33,3	28,2	29,7	39,6	5,7	5,9	6,3	7,7	9,3	9,0	9,0	9,9	12,7	12,8	12,7	17,4
Lubelskie	105,0	115,1	113,2	112,1	6,1	6,4	5,7	5,9	16,3	15,1	15,0	16,7	7,3	8,0	9,2	8,3	38,6	49,1	48,5	48,6	36,6	36,5	34,8	32,6
Lubuskie	179,9	169,5	168,8	153,8	35,3	33,2	39,9	44,9	21,3	17,2	20,7	24,4	29,9	27,0	30,9	35,7	87,9	87,5	71,9	42,8	5,5	4,6	5,4	6,1
Łódzkie	155,4	148,5	170,0	199,7	24,0	20,7	21,9	26,1	46,6	42,1	48,5	53,1	27,4	28,1	29,7	33,6	33,0	32,7	30,6	33,9	24,4	24,9	39,2	53,0
Małopolskie	1 071,8	1 180,9	1 191,2	1 218,1	121,9	140,1	140,1	142,0	447,5	472,3	465,0	509,8	90,9	92,3	108,6	112,8	112,9	141,8	126,0	98,0	298,5	334,5	351,5	355,5
Mazowieckie	1 076,9	1 152,3	1 164,8	1 258,2	105,1	114,0	108,3	113,0	431,6	439,1	430,7	478,9	78,8	84,4	90,8	92,7	125,3	140,3	151,1	144,7	336,1	374,5	383,8	428,9
Opolskie	35,2	32,6	33,0	39,4	14,4	14,6	14,5	18,2	7,2	6,3	5,8	7,7	3,7	2,9	3,6	4,3	7,0	6,4	6,1	5,4	2,8	2,4	3,0	3,8
Podkarpackie	76,5	95,4	105,3	120,4	10,9	12,4	15,4	18,9	17,0	17,9	18,1	21,2	8,2	9,2	9,5	10,8	25,9	38,4	41,1	46,2	14,4	17,4	21,1	23,2
Podlaskie	135,9	163,9	161,6	157,8	9,9	9,4	8,2	7,1	13,8	16,8	15,4	17,0	25,3	28,8	30,2	32,2	77,8	96,9	93,5	89,2	9,1	12,1	14,3	12,3
Pomorskie	361,0	384,1	430,3	451,9	105,6	109,9	112,0	116,4	124,0	114,2	136,0	147,1	14,8	15,7	17,3	18,3	47,9	59,4	55,5	39,2	68,7	84,8	109,5	130,8
Śląskie	286,8	303,8	321,7	328,6	62,2	65,4	70,9	78,2	85,7	83,6	97,1	105,3	54,7	55,9	56,3	61,8	52,5	64,3	58,5	41,1	31,8	34,7	39,0	42,1
Świętokrzyskie	29,1	27,4	26,6	28,0	4,1	4,1	4,1	4,4	9,1	8,6	8,7	10,2	3,4	3,5	3,1	3,3	5,9	4,8	4,1	3,9	6,7	6,4	6,5	6,2
Warmińsko-Mazurskie	159,4	173,5	173,9	157,6	78,1	81,5	80,9	82,2	20,0	19,2	21,7	22,5	13,7	15,2	16,6	14,7	39,7	49,2	45,2	27,7	7,9	8,4	9,5	10,5
Wielkopolskie	269,7	241,2	267,0	281,1	81,1	80,7	88,6	102,7	112,3	83,3	89,6	94,2	22,1	20,4	28,2	24,7	19,8	23,3	24,1	21,2	34,4	33,4	36,5	38,3
Zachodniopomorskie	462,6	501,8	543,0	577,1	352,6	390,8	425,3	459,1	74,8	73,1	79,6	77,8	6,3	7,1	6,6	8,4	9,3	11,0	7,8	9,4	19,7	19,9	23,7	22,5
Razem	4 979,3	5 243,0	5 470,3	5 689,6	1 224,9	1 298,7	1 385,9	1 473,0	1 583,3	1 558,1	1 608,6	1 757,5	428,5	435,7	482,9	507,9	786,0	891,0	845,7	710,6	956,7	1 059,6	1 147,2	1 240,6

*z wyłączeniem Bułgarii, Chorwacji, Rumunii, **Rosja, Ukraina, Białoruś.

Źródło: Opracowanie w własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS.

XI. PRACUJĄCY W TURYSTYCE

W niniejszym opracowaniu analizie poddane zostały klasy PKD 2007 związane z turystyką, czyli należące do sekcji I oraz sekcji N następujące klasy:

- 55.10 – hotele i podobne obiekty zakwaterowania;
- 55.20 – obiekty noclegowe turystyczne i miejsca krótkotrwałego zakwaterowania;
- 55.30 – pola kempingowe i pola namiotowe;
- 56.10 – restauracje i pozostałe placówki gastronomiczne;
- 56.21 – przygotowywanie i dostarczanie żywności dla odbiorców zewnętrznych;
- 56.29 – pozostała usługowa działalność gastronomiczna;
- 56.30 – przygotowywanie i podawanie napojów;
- 79.11 – działalność agentów i pośredników turystycznych;
- 79.12 – działalność organizatorów turystyki;
- 79.90 – pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane.

11.1. Metodologia badania zatrudnienia w turystyce wg GUS

Źródłem danych z zakresu zatrudnienia do statystyk prowadzonych przez GUS są coroczne, stałe badania GUS prowadzone na formularzu ZP-06 – „Sprawozdanie o pracujących, wynagrodzeniach i czasie pracy”, obejmujące swym zakresem jednostki (przedsiębiorstwa) o licznie zatrudnionych powyżej 9 osób ogółem (tj. bez uczniów zatrudnionych na podstawie umowy o pracę w celu przygotowania zawodowego, osób wykonujących pracę nakładczą, agentów, umów zleceń i umów o dzieło oraz bez osób zatrudnionych poza granicami kraju). Podmioty z zatrudnieniem poniżej 9 osób były badane przez GUS metodą reprezentacyjną, a wielkość próby nie pozwalała na uogólnienie wyników poniżej działów PKD (czyli np. wg klas PKD).

Dane dotyczące liczby osób pracujących w turystyce, zostały pozyskane z Głównego Urzędu Statystycznego z zachowaniem tajemnicy statystycznej¹², która określa m.in., że: „Nie mogą być publikowane ani udostępniane uzyskane w badaniach statystycznych dane staty-

¹² Na podstawie Ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. z 2016 r. poz. 1068, z późn. zm.), art. 10 i 38.

styczne możliwe do powiązania i zidentyfikowania z konkretną osobą fizyczną oraz informacje i dane statystyczne charakteryzujące wyniki ekonomiczno-finansowe podmiotów gospodarki narodowej prowadzących działalność gospodarczą, jeżeli na daną agregację składa się mniej niż trzy podmioty lub udział jednego podmiotu w określonym zestawieniu jest większy niż trzy czwarte całości”.

Zgodnie z powyższymi zapisami GUS nie przekazał tych danych jednostkowych, które, w jego opinii, podlegały tajemnicy statystycznej. W przypadku czterech klas PKD 2007 zaliczanych do turystyki tj. 55.30 (pola kempingowe i pola namiotowe), 79.11 (działalność agentów i pośredników turystycznych), 79.12 (działalność organizatorów turystyki), 79.90 (pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane), udział danych jednostkowych obejmujących tajemnicę statystyczną wynosił ogółem 70-90% wszystkich danych w danej klasie PKD 2007 w danym województwie. Zakres otrzymanych danych pozwolił więc, w tych ww. 4 klasach PKD, na dokonanie tylko ogólnych analiz na poziomie całego kraju i poszczególnych lat, a szczegółowe dane według województw nie mogły być z tego względu ujęte w tabeli 25.

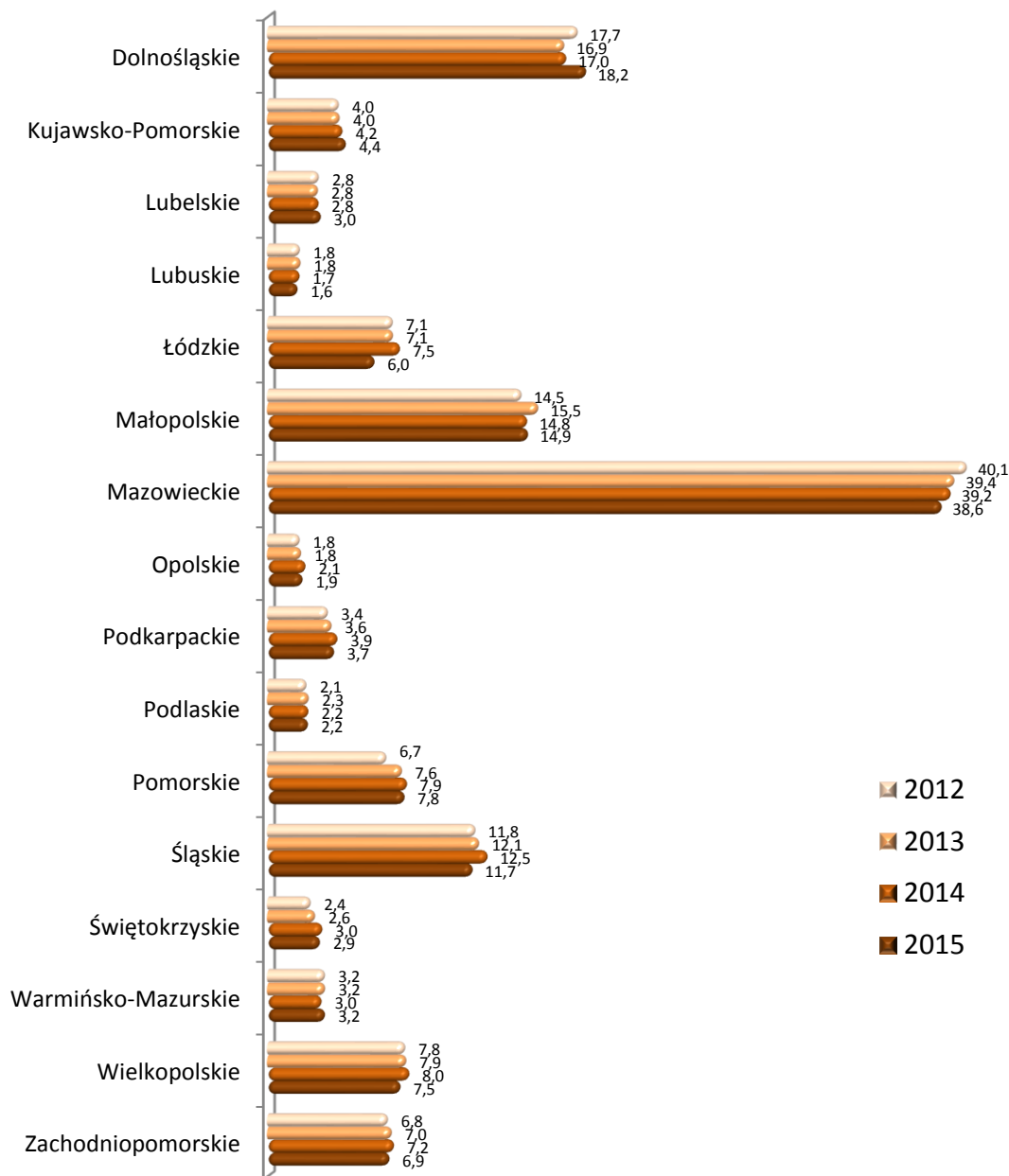
11.2. Analiza danych dotyczących zatrudnienia w turystyce

Liczba osób pracujących w turystyce, wg danych GUS, nie zmieniała się w istotny sposób na przestrzeni lat 2012-2015. Dane dostępne dla klas PKD 2007 zaliczanych do turystyki charakteryzował globalny wzrost o zaledwie 0,3% (z 134 tys. w 2012 r. do 134,5 tys. w 2015 r.). Wahania procentowe r/r były również niewielkie i wynosiły kolejno: +1,2%, +1,1%, -1,9%, przy czym zmiany 2014/2015 r. były bardzo niekorzystne dla 12 województw (spadki: -2% do -20%) i tylko w przypadku 4 odnotowano wzrosty (w granicach 0,5-7%). Dominującym, jeśli chodzi o zatrudnienie w tej branży było województwo mazowieckie z udziałem ok. 28-30% w całym rynku pracowników (ok. 40 tys. osób). Kolejne trzy miejsca zajmowały: dolnośląskie (ok. 18 tys.; 13%), małopolskie (ok. 15 tys.; 11%) i śląskie (ok. 12 tys., 9%). Te trzy obszary łącznie posiadały tylko nieznacznie więcej (ok. 5 tys. więcej) pracowników, niż województwo mazowieckie. Z kolei wszystkie cztery ww. województwa odpowiadały za zatrudnienie niemal 2/3 pracowników turystyki (85 tys. ze 134 tys. osób). Obszarami, w których pracowało w sekcjach PKD związanych z turystyką najmniej osób, były: lubuskie, opolskie, podlaskie, świętokrzyskie – w każdym z nich po ok. 2 tys. osób (tj. po 1-1,5% z całości zatrudnionych).

W układzie wojewódzkim największe dodatnie zmiany procentowe w ogólnej ilości pracowników pomiędzy 2012 a 2015 r. zanotowały województwa: świętokrzyskie (+21%) i pomorskie (+16%), a następnie kujawsko-pomorskie (+10%) i opolskie (+6%). Największe procentowe spadki pracowników w badanym okresie dotyczyły województw: łódzkiego (-15%,

ze spadkiem rocznym 2014/2015 r. -20%), lubuskiego (-11%, i spadki r/r 2013/2014 r. -6%, 2014/2015 r. -6%) i wielkopolskiego (-4%, przy spadku rocznym 2014/2015 r. -6%).

Rysunek 20. Liczba osób pracujących (w tys.) w poszczególnych klasach PKD 2007 (zaliczanych do turystyki) w podziale na województwa w latach 2012-2015

Źródło: Główny Urząd Statystyczny.

Największe zatrudnienie ze wszystkich ww. dziesięciu klas PKD 2007 związanych z turystyką, generowała klasa 56.10 (restauracje i pozostałe placówki gastronomiczne) z liczbą pracowników ok. 64-68 tys. osób (co dawało udział ok. 50% w całym rynku). Ogółem w latach

2012 do 2015 nastąpił wzrost zatrudnionych w tej sekcji o 5%, jednak z tendencją malejących przyrostów r/r w latach 2012/2013 r. +4% i 2013/2014 r. +2% oraz spadku zatrudnionych w 2014/2015 r. o -2%. W układzie wojewódzkim największe, ponad 20% wzrosty (2012 do 2015 r.) wystąpiły w trzech regionach: kujawsko-pomorskim (+26%, ze zmianą r/r 2012/2013: +21%), zachodniopomorskim (+22%, ze zmianą r/r 2013/2014: +23%), podkarpackim (+20%, ze zmianą r/r 2013/2014 również +20%). Należy jednak podkreślić, że w tych trzech województwach populacja osób pracujących była niewielka (wynosiła po ok. 2 tys.), co oznaczało, że stosunkowo małe przesunięcia ilościowe zatrudnionych (np. z jednostek do 9 osób – tu nieujmowanych – do tych większych) mogły generować duże zmiany procentowe. Natomiast duże spadki r/r wystąpiły w dwóch województwach: (lubuskie 2012/2013 r. -8% i opolskie 2014/2015 r. -12%) w których jednak liczebność pracowników wynosiła zaledwie po kilkaset osób (1-1,5% ogółu w tej sekcji PKD). W strukturze ilościowej pracujących w sekcji PKD 56.10 występowały ponadto istotne różnice pomiędzy województwami. Prawie 20 tys. osób (30%) ogółu, było zatrudnionych w województwie mazowieckim, 11 tys. osób w dolnośląskim (18%), ponadto 7 tys. w śląskim i 6 tys. w małopolskim, co daje łącznie grupę ok. 43-45 tys. pracowników i udział tych czterech województw na poziomie 66-70% wszystkich pracujących w „restauracjach i pozostałych placówkach gastronomicznych” zatrudniających powyżej 9 osób. Natomiast w aż pięciu obszarach (województwach: lubuskim, opolskim, podlaskim, świętokrzyskim i warmińsko-mazurskim) pracowało tylko po ok. 1 tys. osób, co stanowiło zaledwie 1-1,5% udziału w tej sekcji PKD.

Drugą najliczniejszą klasą PKD 2007 związaną z turystyką, była klasa 55.10 (hotele i podobne obiekty zakwaterowania) z blisko 41 tys. zatrudnieniem (czyli 30% udziałem w całym rynku). Łączna liczba zatrudnionych w tej grupie w latach 2012-2015 była bardzo stabilna (zmiana jedynie o -0,8%), natomiast duże dodatnie zmiany procentowe (pomiędzy latami 2012 a 2015) zanotowały województwa: świętokrzyskie (+62%), podlaskie (+28%) i dolnośląskie (+27%). W pierwszych dwóch dynamika r/r była malejąca, natomiast dolnośląskie charakteryzowała tendencja ze sporymi wzrostami w latach 2013/2014 i 2014/2015. Największy procentowo spadek zatrudnionych wystąpił w: łódzkim (-43%) i lubuskim (-14%). Analogicznie jak w ogólnej liczbie pracowników wszystkich sekcji PKD związanych z turystyką, tak i w tej sekcji, ilościowo znacznie dominowali pracownicy z województwa mazowieckiego – ok. 11 tys., co stanowi 28% wszystkich zatrudnionych w hotelach i podobnych obiektach zakwaterowania. Dodając do nich pracowników z małopolskiego (ok. 5 tys.) i dolnośląskiego (ok. 3-4 tys.) mieliśmy sytuację, w której trzy województwa zatrudniały 50% wszystkich pracowników w tej sekcji PKD.

Tabela 25. Liczba osób pracujących w poszczególnych klasach sekcji I wg PKD 2007 (zaliczanych do turystyki) w podziale na województwa w latach 2012-2015

Województwo	Hotele i podobne obiekty zakwaterowania (55.10)				Obiekty noclegowe turystyczne i miejsca krótkotrwałego zakwaterowania (55.20)				Restauracje i pozostałe placówki gastronomiczne (56.10)				Przygotowywanie i dostarczanie żywności dla odbiorców zewnętrznych (56.21)				Pozostała usługa gastronomiczna (56.29)				Przygotowywanie i podawanie napojów (56.30)			
	2012	2013	2014	2015	2012	2012	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
Dolnośląskie	3 156	2 866	3 129	4 013	424	435	450	417	11 469	10 921	11 076	11 302	1 240	1 280	1 205	1 312	611	661	617	573	176	149	96	104
Kujawsko-Pom.	1 292	1 204	1 307	1 482	212	190	214	216	1 798	2 166	2 149	2 256	90	83	78	94	180	205	227	171	343	95	121	81
Lubelskie	805	852	925	816	144	98	102	116	1 537	1 562	1 495	1 641	164	182	197	189	#	#	34	94	#	54	#	#
Lubuskie	654	756	663	561	20	48	35	67	838	771	830	816	#	105	85	84	#	0	#	#	117	91	85	56
Łódzkie	3 322	2 814	2 969	1 896	126	132	95	69	2 695	2 829	2 855	2 647	361	617	813	609	137	156	153	112	147	124	108	129
Małopolskie	5 208	5 465	4 964	5 175	691	874	800	718	5 858	6 414	6 203	6 168	1 109	1 117	1 258	1 292	565	573	507	483	311	346	393	338
Mazowieckie	11 218	10 682	11 223	11 275	1 440	1 364	1 319	1 391	19 121	19 863	19 667	19 106	1 789	1 358	1 289	1 154	#	#	#	#	499	532	350	269
Opolskie	396	362	389	388	31	46	88	87	769	893	1 048	915	39	#	#	#	79	#	#	0	#	109	115	#
Podkarpackie	1 236	1 211	1 164	1 127	157	333	367	380	1 569	1 642	1 977	1 886	221	200	217	176	80	92	107	92	83	56	46	#
Podlaskie	648	767	861	827	164	187	151	108	1 163	1 163	1 118	1 199	#	#	#	#	#	#	#	#	36	58	48	#
Pomorskie	2 437	2 714	2 810	2 643	831	837	939	882	2 934	3 544	3 609	3 697	175	184	190	183	78	#	103	167	142	112	114	70
Śląskie	2 727	2 757	2 560	2 470	866	798	833	769	6 511	6 850	7 451	7 037	462	460	508	499	581	455	434	172	327	313	342	327
Świętokrzyskie	815	1 075	1 357	1 317	152	146	155	54	1 134	1 109	1 220	1 165	108	111	115	170	#	30	50	48	#	#	67	#
Warmińsko-Maz.	1 592	1 478	1 241	1 583	179	144	173	156	1 192	1 301	1 366	1 173	0	0	#	#	120	184	106	100	#	#	#	74
Wielkopolskie	2 492	2 629	2 621	2 294	217	221	208	163	3 902	3 922	4 096	3 986	233	259	332	307	341	315	299	337	254	179	234	190
Zachodniopom.	3 306	3 420	3 239	3 093	1 413	1 475	1 400	1 341	1 667	1 718	2 106	2 025	57	66	65	91	128	137	121	123	124	93	89	79
Razem	41 304	41 052	41 422	40 960	7 067	7 328	7 329	6 934	64 157	66 668	68 266	67 019	6 197	6 077	6 413	6 214	5 269	5 222	5 104	4 875	2 873	2 404	2 248	1 919

- dane nieujawniane ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej

Źródło: Główny Urząd Statystyczny.

Pozostałych osiem klas PKD 2007 (tj. 55.20 „obiekty noclegowe turystyczne i miejsca krótkotrwałego zakwaterowania”, 55.30 „pola kempingowe i pola namiotowe”, 56.21 „przygotowywanie i dostarczanie żywności dla odbiorców zewnętrznych”, 56.29 „pozostała usługa działalność gastronomiczna”, 56.30 „przygotowywanie i podawanie napojów”, 79.11 „działalność agentów i pośredników turystycznych”, 79.12 „działalność organizatorów turystyki”, 79.90 „pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane”), generowały łącznie tylko 27-29 tys. miejsc pracy, co stanowiło ok. 20% w rynku pracy w klasach PKD związanych z turystyką. Największy udział w nich miały klasy: 55.20 z ok. 7 tys. zatrudnionych i 56.21 z ok. 6 tys. zatrudnionych. W obu tych klasach zmiany w liczbie zatrudnionych pomiędzy 2012 a 2015 r. nie przekraczały 2-3%. W klasie 55.20 największe zatrudnienie generowały województwa: mazowieckie i zachodniopomorskie (każde po ok. 20% całego zatrudnienia w tej klasie), a w klasie 56.21 województwa: mazowieckie, małopolskie i dolnośląskie (ok. 65%).

W klasie PKD 56.29 pracowało przeciętnie 5 tys. osób (ze spadkiem od 2012 do 2015 r. o ok. 400 osób tj. 8%), a w klasie PKD 56.30 było zatrudnionych ok. 2-3 tys. osób. W tej grupie zanotowano wyraźną tendencję spadkową r/r z ok. 2,8 tys. pracowników w 2012 r. do ok. 1,9 tys. w 2015 r.

W klasie PKD 79.12 zatrudnienie w latach 2012-2015 wyniosło 3,5-4,6 tys. osób, jednakże występowała tu znaczna ujemna dynamika r/r (2012/2013 r. -3%, 2013/2014 r. -21%, 2014/2015 r. -2%) widoczna szczególnie w woj. mazowieckim (spadek z ok. 2,2 tys. w 2012 r. do ok. 1,2 tys. osób w 2015 r.).

W klasie PKD 2007: 79.11 było ok. 1,2-1,6 tys. zatrudnionych, w 79.90 ok. 1-1,3 tys. osób, a w 55.30 tylko ok. 60 osób. W tych czterech klasach dane jednostkowe dla większości województw objęte zostały tajemnicą statystyczną więc jakakolwiek analiza w układzie wojewódzkim była niemożliwa.

XII. WYDATKI NA TURYSTYKĘ

Turystyka jako dziedzina gospodarki o rosnącym potencjale i udziale w PKB wymaga wsparcia finansowego zarówno z budżetu państwa w ramach realizowanej polityki, jak i z budżetu Unii Europejskiej w ramach realizowanych celów i zadań związanych z rozwojem infrastruktury turystycznej oraz zgodnie z polityką promocji Polski jako kraju atrakcyjnego turystycznie.

12.1. Finansowanie turystyki w Polsce

Finansowanie turystyki w Polsce odbywa się poprzez dystrybucję funduszy przeznaczonych na ten cel z poziomu administracji rządowej (budżetu centralnego) i samorządowej (tj. samorządów: wojewódzkich, powiatowych, miast na prawach powiatu oraz gminnych). Środki przeznaczone na ten sektor gospodarki mają na celu głównie wspieranie zadań związanych z:

- rozwojem infrastruktury turystycznej (wydatki inwestycyjne, majątkowe),
- rozwojem informacji turystycznej,
- upowszechnianiem turystyki,
- promocją Polski jako atrakcyjnego kierunku turystycznego, w tym wzmacnianiem konkurencyjności polskiego produktu turystycznego,
- wspieraniem rozwoju i kształcenia kadr dla turystyki.

Istotnym wsparciem dla rozwoju turystyki w Polsce były i będą środki z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. Około 4 mld PLN z funduszy europejskich zasiliło rozwój turystyki w Polsce w latach 2007-2013. W całym kraju realizowanych było ok. 2,8 tys. projektów inwestycyjnych ściśle związanych z rozwojem turystyki. Wsparcie w postaci funduszy unijnych zintegrowane zostało z wydatkami z budżetu centralnego i budżetów regionalnych. Szczególne znaczenie należy przypisać Programowi Operacyjnemu Rozwój Polski Wschodniej w latach 2007-2013 (około 400 mln PLN). Miał on na celu rozwój społeczno-gospodarczy pięciu województw Polski Wschodniej: lubelskiego, podkarpackiego, podlaskiego, świętokrzyskiego i warmińsko-mazurskiego. Nadrzędnym celem programu było „przyspieszenie tempa rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju”,

a jednym z celów szczegółowych – „zwiększenie roli zrównoważonej turystyki w gospodarczym rozwoju makroregionu”. Ponadto, w perspektywie finansowej UE 2007-2013, wszystkie regiony uznały rozwój turystyki za ważny element swojego rozwoju – turystyka jako priorytet znalazła się we wszystkich Regionalnych Programach Operacyjnych (w ramach tych programów przewidziana była przede wszystkim budowa i modernizacja lokalnej bazy turystycznej, takiej jak: infrastruktura noclegowa i gastronomiczna, publiczna infrastruktura turystyczna i rekreacyjna, infrastruktura uzdrowiskowa, system informacji turystycznej oraz promocja turystyki).

W kolejnych latach 2014-2020 Polska zainwestuje 82,5 mld euro z unijnej polityki spójności. Niestety, w tej perspektywie finansowej wśród wyszczególnionych przez Komisję Europejską celów tematycznych, nie znalazła się turystyka, ale ze względu na jej interdyscyplinarność będzie możliwa realizacja działań związanych z tym obszarem w ramach innych proponowanych celów. Fundusze polityki spójności zainwestowane zostaną poprzez 6 krajowych programów operacyjnych, w tym jeden ponadregionalny dla województw Polski Wschodniej¹³.

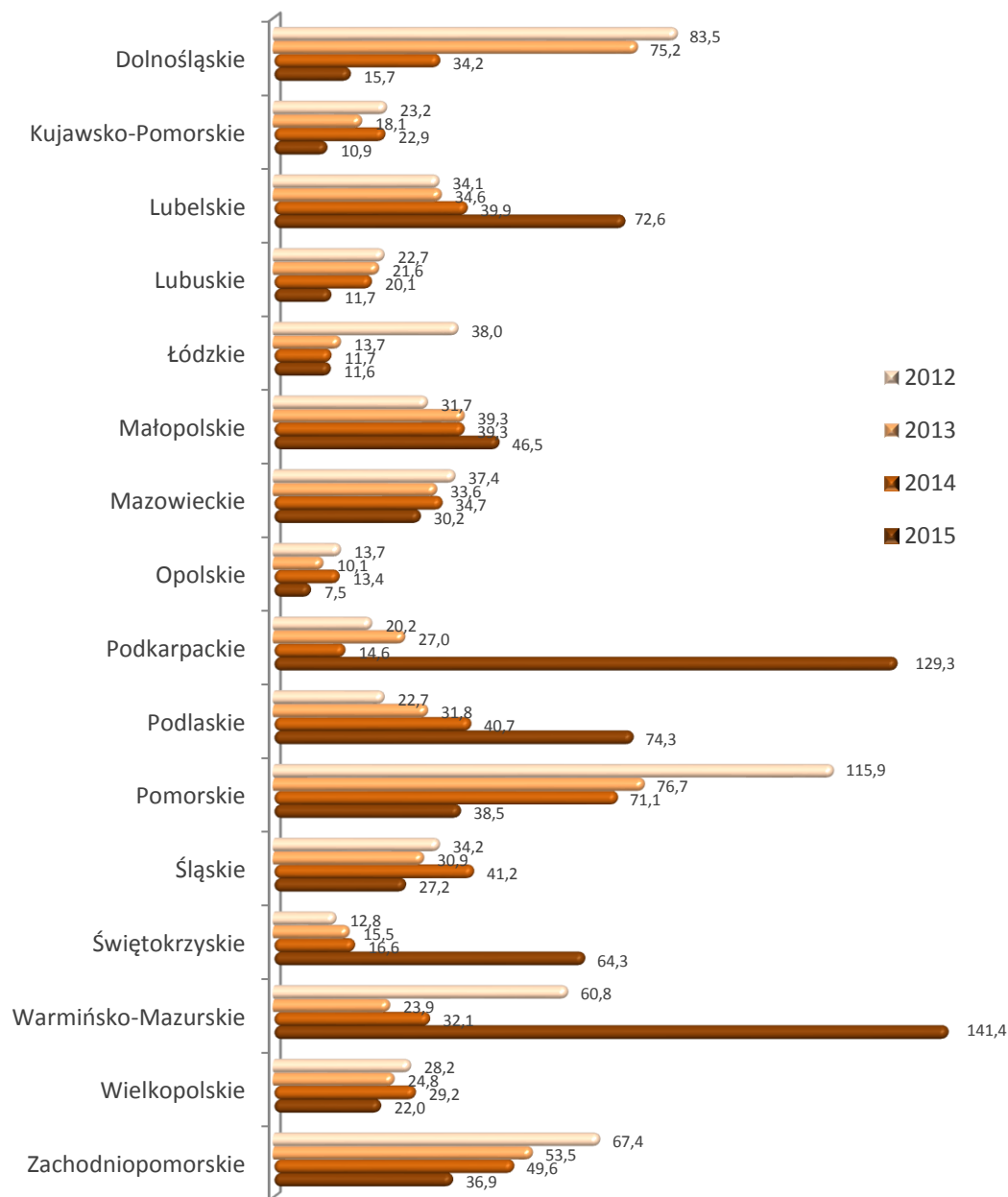
12.2. Analiza wydatków JST na turystykę według województw

Wydatki jednostek samorządu terytorialnego, czyli samorządów wojewódzkich, powiatowych, miast na prawach powiatu oraz gmin dla działu 630 – „Turystyka” w latach 2012-2014 systematycznie spadały z 647 mln PLN w 2012 roku, poprzez 530 mln PLN w 2013 r. do 511 mln PLN w 2014 roku. W kolejnym 2015 roku nastąpił gwałtowny ich wzrost do ponad 740 mln PLN spowodowany w ogromnej mierze dystrybucją i wykorzystaniem dotacji unijnych przeznaczonych na rozwój Polski Wschodniej. Głównymi beneficjentami zostały więc województwa objęte tym wsparciem i to ich wydatki zadecydowały o wzroście wydatków ogółem. Poza objętymi dofinansowaniem województwami Polski Wschodniej, tylko jedno województwo utrzymało w badanym okresie tendencję wzrostową wydatków – małopolskie.

Poza rokiem 2015, poprzednie istotne dofinansowanie turystyki w obserwowanym okresie widoczne było w roku 2012 będącym rokiem organizacji mistrzostw EURO 2012 i końcowym terminem inwestycji sportowych oraz turystycznych z nimi związanych. Na rok 2015 z kolei, przypadł szczytowy okres realizacji wielu zadań inwestycyjnych (o charakterze infrastrukturalnym) z zakresu turystyki, co widoczne jest głównie na poziomie wydatków województw oraz powiatów. Te znaczne wahania poziomu wydatków spowodowane były przede wszystkim bardzo nierówną alokacją środków z funduszy UE w badanych latach.

¹³ <http://stat.gov.pl>

Rysunek 21. Wydatki z budżetów jednostek samorządu terytorialnego w dziale turystyka w podziale na województwa w latach 2012-2015 (mln PLN)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Polskie gminy oraz miasta na prawach powiatu przeznaczyły w latach 2012-2015 łącznie ponad 1,6 mld PLN na wydatki sklasyfikowane w dziale 630 „Turystyka”, co stanowi 68% wszystkich wydatków na ten cel z budżetu jednostek samorządu terytorialnego. Wydatki gmin oraz miast na prawach powiatu, w badanym okresie, charakteryzuje stała tendencja spadkowa, co oznacza, że po najlepszym roku 2012 z wydatkami na poziomie 500 mln PLN,

kolejne lata przynosiły spadki (2013 r. - 424,5 mln PLN, 2014 r. - prawie 400 mln PLN, 2015 r. - niecałe 324 mln PLN). W efekcie wydatki z roku 2015 zmalały w porównaniu z rokiem 2012 o ponad 1/3. Tendencji tej nie zmieniło również wsparcie województw wschodnich z Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej (PO RPW).

Tabela 26. Wydatki z budżetów gmin oraz miast na prawach powiatu w dziale turystyka w podziale na województwa w latach 2012-2015 (PLN)

Województwo	Ogółem	2012	2013	2014	2015
Dolnośląskie	157 427 553	50 865 162	64 511 553	30 159 560	11 891 279
Kujawsko-Pomorskie	56 609 118	20 015 249	12 581 938	17 090 616	6 921 315
Lubelskie	121 658 837	31 756 587	32 400 302	28 309 724	29 192 224
Lubuskie	60 424 185	20 806 009	19 283 453	14 517 440	5 817 283
Łódzkie	51 402 016	23 683 919	10 529 979	9 567 865	7 620 253
Małopolskie	92 523 867	19 288 147	23 492 447	20 328 990	29 414 283
Mazowieckie	108 751 579	35 316 309	23 405 163	29 924 762	20 105 345
Opolskie	20 814 565	8 861 643	3 440 068	3 951 236	4 561 618
Podkarpackie	90 058 928	19 160 484	24 505 705	12 972 869	33 419 870
Podlaskie	90 668 236	20 174 641	26 405 044	28 533 228	15 555 323
Pomorskie	252 030 014	83 463 937	72 016 785	66 013 482	30 535 811
Śląskie	99 068 720	18 187 531	21 629 412	34 270 509	24 981 268
Świętokrzyskie	53 845 176	11 010 138	12 834 579	12 564 710	17 435 749
Warmińsko-Mazurskie	115 191 662	49 033 892	8 341 160	18 990 344	38 826 265
Wielkopolskie	96 672 551	26 069 544	22 921 009	27 696 977	19 985 020
Zachodniopomorskie	180 658 842	62 551 600	46 177 679	44 628 101	27 301 462
Razem	1 647 805 849	500 244 791	424 476 277	399 520 413	323 564 368

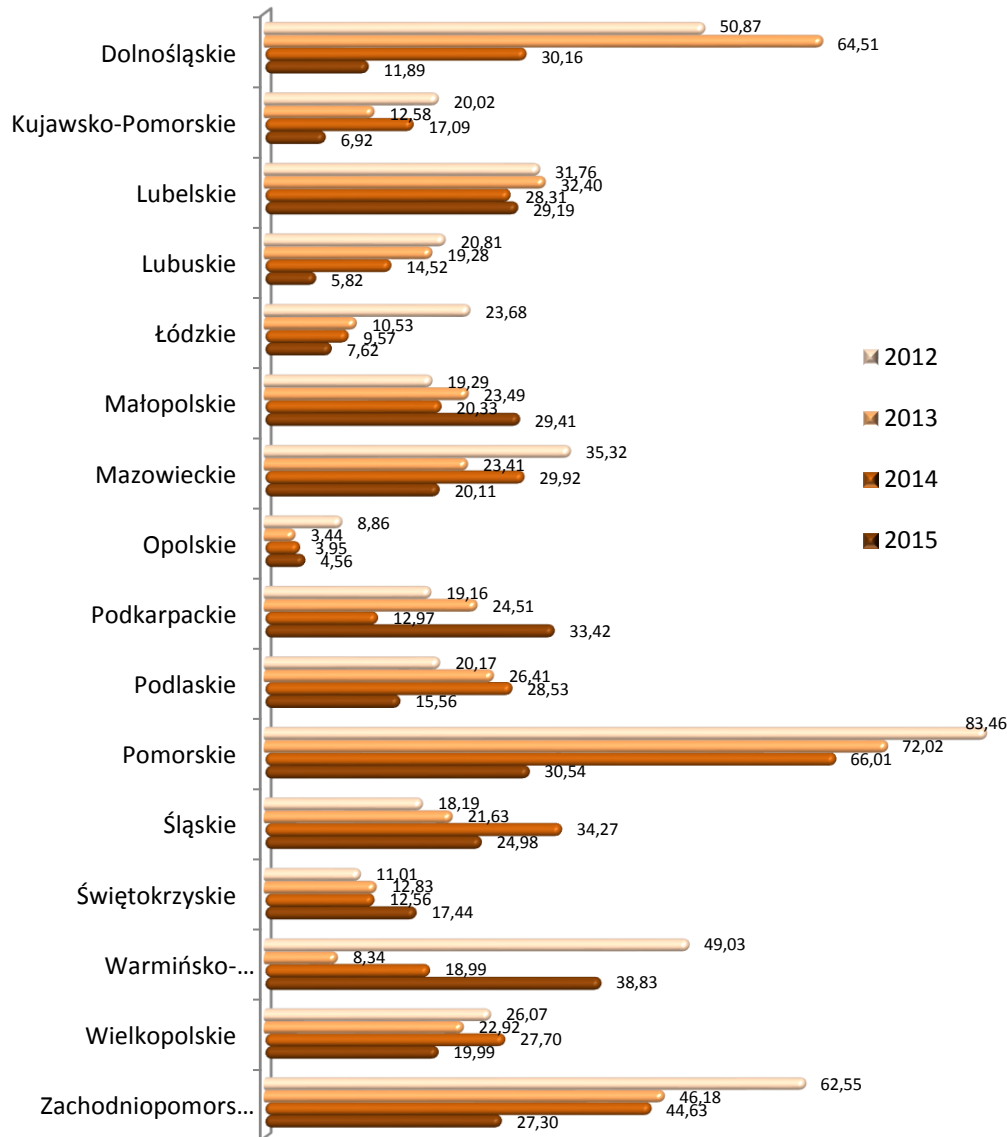
Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Liderem, jeśli chodzi o wydatki na turystykę z budżetu gmin i miast na prawach powiatu, było województwo pomorskie, które w latach 2012-2015 przeznaczyło na ten cel łącznie 252 mln PLN (15% wszystkich wydatków polskich gmin i miast na prawach powiatu), z czego najwięcej w latach 2012 i 2013. Kolejnymi pod względem wielkości wydatków były gminy i miasta z województwa zachodniopomorskiego, które przeznaczyły na turystykę w latach 2012-2015 łącznie ponad 180 mln PLN (11% ogólnopolskich wydatków) i znalazły się tuż przed województwem dolnośląskim z wydatkami na poziomie 157 mln PLN. Nakłady z lat 2012-2015 gmin i miast na prawach powiatu tych trzech województw stanowiły aż 35% wydatków na turystykę wszystkich tego typu jednostek samorządowych w Polsce.

Najmniejsze łączne wydatki na turystykę w badanym okresie obserwujemy wśród gmin i miast na prawach powiatu najmniejszego z województw: opolskiego (niecałe 21 mln PLN),

niewiele wydają również: łódzkie, świętokrzyskie, kujawsko-pomorskie i lubuskie z wydatkami w granicach 50-60 mln PLN dla każdego z nich w badanym okresie.

Rysunek 22. Wydatki z budżetów gmin oraz miast na prawach powiatu w dziale turystyka w podziale na województwa w latach 2012-2015 (mln PLN)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Kolejną kategorią wydatków na turystykę są wydatki z budżetów powiatów (oprócz miast na prawach powiatu). W porównaniu do wydatków gmin i miast na prawach powiatu, są one znacznie bardziej zróżnicowane w swej wartości pod względem lat i województw. Wpływ na ten stan rzeczy miał znaczny udział środków unijnych powodujący skokowe wzrosty/spadki. Po roku 2012 z łącznymi wydatkami na poziomie ponad 26 mln PLN nastąpił gwałtowny spa-

dek wydatków powiatów do 15 mln PLN w 2013 roku. Kolejne lata to odbicie w roku 2014 do poziomu 30 mln PLN, a następnie za sprawą wsparcia środkami unijnymi Polski Wschodniej, gwałtowny wzrost wydatków do rekordowej wysokości 87 mln PLN w 2015 roku. Nakłady na turystykę poniesione przez powiaty w roku 2015 osiągnęły wskazaną wartość głównie za sprawą dystrybucji funduszy powiatów do trzech województw – podkarpackiego, warmińsko-mazurskiego i podlaskiego, które poniosły ponad 77% wszystkich wydatków na turystykę w tym roku.

Tabela 27. Wydatki z budżetów powiatów (oprócz miast na prawach powiatu) w dziale turystyka w podziale na województwa w latach 2012-2015 (PLN)

Województwo	Ogółem	2012	2013	2014	2015
Dolnośląskie	7 325 020	4 784 905	506 406	1 278 307	755 402
Kujawsko-Pomorskie	2 261 012	482 692	241 505	924 652	612 163
Lubelskie	4 069 371	1 849 133	781 309	694 241	744 688
Lubuskie	8 680 003	1 181 075	2 049 675	5 298 962	150 291
Łódzkie	1 564 628	1 176 407	87 893	156 478	143 849
Małopolskie	20 702 798	4 555 161	2 779 802	5 783 148	7 584 687
Mazowieckie	3 844 557	195 028	778 569	1 354 140	1 516 821
Opolskie	222 094	88 873	23 778	85 293	24 150
Podkarpackie	31 093 624	187 089	114 043	465 841	30 326 651
Podlaskie	29 458 691	1 820 336	3 633 779	7 961 558	16 043 017
Pomorskie	8 164 567	2 037 274	1 060 228	808 244	4 258 822
Śląskie	6 393 311	3 240 936	383 436	2 205 737	563 202
Świętokrzyskie	2 773 811	235 569	242 271	262 235	2 033 736
Warmińsko-Mazurskie	25 681 803	1 714 748	929 524	1 869 082	21 168 450
Wielkopolskie	4 214 285	1 431 881	1 445 050	678 162	659 193
Zachodniopomorskie	2 492 231	1 390 484	76 155	341 039	684 552
Razem	158 941 805	26 371 590	15 133 422	30 167 120	87 269 674

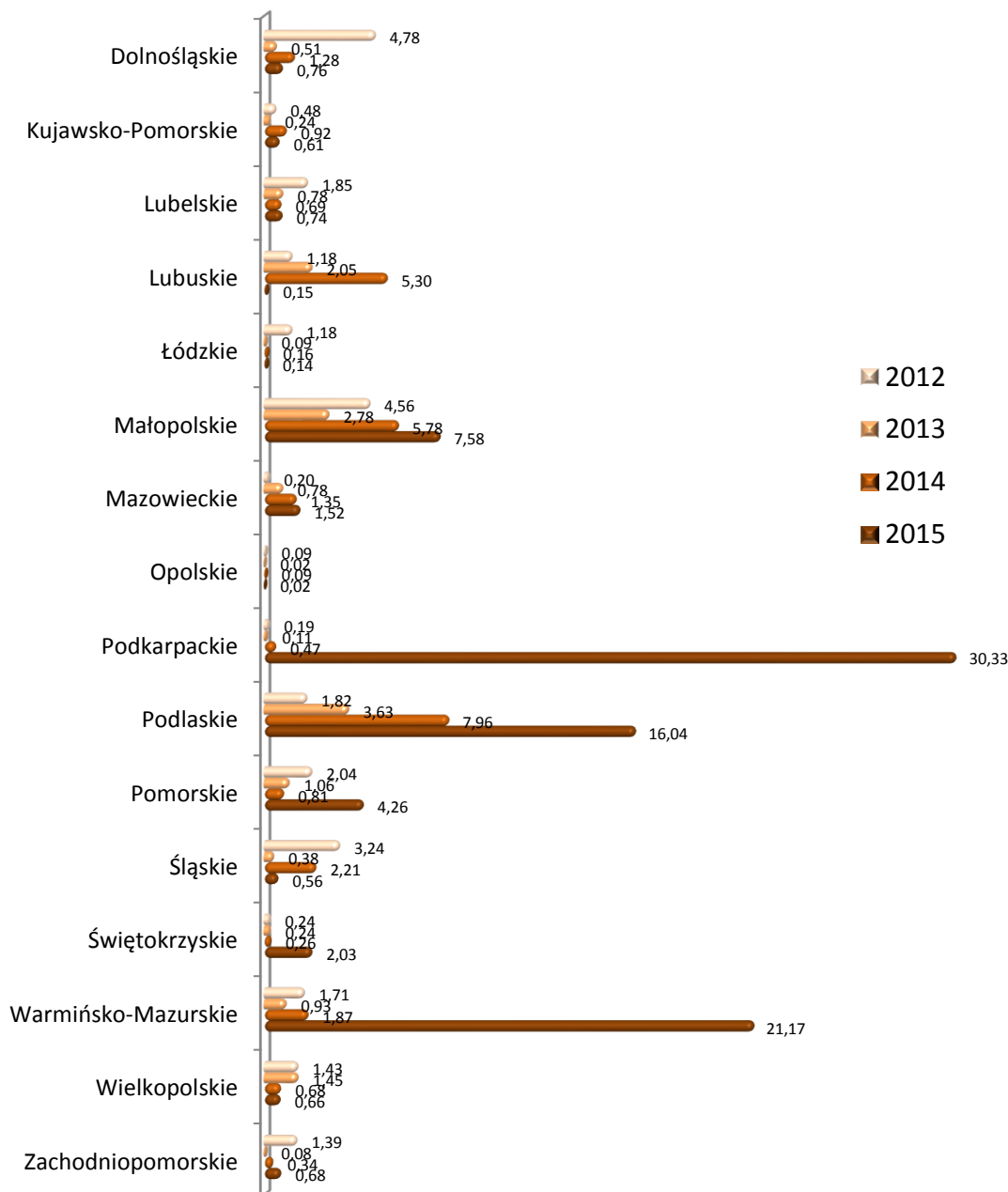
Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Analizując łączne wydatki powiatów na turystykę w latach 2012-2015 w poszczególnych województwach, widać zdecydowaną przewagę powiatów ze ściany wschodniej Polski - województwa podkarpackie i podlaskie to liderzy z blisko 20% udziałem w wydatkach każde (odpowiednio 31 mln PLN i 29,5 mln PLN). W przypadku województwa podkarpackiego 97% ogólnych wydatków powiatów na turystykę w latach 2012-2015 to wydatki poniesione w 2015 roku; dla województwa podlaskiego było to „tylko” 54%, ponieważ podlaskie powiaty również w poprzednich latach wyróżniały się ponadprzeciętnymi nakładami na turystykę.

Na uwagę zasługuje również województwo warmińsko-mazurskie będące kolejnym znaczącym beneficjentem unijnego wsparcia, z wydatkami w roku 2015 na poziomie 21 mln PLN

(82% ogółu wydatków z lat 2012-2015), co pozwoliło warmińsko-mazurskim powiatom uzyskać udział 16% w ogólnych wydatkach powiatów w Polsce w całym okresie 2012-2015. Wyodrębniającym się województwem o istotnych wydatkach powiatów na turystykę jest ponadto małopolskie, które wydatkowało w analizowanym okresie prawie 21 mln PLN (13% ogółu wydatków w Polsce), utrzymując jako jedno z nielicznych, trend wzrostowy bez tak znacznego wsparcia ze środków UE.

Rysunek 23. Wydatki z budżetów powiatów (oprócz miast na prawach powiatu) w dziale turystyka w podziale na województwa w latach 2012-2015 (mln PLN)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Na drugim biegunie znajdują się powiaty z województw, których budżet przeznaczony na turystykę jest niezwykle skromny – opolskie (łącznie wydatki w latach 2012-2015 to 222 tys. PLN; 0,1% w skali Polski) oraz łódzkie, kujawsko-pomorskie i zachodniopomorskie (łącznie wydatki każdego z nich w granicach 1,5 – 2,5 mln PLN w badanym okresie).

Wydatki z budżetów województw w latach 2012-2015 przeznaczone na turystykę najwyższy poziom osiągnęły w roku 2015, kiedy kwota wydatków województw była większa, niż wydatki z trzech poprzednich lat razem wzięte. W roku 2015 województwa w Polsce wydały niemal 330 mln PLN, co po skromnych latach 2013-2014 (odpowiednio 91 mln PLN i 81 mln PLN) stanowiło rekordową sumę. Wydatki z roku 2012 na poziomie 120 mln były kontynuacją podobnych wartości z dwóch poprzednich lat, kiedy dofinansowane zostały inwestycje związane z organizacją EURO 2012, i to właśnie te województwa, które mistrzostwa organizowały, wydały na turystykę najwięcej.

Tabela 28. Wydatki z budżetów województw w dziale turystyka w podziale na województwa w latach 2012-2015 (PLN)

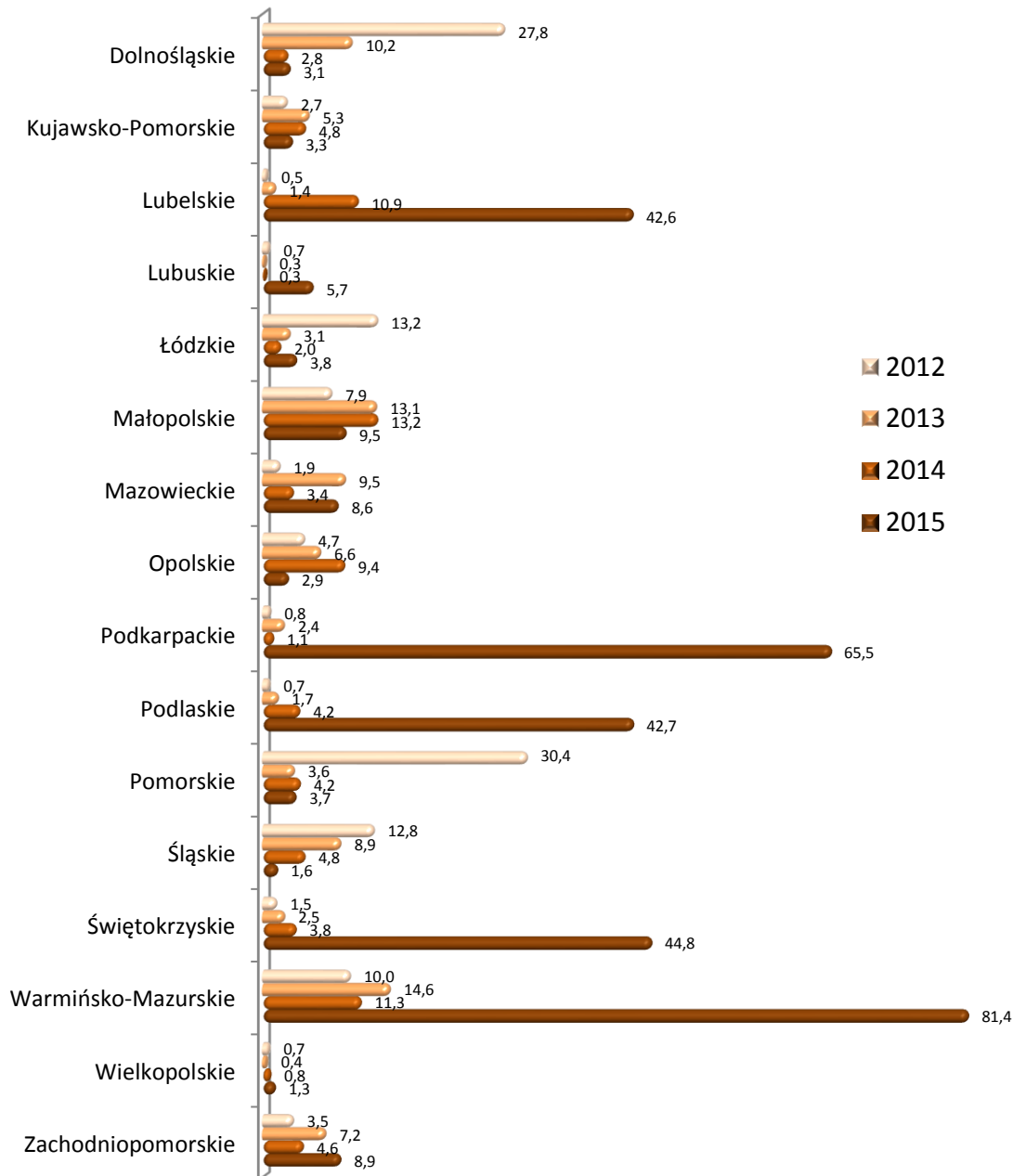
Województwo	Ogółem	2012	2013	2014	2015
Dolnośląskie	43 897 099	27 822 127	10 226 897	2 787 166	3 060 909
Kujawsko-Pomorskie	16 173 264	2 739 655	5 269 854	4 836 991	3 326 765
Lubelskie	55 465 558	499 813	1 410 742	10 922 454	42 632 550
Lubuskie	6 989 725	731 810	284 987	263 226	5 709 702
Łódzkie	22 039 923	13 174 989	3 086 670	1 975 325	3 802 940
Małopolskie	43 602 846	7 880 438	13 051 218	13 163 347	9 507 843
Mazowieckie	23 411 775	1 913 691	9 464 481	3 439 234	8 594 369
Opolskie	23 567 939	4 744 021	6 605 732	9 352 224	2 865 961
Podkarpackie	69 902 554	831 030	2 412 560	1 139 358	65 519 606
Podlaskie	49 321 694	746 106	1 722 141	4 165 136	42 688 312
Pomorskie	41 985 137	30 441 324	3 577 683	4 231 672	3 734 458
Śląskie	28 089 669	12 780 884	8 924 916	4 768 993	1 614 875
Świętokrzyskie	52 525 865	1 529 333	2 453 139	3 757 252	44 786 141
Warmińsko-Mazurskie	117 343 858	10 028 363	14 630 367	11 269 241	81 415 888
Wielkopolskie	3 324 789	726 319	443 544	807 662	1 347 264
Zachodniopomorskie	24 159 538	3 470 613	7 198 457	4 583 391	8 907 078
Razem	621 801 234	120 060 515	90 763 387	81 462 670	329 514 661

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Podobnie, jak w przypadku innych jednostek samorządu terytorialnego, na poziomie województw, w kategorii wydatki dominował region wschodni, bardzo słabo doinwestowany w latach poprzednich, z województwami lubelskim, podkarpackim, podlaskim, warmińsko-

mazurskim oraz świętokrzyskim, które skonsumowały łącznie ponad 84% łącznych wydatków województw w roku 2015.

Rysunek 24. Wydatki z budżetów województw w dziale turystyka w podziale na województwa w latach 2012-2015 (mln PLN)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Z tego schematu wyłamauje się jedynie województwo warmińsko-mazurskie, które z budżetu województw latach 2013-2014 wydawało więcej, niż przeciętnie inne regiony kraju i wraz z województwem małopolskim dominowało w tej kategorii nakładów na turystykę.

Warmińsko-mazurskie łącznie w latach 2012-2015 wydatkowało niemal co piątą złotówkę z budżetu województw w Polsce, co łącznie z regionem Podkarpacia (co dziesiąta złotówka) daje 30% wydatków w skali kraju.

Z kolei najniższe łączne wydatki z budżetu województw w badanym okresie poniosło województwo wielkopolskie (0,5% wszystkich nakładów), co zaskakuje biorąc pod uwagę wielkość tego regionu oraz jego zamożność. Skromnie budżetem dysponowały również urzędy z województw lubuskiego (1,1%) i kujawsko-pomorskiego (2,6%).

XIII. PODSUMOWANIE

Turystyka, to dziedzina gospodarki zyskująca na znaczeniu, ale jednocześnie wymagająca wsparcia zarówno ze strony państwa, jak i lokalnych administracji. Rok 2012 dla turystyki w Polsce był znaczący za sprawą zorganizowanych Mistrzostw Europy w piłce nożnej EURO 2012 i związanego z nimi wzmożonego ruchu turystycznego. Echo tego wydarzenia było widoczne jeszcze w kolejnym roku pozytywnie wpływając na udział w PKB. Pomimo niewielkiego spadku znaczenia turystyki dla gospodarki w kolejnych latach, wciąż obserwowany był stały wzrost konkurencyjności tej branży, widoczny m.in. we wzroście udziału turystyki w eksporcie. Na przestrzeni lat 2012-2015 systematycznie rosła liczba turystów zagranicznych odwiedzających Polskę, znacząco poprawiła się baza noclegowa zarówno w wymiarze ilościowym, jak i jakościowym, placówki gastronomiczne zwiększyły swoją liczebność o niemal 1/4. Jeszcze dynamiczniej rozwijał się rynek usług związanych z organizacją turystyki – wzrost o 40%. Dynamika wzrostu ogólnie pojętych usług turystycznych znacznie wyprzedzała tempo rozwoju infrastruktury w postaci szlaków turystycznych, zaplecza sportowego i rekreacyjnego oraz infrastruktury transportowej, ale te, jak wiadomo, wiążą się ze znacznymi potrzebami finansowymi i wydatkami głównie z państwowej kasy. W analizowanym okresie mieliśmy jednakże okazję obserwować ogromny skok ruchu na polskich lotniskach, które w tym czasie zwiększyły o prawie o 1/4 liczbę obsłużonych pasażerów. Latanie stało się bardziej popularne i dostępne, w znacznej mierze za sprawą wejścia na polski rynek przewoźników niskokosztowych.

Analiza danych dotyczących gospodarki turystycznej według województw wskazuje jednak na ogromne dysproporcje pomiędzy regionami kraju, na wyraźną dominację województw z regionu zachodnio-południowej Polski i województw nadmorskich vs północno-wschodnią część kraju (poza mazowieckim, a głównie Warszawą). Różnice te wynikają częściowo z mniejszej gęstości zaludnienia na tych terenach, ale przyczyna wydaje się kryć głównie w niedoinwestowaniu, mniejszej zamożności i zapóźnieniu w rozwoju infrastruktury transportowej tych regionów. Niedostatki te zostały jednak dostrzeżone i wsparte specjalnym programem finansowym z funduszy UE dedykowanym na rozwój turystyki w tych regionach. Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej w latach 2007-2013 to około 400 mln PLN przeznaczonych na turystykę. Wydatkowanie tych środków było widoczne w znaczący sposób dopiero w roku 2015, kiedy wydatki JST na turystykę w województwach: lubelskim, pod-

karpackim, podlaskim, świętokrzyskim i warmińsko-mazurskim, lawinowo wzrosły, jednakże efekty tego wsparcia widoczne będą dopiero w kolejnych latach.

Synteza zagadnień omawianych w niniejszym opracowaniu:

- ✓ Gospodarka turystyczna w 2012 roku stanowiła 6% PKB, a wydatki na turystykę –23,4 mld EUR. Rok później przy udziale w PKB nieznacznie większym o 0,1 pkt. proc. zwiększono wydatki do poziomu 24 mld EUR. Rok 2014 to rok z niższymi wydatkami na poziomie 21,5 mld EUR i spadkiem udziału w PKB do 5,2%. W 2015 roku wydatki w gospodarce turystycznej osiągnęły najwyższą wartość 24,5 mld EUR, a udział w PKB – 5,7%. Pozytywnym aspektem w badanym okresie jest stały i systematyczny wzrost eksportu turystyki i jego udziału w eksporcie ogółem - z 4,9% w 2012 roku do 6,1% w 2015 roku. Jednocześnie odnotowuje się tendencję spadkową udziału turystyki w imporcie – z 1,9% w 2012 oraz 2,3% w 2013 roku do 1,4% w latach 2014 i 2015.
- ✓ W latach 2012-2015 następował w Polsce stały nieznaczny wzrost liczby obiektów noclegowych, z dynamiką zmian r/r na poziomie: 3,1% – 1,4%. Najliczniejszą grupę wśród badanych obiektów stanowiły hotele. W 2012 roku największą liczbą obiektów noclegowych w Polsce (1,4 tys.) dysponowało województwo małopolskie (1448 w roku 2015). Bardzo dynamicznie rozwijał się rynek obiektów noclegowych w woj. pomorskim – w roku 2012 było ich 1275, a w 2015 – już 1512, natomiast od 2013 roku w tym województwie zlokalizowanych było najwięcej obiektów noclegowych w Polsce. W czołówce znajduje się również drugi nadmorski region – województwo zachodniopomorskie, gdzie liczba obiektów noclegowych zmieniła się z 1219 na początku badanego okresu na 1299 w 2015 roku. Trzy wyżej wymienione województwa to „potęgi” turystyczne, liczba obiektów noclegowych znajdujących na ich terytoriach to 42% wszystkich obiektów tego typu w Polsce. Największą pulę miejsc noclegowych oferowało województwo zachodniopomorskie – 18% wszystkich w Polsce, przeciętnie 120 tys./rok. Kolejne pod względem liczby miejsc noclegowych – pomorskie i małopolskie dysponowały w 2015 roku odpowiednio: 101,7 tys. oraz 90,3 tys. miejsc. Trzy powyższe województwa każdorazowo oferowały aż 44% wszystkich miejsc noclegowych w Polsce. Baza noclegowa wykorzystywana była średnio w 1/3 swojego potencjału. Na przestrzeni lat 2012-2015 stopień wykorzystywania obiektów noclegowych rósł, z początku nieznacznie, a następnie o 3% r/r w 2014 i ponad 5% w 2015 r. Największą efektywność bazy noclegowej osiągały obiekty z województwa zachodniopomorskiego (44-48%), kujawsko-pomorskiego (42-44%), mazowieckiego (38-43%). Najślabiej w zestawieniu wypadły województwa: opolskie, lubuskie i wielkopolskie (24-27%).
- ✓ Lata 2012-2015 to okres rozwoju branży gastronomicznej; od roku 2012 do 2015 stan liczbowy placówek gastronomicznych (zatrudniających minimum 10 osób) wzrósł prawie

- o 1/4. Do 2014 roku największy udział w tej kategorii miały restauracje, których liczba rosła od 4,8 tys. w 2012 roku, poprzez 5,3 tys. w 2013 do stabilnego stanu 5,6 tys. w 2014 i 2015 roku. Najdynamiczniej rozwijającą się grupą placówek gastronomicznych były punkty gastronomiczne, które w analizowanym okresie zwiększyły swoją liczebność o ponad 40% - najwięcej w latach 2014 i 2015, osiągając wartości odpowiednio: 4,9 tys. i 5,7 tys. Wzrost liczby obiektów noclegowych w badanym okresie (o ponad +5%), nie szedł w parze ze wzrostem liczby placówek gastronomicznych zlokalizowanych w obiektach zakwaterowania (ok. +2%), co oznacza, że coraz więcej nowych obiektów zakwaterowania oferuje nocleg bez wyżywienia. Placówki gastronomiczne, które stanowią najliczniejszą grupę w obiektach noclegowych to restauracje (ok. 40% wszystkich) i jest to jedyna kategoria, w odniesieniu do której obserwujemy stały, powolny wzrost liczebności (z 3 tys. w 2012 r. do 3,3 w 2015 r.). Bary i kawiarnie stanowiły 30% wszystkich placówek gastronomicznych zlokalizowanych w turystycznych obiektach noclegowych. Liczebność tych lokali na przestrzeni lat 2012-2015 niewiele wzrosła w skali ogólnej (+1%).
- ✓ W latach 2012-2015 nastąpił wyraźny rozwój i przyrost liczby przedsiębiorstw zajmujących się organizacją imprez turystycznych i pośrednictwem turystycznym. W 2012 roku działało 2,4 tys. podmiotów. W kolejnych latach systematycznie ich przybywało – w tempie ok. 12% rocznie, co w efekcie dało w 2015 roku 3,4 tys. podmiotów. To wzrost o ponad 40% w ciągu trzech lat. Co piąty podmiot zajmujący się organizacją imprez turystycznych i/lub pośrednictwem turystycznym zarejestrował działalność w województwie mazowieckim – na jego terenie w 2015 roku działały 724 takie firmy (o 101 więcej niż rok wcześniej). Województwo mazowieckie ponadto charakteryzowało się w latach 2012-2015 drugim największym przyrostem liczby podmiotów – o 50%. Małopolskie i śląskie to następne województwa z największą liczbą tych podmiotów (odpowiednio: 451 i 448 w 2015 r.); charakteryzowała je wysoka dynamika zmian (ok. +38%). Spośród podmiotów zarejestrowanych w Centralnej Ewidencji Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych, zdecydowanie dominującą (82% wszystkich wpisów) i dynamicznie rosnącą grupą byli przedsiębiorcy będący jednocześnie organizatorem turystyki i pośrednikiem turystycznym – prawie 2,8 tys. w 2015 r. (wzrost o 43% w stosunku do 2012 r.). Piloci wycieczek to grupa, która w latach 2012-2013 była najliczniejsza spośród zawodów wspierających organizatorów turystyki. W 2013 roku zarejestrowanych było prawie 44 tys. pilotów wycieczek.
 - ✓ Łączna długość szlaków turystycznych w Polsce wynosiła w 2015 roku 76 394 km i była o niecałe 500 km dłuższa, niż rok wcześniej. Na przestrzeni lat 2012-2015 szlaków turystycznych przybywało każdego roku, łącznie ich długość wzrosła o ok. 3 tys. km. Szlakami turystycznymi najlepiej pokryty jest północno-zachodni rejon Polski, ale największa łączna ich długość w 2015 roku znajdowała się na terenie województwa małopolskiego – 9,1 tys. km. Szlaki piesze to najczęściej występujące szlaki w Polsce, z łączną długością na

poziomie 51 tys. km, a najwięcej z nich znajdowało się w województwie dolnośląskim (łącznie 6,4 tys. km w 2015 r.). Szlaki rowerowe to drugi pod względem długości rodzaj szlaków i najdynamiczniej rozwijający się. Ich długość w 2015 roku wyniosła 19,1 tys. km i była o 1,3 tys. km dłuższa, niż trzy lata wcześniej. Najbardziej rozbudowane były one w województwie zachodniopomorskim (3,6 tys. km w 2015 r.). Długość szlaków narciarskich w Polsce jest znikoma; do dyspozycji użytkowników pozostawało tylko 457 km (w 2015 r.). Tylko cztery województwa dysponują trasami narciarskimi, są to: małopolskie (218 km), śląskie (196 km), oraz opolskie i dolnośląskie (28 i 15 km), a ich całkowita długość to tylko ok. 0,6% długości wszystkich szlaków turystycznych. W przypadku szlaków konnych oraz kajakowych, ich łączne długości w Polsce nie zmieniały się w latach 2012-2015 i wynosiły odpowiednio 3,5 tys. km oraz 1,1 tys. km.

- ✓ W 2015 roku kierowcy podróżujący po terenie Polskie mieli do dyspozycji bez mała 420 tys. km dróg publicznych – o 2,6 tys. km więcej niż rok wcześniej, o 6,1 tys. km więcej niż przed dwoma laty, a łącznie o 7,6 tys. km więcej niż w 2012 roku. Na drogi szybkiego ruchu i autostrady przypadało w 2015 roku 3 051 km, co oznacza, że od roku 2012 (2 417 km) ich stan powiększył się o ponad 26% (634 km). W analizowanym okresie widoczne były znaczne dysproporcje w pokryciu Polski drogami szybkiego ruchu; regiony wschodniej i częściowo północnej Polski miały do dyspozycji znacznie mniej rozwiniętą infrastrukturę drogową, niż region południowo-zachodni i centralny. W latach 2012-2015 długość autostrad w Polsce wzrosła o 194 km i osiągnęła w 2015 roku łącznie 1559 km. Sieć dróg ekspresowych w 2015 roku liczyła łącznie 1492 km i była o 440 km dłuższa, niż w roku 2012. Pozostałe publiczne drogi w Polsce liczyły w 2015 roku 416,6 tys. km, co daje prawie 7 tys. km więcej, niż przed trzema laty. Łączna długość eksploatowanych linii kolejowych w Polsce w 2015 roku wynosiła 19 231 km, ale na przestrzeni lat 2012-2015 wyłączono z użytkowania 863 km linii. W latach 2012-2014 w Polsce działało 13 portów lotniczych, od 2015 kolejny – w Radomiu. Łącznie obsłużyły one w 2012 roku 24,4 mln pasażerów. W kolejnym roku zanotowano niewielki wzrost (do prawie 25 mln), ale już w 2014 r. obsłużono 27 mln pasażerów, a w 2015 roku ponad 30 mln. W badanym okresie pasażerski ruch krajowy i międzynarodowy wzrósł więc o 24%.
- ✓ W 2012 roku działalność prowadziły 768 muzea (wraz z oddziałami) i po wzrostach ich liczebności w latach 2013 i 2014 (odpowiednio: 822 i 844), osiągnęły stan 926 jednostek w 2015 roku. Przyrost na poziomie 20% w ciągu trzech lat wskazuje, że muzea były zdecydowanie najdynamiczniej rozwijającymi się instytucjami kultury. Odsetek oddziałów muzeów w ich ogólnej liczbie utrzymywał się na względnie stałym poziomie 27-28%. W roku 2012 kin stałych było 447, następnie ich liczba wzrosła o 22 w 2013 roku, zmalała o 6 w 2014 roku i osiągnęła poziom 444 kin w 2015 roku, co na przestrzeni lat 2012-2015 dało spadek o 3 obiekty. Kina cieszą się największą popularnością spośród opisywanych podmiotów działających w obszarze kultury, w 2012 r. zgromadziły 37,5 mln widzów, a

- w roku 2015 było ich już 41,2 mln. Liczba galerii (i salonów sztuki) utrzymywała generalnie nieznaczną tendencję spadkową. Począwszy od roku 2012 z liczebnością 344 galerii, poprzez spadki w 2013 roku do 337 i 339 w 2014 roku, ich liczba osiągnęła w 2015 roku stan 331 (spadek o 4% w odniesieniu do 2012 r.). Teatry i instytucje muzyczne to najmniej liczne instytucje kultury spośród analizowanych. W 2012 r. działalność sceniczną prowadziły 174 teatry i instytucje muzyczne posiadające własny, stały zespół artystyczny. W kolejnych latach było ich mniej – 170 i 171, a w roku 2015 działały już 177 tego rodzaju instytucje kultury.
- ✓ Liczba parków narodowych w Polsce nie zmieniła się od 2001 roku i na przestrzeni analizowanych lat 2012-2015 wyniosła 23. Z kolei w badanym okresie nieznacznie zwiększyła się powierzchnia ogólna parków narodowych - o 81 ha (z 314 619 ha do 314 700) czyli o 0,03%. Liczba turystów zwiedzających parki narodowe w latach 2012-2015 wzrosła o 4,4% (z 11 800 tys. osób w 2012 r. do 12 323 tys. osób w 2015 r.). Parki narodowe zlokalizowane są na terenie jedenastu województw. Największe powierzchniowo zasoby znajdują się w województwie podlaskim – ponad 92 tys. ha. W Polsce w 2015 roku wyodrębnionych było ponadto 122 parków krajobrazowych o łącznej powierzchni 2 606 tys. ha, co stanowi 8,3% powierzchni Polski. Największym powierzchniowo (nie licząc obszarów otuliny) jest Park Krajobrazowy Dolina Baryczy – 87 tys. ha (woj. dolnośląskie), a najmniejszy Park Krajobrazowy Stawki – 1,7 tys. ha (woj. śląskie). Rezerваты przyrody to forma ochrony przyrody w Polsce, której liczebność na przestrzeni lat 2012-2015 wzrosła o 9 (0,6%) i w 2015 roku wynosiła 1490. Całkowita powierzchnia rezerwatów wynosiła w 2015 roku 167 tys. ha (o 0,8% więcej w stosunku do roku 2012) i stanowiła 0,53 % powierzchni kraju. Najdynamiczniej – w tempie 15% (2015 vs 2012) rosła powierzchnia objęta ścisłą ochroną. Najwięcej rezerwatów znajdowało się w województwie mazowieckim (189, wzrost o 5 w badanym okresie), najmniej w województwie opolskim (36).
 - ✓ Najwięcej obiektów sportowych, spośród łącznie wszystkich poddanych analizie dla roku 2014, znajduje się w województwach: mazowieckim (12%), śląskim i wielkopolskim (po 10%) oraz małopolskim (9%). W tych czterech województwach mieściło się ponad 40% wszystkich obiektów sportowych. Jednocześnie cztery inne, najmniej zasobne województwa: podlaskie, lubuskie, opolskie i świętokrzyskie, łącznie posiadały zaledwie 12% (po ok. 3% każde), czyli tyle, co mazowieckie. W 2014 roku było w Polsce 2 386 stadionów (w tym 90 obiektów mieszczących ponad 3 tys. widzów), a najwięcej z nich znajdowało się w województwie podkarpackim – 352, w małopolskim – 245, a w wielkopolskim – 227. Te trzy województwa łącznie dysponowały ponad 1/3 wszystkich polskich stadionów. Najmniej stadionów znajdowało się na terenie województwa podlaskiego (47). Boiska to najliczniejsza grupa obiektów sportowych – łącznie 38 939, z czego 27 tys. zlokalizowanych w szkołach. Spośród blisko 12 tys. boisk mieszczących się poza szko-

łami, 55% to boiska do gier wielkich, 23% - boiska uniwersalne i 22% - boiska do gier małych. Największy odsetek wśród wszystkich boisk w Polsce przypadła na województwo mazowieckie – 11%, dalej na wielkopolskie i śląskie – po 10% oraz małopolskie – 9%, a najmniejszy na woj.: lubuskie i podlaskie – po 3%. Liczba kortów tenisowych w Polsce kształtowała się na poziomie 3 170, z czego 2/3 znajdowało się poza szkołami. W 2014 roku najwięcej spośród wszystkich kortów mieściło się na terenie województwa mazowieckiego – 401 (13%), a także w wielkopolskiego – 369 (12%), a najmniej: świętokrzyskiego – 72 i podlaskiego – 76 (po 2%). W 2014 roku liczba hal sportowych i sal gimnastycznych (w szkołach i poza szkołami) sięgała niemal 21 tys., z czego ogromna większość – prawie 19 tys. znajdowało się w szkołach. Województwo mazowieckie było najzastopiejsze w tego typu obiekty – 2,7 tys. (13%), nieco mniej znajdowało się w śląskim – 2,4 tys. (11%) oraz małopolskim – ok. 2 tys. (10%). Najskromniej wyposażone w hale sportowe i sale gimnastyczne były województwa: lubuskie – 0,5 tys. (2%) i opolskie – 0,6 tys. oraz podlaskie – 0,65 tys. (3%). Pływalnie kryte i otwarte stanowiły łącznie grupę ponad tysiąca obiektów. Spośród nich ok. 800 (77%) mieściło się poza szkołami. Woj. śląskie to zdecydowany lider jeśli chodzi o liczebność – 185 (18% ogółem), a następnie woj.: mazowieckie – 117 (11%), dolnośląskie – 103 i małopolskie – 99 (po ok. 10%). Z kolei w Lubuskiem znajdowały się tylko 23 pływalnie, na Podlasiu – 26. Infrastruktura narciarska wynosiła łącznie 264 km tras zjazdowych oraz 268 km tras biegowych w całym kraju. Z oczywistych względów większość z nich znajduje się w województwach południowej Polski – na wyżynach i w górach. Sztuczne lodowiska to 250 obiektów i prawie co piąty z nich mieścił się w woj. mazowieckim (45), mniej w: małopolskim (27) i dolnośląskim (23). Najmniej lodowisk dostępnych było na Śląsku – tylko 3. Aquaparki to coraz popularniejsze obiekty rekreacyjne. W 2014 roku było ich w Polsce 83, z czego ogromna większość w województwach: dolnośląskim (17), mazowieckim (14) i wielkopolskim (11).

- ✓ Wyjazdy turystyczne z co najmniej jednym noclegiem to atrakcja, z której korzystało niewiele ponad połowę Polaków. W latach 2012-2015 najwyższy odsetek Polaków uczestniczących w wyjazdach turystycznych odnotowano w roku 2013 – 56%, w pozostałych latach ten udział wynosił w granicach 51-54%. Najpopularniejsze wyjazdy to podróże krótkookresowe (do trzech noclegów podczas jednego wyjazdu). Ich atrakcyjność w analizowanym okresie rosła, a odsetek Polaków podróżujących krótkookresowo zwiększył się z 30% w latach 2012 i 2013 do 34-35% w latach 2014 i 2015. Podróże długookresowe (minimum 4 noclegi poza miejscem zamieszkania), po początkowym wzroście w 2013 roku z 29% do 32%, traciły na popularności – w 2014 roku w podróż długookresową wyjechało 27% Polaków, w 2015 roku – 30%. Odsetek osób wyjeżdżających za granicę kształtował się w latach 2012-2015 na podobnym poziomie – 16-17%. Generalnie, w roku 2012 polscy turyści odbyli łącznie ok. 42,8 mln wizyt, w kolejnym roku liczba ta wzrosła do ok. 47,0 mln, aby w kolejnym roku spaść do ok. 38,6 mln i w 2015 r. osiągnąć

- stan ok. 40,2 mln wizyt łącznie. W 2015 roku co czwarta wizyta polskich turystów przypadła na województwa małopolskie (5,1 mln) oraz pomorskie (5 mln). Znaczące ilości Polaków przyciągnęły również województwa: zachodniopomorskie (4,7 mln) oraz mazowieckie (4,6 mln). Na przeciwnym biegunie znalazły się trzy najmniejsze województwa: opolskie (0,5 mln), lubuskie (0,8 mln) i świętokrzyskie (0,9 mln), co oznacza, że odwiedzało je tylko ok. 1-2% turystów z Polski.
- ✓ Przyjazdy cudzoziemców do Polski od roku 2012 do 2015 nieprzerwanie rosły, uzyskując poziom 77,7 mln, czyli niemal 10 mln wzrost w tym czasie. Liczba przyjazdów turystów zagranicznych (cudzoziemców spędzających co najmniej jedną noc na terenie Polski), utrzymała trend wzrostowy i w roku 2015 odnotowano 16,7 mln wizyt – o 13% więcej, niż w 2012 roku. Wydatki turystów zagranicznych w przeliczeniu na osobę wynosiły w 2012 roku 404 USD i w następnym roku nieco spadły do 401 USD. W 2014 roku turyści zagraniczni wydawali w Polsce znacznie więcej – 455 USD, co oznaczało spore wzrosty r/r i najwyższą wartość w badanym okresie, ponieważ już w kolejnym 2015 roku oszacowano spadek wydatków do niższej, choć nadal znaczącej wartości – 446 USD na osobę. Województwa: małopolskie i mazowieckie przyjęły w bazie noclegowej odpowiednio po 21-22% turystów zagranicznych (w każdym roku) czyli łącznie miały ok. 43-44% „udziału” w rynku noclegów. Trzy kolejne województwa: dolnośląskie, pomorskie i zachodniopomorskie zwiększyły ten udział o kolejne 26-27% czyli łącznie 5 ww. województw przyjęło ok. 69-71% turystów zagranicznych. Najmniej turystów zagranicznych nocowało w woj.: świętokrzyskim i opolskim tylko po ok. 30-40 tys. osób, co stanowi zaledwie ok. 0,5-1% turystów zagranicznych, którym udzielono noclegów. Najliczniejszą grupą nocujących w Polsce byli w 2015 r. turyści z krajów „starej” UE (poza Niemcami) – ponad 1,7 mln oraz Niemcy – 1,5 mln. Obie te grupy odnotowały wzrosty w badanym okresie. Z Rosji, Ukrainy i Białorusi nocowało ok. 0,7 mln turystów, a z krajów „nowej” UE – 0,5 mln.
 - ✓ Liczba osób pracujących w turystyce, wg danych GUS, nie zmieniała się w istotny sposób na przestrzeni lat 2012-2015. Dane dostępne dla klas PKD 2007 zaliczanych do turystyki charakteryzował globalny wzrost o zaledwie 0,3% (z 134 tys. w 2012 r. do 134,5 tys. w 2015 r.). Największe zatrudnienie ze wszystkich dziesięciu klas PKD 2007 związanych z turystyką, generowała klasa 56.10 (restauracje i pozostałe placówki gastronomiczne) z liczbą pracowników ok. 64-68 tys. osób (co dawało udział ok. 50% w całym rynku). Drugą najliczniejszą klasą PKD 2007 związaną z turystyką, była klasa 55.10 (hotele i podobne obiekty zakwaterowania) z blisko 41 tys. zatrudnieniem (czyli 30% udziałem w całym rynku). Dominującym, jeśli chodzi o zatrudnienie w tej branży, było województwo mazowieckie z udziałem ok. 28-30% w całym rynku pracowników (ok. 40 tys. osób). Kolejne trzy miejsca zajmowały: dolnośląskie (ok. 18 tys.; 13%), małopolskie (ok. 15 tys.; 11%) i śląskie (ok. 12 tys.; 9%), które zatrudniały łącznie tylko nieznacznie więcej (ok. 5 tys.

więcej) pracowników, niż województwo mazowieckie. Z kolei wszystkie cztery ww. województwa odpowiadały za zatrudnianie niemal 2/3 pracowników turystyki (85 tys. ze 134 tys. osób). Obszarami, w których pracowało w sekcjach PKD związanych z turystyką najmniej osób, były: lubuskie, opolskie, podlaskie, świętokrzyskie – w każdym z nich po ok. 2 tys. osób (tj. po 1-1,5% z całości zatrudnionych).

- ✓ Wydatki jednostek samorządu terytorialnego, czyli samorządów wojewódzkich, powiatowych, miast na prawach powiatu oraz gmin dla działu 630 – „Turystyka” w latach 2012-2014 systematycznie spadały z 647 mln PLN w 2012 roku, poprzez 530 mln PLN w 2013 r. do 511 mln PLN w 2014 roku. W kolejnym 2015 roku nastąpił gwałtowny ich wzrost do ponad 740 mln PLN. Polskie gminy oraz miasta na prawach powiatu przeznaczyły na turystykę w latach 2012-2015 łącznie ponad 1,6 mld PLN, co stanowi 68% wszystkich wydatków na ten cel z budżetu jednostek samorządu terytorialnego. Powiaty (oprócz miast na prawach powiatu), po roku 2012 z łącznymi wydatkami na poziomie ponad 26 mln PLN, gwałtownie zmniejszyły wydatki do 15 mln PLN w 2013 roku. Kolejne lata to odbicie w roku 2014 do poziomu 30 mln PLN, a następnie za sprawą wsparcia środkami unijnymi Polski Wschodniej, gwałtowny wzrost wydatków do rekordowej wysokości 87 mln PLN w 2015 roku. Wydatki z budżetów województw przeznaczone na turystykę w latach 2012-2015 najwyższy poziom osiągnęły w roku 2015, kiedy kwota ta była wyższa, niż wydatki z trzech poprzednich lat razem wzięte. W roku 2015 województwa w Polsce wydały niemal 330 mln PLN, co po skromnych latach 2013-2014 (odpowiednio 91 mln PLN i 81 mln PLN) stanowiło rekordową sumę.